

Bijlage 1 – Relevante artikelen uit de Woo

Artikel 1.1

Eenieder heeft recht op toegang tot publieke informatie zonder daartoe een belang te hoeven stellen, behoudens bij deze wet gestelde beperkingen.

Artikel 2.1

In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

document: een door een orgaan, persoon of college als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, opgesteld of ontvangen schriftelijk stuk of ander geheel van vastgelegde gegevens dat naar zijn aard verband houdt met de publieke taak van dat orgaan, die persoon of dat college;

milieu-informatie: hetgeen daaronder wordt verstaan in artikel 19.1a van de Wet milieubeheer;

Onze Minister: Onze Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties;

publieke informatie: informatie neergelegd in documenten die berusten bij een orgaan, persoon of college als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, of informatie die krachtens artikel 2.3 door een bestuursorgaan kan worden gevorderd.

Artikel 2.5

Bij de toepassing van deze wet wordt uitgegaan van het algemeen belang van openbaarheid van publieke informatie voor de democratische samenleving.

Artikel 4.1

1. Eenieder kan een verzoek om publieke informatie richten tot een bestuursorgaan of een onder verantwoordelijkheid van een bestuursorgaan werkzame instelling, dienst of bedrijf. In het laatste geval beslist het verantwoordelijke bestuursorgaan op het verzoek.

2. Een verzoek kan mondeling of schriftelijk worden ingediend en kan elektronisch worden verzonden op de door het bestuursorgaan aangegeven wijze.

3. De verzoeker behoeft bij zijn verzoek geen belang te stellen.

4. De verzoeker vermeldt bij zijn verzoek de aangelegenheid of het daarop betrekking hebbende document, waarover hij informatie wenst te ontvangen.

5. Indien een verzoek te algemeen geformuleerd is, verzoekt het bestuursorgaan binnen twee weken na ontvangst van het verzoek de verzoeker om het verzoek te preciseren en is het de verzoeker daarbij behulpzaam.

6. Het bestuursorgaan kan besluiten een verzoek niet te behandelen, indien de verzoeker niet meewerkt aan een verzoek tot precisering als bedoeld het vijfde lid. In afwijking van artikel 4:5, vierde lid, van de Algemene wet bestuursrecht wordt het besluit om het verzoek niet te behandelen aan de verzoeker bekendgemaakt binnen twee weken nadat het verzoek is gepreciseerd of nadat de daarvoor gestelde termijn ongebruikt is verstreken.

7. Een verzoek om informatie wordt ingewilligd met inachtneming van het bepaalde in hoofdstuk 5.

Artikel 4.2a

Indien een voldoende gespecificeerd verzoek zodanig omvangrijk is dat niet binnen de termijn van artikel 4.4, eerste lid, kan worden beslist, treedt het bestuursorgaan voor het einde van die termijn in overleg met de verzoeker over de prioritering van de afhandeling van het verzoek. Het bestuursorgaan verstrekt de gevraagde documenten zo veel mogelijk in de door de verzoeker gewenste volgorde.

Artikel 4.4

1. Het bestuursorgaan beslist op het verzoek om informatie zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk binnen vier weken gerekend vanaf de dag na die waarop het verzoek is ontvangen.

2. Het bestuursorgaan kan de beslissing voor ten hoogste twee weken verdagen, indien de omvang of de gecompliceerdheid van de informatie een verlenging rechtvaardigt. Van de verdaging wordt voor de afloop van de eerste termijn schriftelijk gemotiveerd mededeling gedaan aan de verzoeker.

3. Onverminderd artikel 4:15 van de Algemene wet bestuursrecht wordt de termijn voor het geven van een beschikking opgeschort gerekend vanaf de dag na die waarop het bestuursorgaan de verzoeker mededeelt dat toepassing is gegeven aan artikel 4:8 van de Algemene wet bestuursrecht, tot en met de dag waarop door de belanghebbende of belanghebbenden een zienswijze naar voren is gebracht of de daarvoor gestelde termijn ongebruikt is verstreken.

4. Indien de opschorting, bedoeld in het derde lid, eindigt, doet het bestuursorgaan daarvan zo spoedig mogelijk mededeling aan de verzoeker, onder vermelding van de termijn binnen welke de beschikking alsnog moet worden gegeven.

5. Indien het bestuursorgaan heeft besloten informatie te verstrekken, wordt de informatie verstrekt tegelijk met de bekendmaking van het besluit, tenzij naar verwachting een belanghebbende bezwaar daartegen heeft, in welk geval de informatie wordt verstrekt twee weken nadat de beslissing is bekendgemaakt. Indien wordt verzocht om een voorlopige voorziening als bedoeld in artikel 8:81 van de Algemene wet bestuursrecht, wordt de openbaarmaking opgeschort totdat de voorzieningenrechter uitspraak heeft gedaan of het verzoek is ingetrokken.

6. Indien het bestuursorgaan heeft besloten informatie te verstrekken die rechtstreeks betrekking heeft op een derde of die van een derde afkomstig is, deelt het bestuursorgaan dit besluit gelijktijdig mede aan deze derde.

Artikel 4.5

1. Het bestuursorgaan verstrekt de informatie in de door verzoeker verzochte vorm of, indien dit redelijkerwijs niet gevergd kan worden, met inachtneming van het bepaalde in artikel 2.4, derde lid.

2. Indien de informatie reeds in een voor de verzoeker gemakkelijk toegankelijke vorm voor het publiek beschikbaar is, wijst het bestuursorgaan de verzoeker daarop.

Artikel 5.1

1. Het openbaar maken van informatie ingevolge deze wet blijft achterwege voor zover dit:

- a. de eenheid van de Kroon in gevaar zou kunnen brengen;
- b. de veiligheid van de Staat zou kunnen schaden;
- c. bedrijfs- en fabricagegegevens betreft die door natuurlijke personen of rechtspersonen vertrouwelijk aan de overheid zijn meegedeeld;
- d. persoonsgegevens betreft als bedoeld in paragraaf 3.1 onderscheidenlijk paragraaf 3.2 van de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming, tenzij de betrokkene uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven voor de openbaarmaking van deze persoonsgegevens of deze persoonsgegevens kennelijk door de betrokkene openbaar zijn gemaakt;
- e. nummers betreft die dienen ter identificatie van personen die bij wet of algemene maatregel van bestuur zijn voorgeschreven als bedoeld in artikel 46 van de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming, tenzij de verstrekking kennelijk geen inbreuk op de levenssfeer maakt.

2. Het openbaar maken van informatie blijft eveneens achterwege voor zover het belang daarvan niet opweegt tegen de volgende belangen:

- a. de betrekkingen van Nederland met andere landen en staten en met internationale organisaties;
- b. de economische of financiële belangen van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen, in geval van milieu-informatie slechts voor zover de informatie betrekking heeft op handelingen met een vertrouwelijk karakter;
- c. de opsporing en vervolging van strafbare feiten;
- d. de inspectie, controle en toezicht door bestuursorganen;
- e. de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer;
- f. de bescherming van andere dan in het eerste lid, onderdeel c, genoemde concurrentiegevoelige bedrijfs- en fabricagegegevens;
- g. de bescherming van het milieu waarop deze informatie betrekking heeft;
- h. de beveiliging van personen en bedrijven en het voorkomen van sabotage;
- i. het goed functioneren van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen.

3. Indien een verzoek tot openbaarmaking op een van de in het tweede lid genoemde gronden wordt afgewezen, bevat het besluit hiervoor een uitdrukkelijke motivering.

4. Openbaarmaking kan tijdelijk achterwege blijven, indien het belang van de

geadresseerde van de informatie om als eerste kennis te nemen van de informatie dit kennelijk vereist. Het bestuursorgaan doet mededeling aan de verzoeker van de termijn waarbinnen de openbaarmaking alsnog zal geschieden.

5. In uitzonderlijke gevallen kan openbaarmaking van andere informatie dan milieuinformatie voorts achterwege blijven indien openbaarmaking onevenredige benadeling toebrengt aan een ander belang dan genoemd in het eerste of tweede lid en het algemeen belang van openbaarheid niet tegen deze benadeling opweegt. Het bestuursorgaan baseert een beslissing tot achterwege laten van de openbaarmaking van enige informatie op deze grond ten aanzien van dezelfde informatie niet tevens op een van de in het eerste of tweede lid genoemde gronden.

6. Het openbaar maken van informatie blijft in afwijking van het eerste lid, onderdeel c, in geval van milieu-informatie eveneens achterwege voor zover daardoor het in het eerste lid, onderdeel c, genoemde belang ernstig geschaad wordt en het algemeen belang van openbaarheid van informatie niet opweegt tegen deze schade.

7. Het eerste en tweede lid zijn niet van toepassing op milieu-informatie die betrekking heeft op emissies in het milieu.

Artikel 5.2

1. In geval van een verzoek om informatie uit documenten, opgesteld ten behoeve van intern beraad, wordt geen informatie verstrekt over daarin opgenomen persoonlijke beleidsopvattingen. Onder persoonlijke beleidsopvattingen worden verstaan ambtelijke adviezen, visies, standpunten en overwegingen ten behoeve van intern beraad, niet zijnde feiten, prognoses, beleidsalternatieven, de gevolgen van een bepaald beleidsalternatief of andere onderdelen met een overwegend objectief karakter.

2. Het bestuursorgaan kan over persoonlijke beleidsopvattingen met het oog op een goede en democratische bestuursvoering informatie verstrekken in niet tot personen herleidbare vorm. Indien degene die deze opvattingen heeft geuit of zich erachter heeft gesteld, daarmee heeft ingestemd, kan de informatie in tot personen herleidbare vorm worden verstrekt.

3. Onverminderd het eerste en tweede lid wordt uit documenten opgesteld ten behoeve van formele bestuurlijke besluitvorming door een minister, een commissaris van de Koning, Gedeputeerde Staten, een gedeputeerde, het college van burgemeester en wethouders, een burgemeester en een wethouder, informatie verstrekt over persoonlijke beleidsopvattingen in niet tot personen herleidbare vorm, tenzij het kunnen voeren van intern beraad onevenredig wordt geschaad.

4. In afwijking van het eerste lid wordt bij milieu-informatie het belang van de bescherming van de persoonlijke beleidsopvattingen afgewogen tegen het belang van openbaarmaking. Informatie over persoonlijke beleidsopvattingen kan worden verstrekt in niet tot personen herleidbare vorm. Indien degene die deze opvattingen heeft geuit of zich erachter heeft gesteld, daarmee heeft ingestemd, kan de informatie in tot personen herleidbare vorm worden verstrekt.

Artikel 5.3

Bij een verzoek om informatie die ouder is dan vijf jaar motiveert het bestuursorgaan bij een weigering van die informatie waarom de in artikel 5.1, tweede of vijfde lid, of artikel 5.2 bedoelde belangen ondanks het tijdsverloop zwaarder wegen dan het algemeen belang van openbaarheid.

Artikel 5.5

1. Onverminderd het elders bij wet bepaalde, verstrekt een bestuursorgaan iedere natuurlijke of rechtspersoon op diens verzoek de op de verzoeker betrekking hebbende in documenten neergelegde informatie, tenzij een in artikel 5.1, eerste lid, onderdelen a, b en c, alsmede d en e, voor zover betrekking hebbend op derden, genoemd belang aan de orde is of een in artikel 5.1, tweede of vijfde lid, of artikel 5.2 genoemd belang zwaarder weegt dan het belang van de verzoeker bij toegang tot op hem betrekking hebbende informatie. De verzoeker vermeldt bij zijn verzoek de aangelegenheid of het daarop betrekking hebbende document, waarover hij informatie wenst te ontvangen.

2. Het eerste lid is van overeenkomstige toepassing op een verzoek met betrekking tot gegevens ten aanzien van een overleden echtgenoot, geregistreerd partner, kind of ouder van de verzoeker, tenzij een schriftelijke wilsverklaring van de overledene aan de verstrekking in de weg staat.

3. Het bestuursorgaan draagt zorg voor een deugdelijke vaststelling van de identiteit van de verzoeker.
4. Het bestuursorgaan kan aan de verstrekking voorwaarden verbinden ter bescherming van een van de belangen, genoemd in de artikelen 5.1 en 5.2, tenzij de gevraagde informatie met toepassing van de artikelen 5.1 en 5.2 openbaar voor eenieder zou zijn.

Artikel 5.6

1. Het bestuursorgaan kan, in geval informatie ingevolge de artikelen 5.1 en 5.2 niet openbaar gemaakt kan worden, besluiten de informatie uitsluitend aan de verzoeker te verstrekken, indien er klemmende redenen zijn om de verzoeker niettegenstaande de toepasselijke uitzonderingsgrond of -gronden de gevraagde informatie niet te onthouden.
2. Het eerste lid vindt slechts toepassing voor zover dit niet in strijd is met een toepasselijke geheimhoudingsplicht.
3. Het bestuursorgaan kan aan de verstrekking voorwaarden verbinden ter bescherming van een van de belangen, genoemd in de artikelen 5.1 en 5.2.

Artikel 5.7

1. Een bestuursorgaan kan ten behoeve van historisch, statistisch, wetenschappelijk of journalistiek onderzoek toegang bieden tot informatie:
 - a. die ingevolge de artikelen 5.1 en 5.2 niet openbaar gemaakt kan worden; of
 - b. waarvan de vaststelling of deze informatie ingevolge de artikelen 5.1 en 5.2 openbaar gemaakt kan worden een onevenredige inspanning vergt.
2. Het bestuursorgaan kan aan het verlenen van toegang voorwaarden verbinden.
3. De toegang tot informatie overeenkomstig het eerste lid wordt in ieder geval verleend onder de voorwaarde dat degene aan wie toegang wordt verleend, de verkregen informatie niet verder verspreidt zonder voorafgaand besluit van het bestuursorgaan waarin de informatie met toepassing van de artikelen 5.1 en 5.2 openbaar gemaakt wordt.

Inventarislijst BZK Wob-verzoek Bartels lobby-integriteit oud-bew.pers.

Nr.	Titel document	Datum	Afzender	Ontvanger	Uitzonderingsgrond vlg. Woo	Beoordeling
D1.001	Email RE_ Facebook Sets Out Coronavirus Misinformation Battle Plan - Bloomberg	03-02-2020	BZK	VWS	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.002	Email RE_ Corona virus RE_ Monitor Informatiedomein	05-02-2020	VWS	BZK, NCTV	5.1.2.e, buiten reikwijdte verzoek	Gedeeltelijk openbaar
D1.003	Email RE_ TNO initiatief Covid-19 - bijlage 1 - Fake News - Short Proposition_vBrains4Corona	05-02-2020	TNO	NCTV	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.004	Agenda interdepartementale werkgroep 18-2 - bijlage 3 - 200205 Trend Reporr Coronavirus	10-02-2020			5.1.2.a	Niet openbaar
D1.005	Email RE_ Information note RAS over Coronavirus	10-02-2020	IWG	IWG	5.1.2.e, 5.1.2.a	Gedeeltelijk openbaar
D1.006	Email RE_ Information note RAS over Coronavirus - bijlage 1 - 200205 Trend Report Coronavirus	10-02-2020			5.1.2.a	Niet openbaar
D1.007	Email RE_ Information note RAS over Coronavirus - bijlage 2 - RAS Information Note on Coronavirus	10-02-2020			5.1.2.a	Niet openbaar
D1.008	Email RE_ artikel desinformatie	14-02-2020	NCTV MinJenV	NCTV, VWS, BZK	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.009	Agenda interdepartementale werkgroep 18-2 - bijlage 1 - Agenda interdepartement overleg desinformatie 20-02-2020	17-02-2020	BZK	IWG	5.1.2.e, buiten reikwijdte verzoek	Gedeeltelijk openbaar
D1.010	Agenda interdepartementale werkgroep 18-2 - bijlage 4 - Verslag interdepartementale werkgroep desinformatie 30-01-2020	17-02-2020	BZK	IWG	5.1.2.e, buiten reikwijdte verzoek	Gedeeltelijk openbaar
D1.011	Agenda interdepartementale werkgroep 18-2	18-02-2020	BZK	IWG	5.1.2.e, buiten reikwijdte verzoek	Gedeeltelijk openbaar
D1.012	Agenda interdepartementale werkgroep 18-2 - bijlage 5 - Verslag interdepartementale werkgroep desinformatie 09-01-2020	18-02-2020	BZK	IWG	5.1.2.e, buiten reikwijdte verzoek	Gedeeltelijk openbaar
D1.013	Agenda interdepartementale werkgroep 18-2 - bijlage 6 - 20200130 Verslag desinfodag EEAS Brussel	18-02-2020			Buiten reikwijdte verzoek	Niet openbaar
D1.014	Agenda interdepartementale werkgroep 18-2 - bijlage 7 - EEAS_EUVSDISINFO - Handbook_final_LR	18-02-2020			Buiten reikwijdte verzoek	Niet openbaar
D1.015	RE Interdepartementale werkgroep a.s. donderdag	19-02-2020	BZK	VWS	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.016	Agenda interdepartementale werkgroep 18-2 - bijlage 2 - Kennisupdate desinformatie 200220	20-02-2020	BZK	IWG	buiten reikwijdte verzoek	Gedeeltelijk openbaar
D1.017	E-mail agenda interdepartementale werkgroep 12-3 - bijlage 2 - Verslag interdepartementale werkgroep desinformatie 20-02-2020	09-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.e, buiten reikwijdte verzoek	Gedeeltelijk openbaar
D1.018	Bijeenkomst MID - 23 maart - COVID19 - bijlage 1 - Compilatie MID	10-03-2020	BZK	MID		Geheel openbaar
D1.019	E-mail agenda interdepartementale werkgroep 12-3 - bijlage 1 - Agenda interdepartement overleg desinformatie 12-03-2020	10-03-2020	BZK	Meerdere collega's	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.020	E-mail agenda interdepartementale werkgroep 12-3	11-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.021	E-mail agenda interdepartementale werkgroep 12-3 - Bijlage 3 - Kamerbrief nieuwe ontwikkelingen beleidsinzet bescherming democratie tegen desinformatie	11-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.022	E-mail agenda interdepartementale werkgroep 12-3 - bijlage 4 - Kennisupdate desinformatie 120320	12-03-2020	BZK	IWG	Buiten reikwijdte verzoek	Gedeeltelijk openbaar

Inventarislijst BZK Wob-verzoek Bartels lobby-integriteit oud-bew.pers.

D1.023	Email FW_ Update 1_ Interdepartementale werkgroep desinformatie - COVID-19 - bijlage 3 - Omgevingsanalyse COVID-19 20200318	17-03-2020	VWS	IWG	5.1.2.E	Gedeeltelijk openbaar
D1.024	RE Vooroverleg bijeenkomst interdepartementale werkgroep - COVID 19	17-03-2020	BZK	NCTV	5.1.2.e, 5.1.2.i	Gedeeltelijk openbaar
D1.025	Email FW_ Update 1_ Interdepartementale werkgroep desinformatie - COVID-19 - bijlage 4-Verslag extra interdepartementale werkgroep desinformatie 16032020	18-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.e, 5.1.2.i	Gedeeltelijk openbaar
D1.026	Email FW_ Update 1_ Interdepartementale werkgroep desinformatie - COVID-19 - bijlage 5 - Update IWG 16 maart	19-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.i	Gedeeltelijk openbaar
D1.027	Bijeenkomst MID - 23 maart - COVID19	20-03-2020	BZK	MID	5.1.2.e, 5.1.2.i	Gedeeltelijk openbaar
D1.028	Email FW_ Update 1_ Interdepartementale werkgroep desinformatie - COVID-19	20-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.E	Gedeeltelijk openbaar
D1.029	Email FW_ Update 1_ Interdepartementale werkgroep desinformatie - COVID-19 - bijlage 1 - Coronavirus - Information Environment Assessment	20-03-2020	EDEO	RAS	5.1.2.a	Gedeeltelijk openbaar
D1.030	Email FW_ Update 1_ Interdepartementale werkgroep desinformatie - COVID-19 - bijlage 2 - Top 10 gestelde vragen bij het RIVM Bijlage	20-03-2020				Geheel openbaar
D1.031	Email FW_ Update 1_ Interdepartementale werkgroep desinformatie - COVID-19 - bijlage 6 - Advies NKC desinformatie	20-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.i	Gedeeltelijk openbaar
D1.032	Bijeenkomst MID - 23 maart - COVID19 - bijlage 2 - Agenda MID-bijeenkomst 23032020	23-03-2020	BZK	MID	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.033	Dagelijkse Desinfo Update - bijlage 1 - Plan van aanpak hoe om te gaan met Desinformatie en Nepnieuws	24-03-2020	BZK	NKC	5.1.2.e.	Gedeeltelijk openbaar
D1.034	IWG - Table top exercise - bijlage 1 - Plan van aanpak hoe om te gaan met Desinformatie en Nepnieuws	24-03-2020	BZK	NKC	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.035	Dagelijkse Desinfo Update	25-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.036	Dagelijkse Desinfo Update - bijlage 2 - Getekende brief burgemeesters ivm Coronavirus + bijlagen	25-03-2020	BZK	Burgemeesters	5.1.2.i.	Niet openbaar
D1.037	Email 1 RE_ zware straffen en snelrecht voor misbruikers van coronacrisis	25-03-2020	BZK	OCW, JenV	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.038	Email 2 Re_ OM_ zware straffen en snelrecht voor misbruikers van coronacrisis	25-03-2020	OCW	BZK, JenV	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.039	Emailtrail RE_ Update desinformatie 2	25-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.e., 5.1.2.i/5.2.1	Gedeeltelijk openbaar
D1.040	Kamerbrief desinformatie regulering en COVID-19	25-03-2020	BZK	JenV	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.041	Kamerbrief desinformatie regulering en COVID-19 - bijlage 1 - 2503 Kamerbrief nieuwe ontwikkelingen beleidsinzet desinfo	25-03-2020	BZK	JenV	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.042	RE_ Update desinformatie 1	25-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.e.	Gedeeltelijk openbaar
D1.043	RE_ Update desinformatie 1 - bijlage 1 - Kamerbrief nieuwe ontwikkelingen beleidsinzet bescherming democratie tegen desinfo	25-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.044	Email RE_ SPOED_ Spreeklijn CDS Defensie-inzet Coronavirus cyber en desinfo	26-03-2020	DEF	BZK	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.045	Email RE_ TNO initiatief Covid-19	26-03-2020	NCTV	BZK	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.046	Email RE_ Uitnodiging_ Overleg nepnieuws OCW en NM op do 26. mrt 2020 11_30 - 13_00 (CET)	26-03-2020	OCW	BZK, Netwerk Mediawijsheid	5.1.2.e.	Gedeeltelijk openbaar
D1.047	Agenda IWG + Dagelijke Desinfo Update 27-03	27-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.E	Gedeeltelijk openbaar

Inventarislijst BZK Wob-verzoek Bartels lobby-integriteit oud-bew.pers.

D1.048	Agenda IWG + Dagelijke Desinfo Update 27-03 - bijlage 1 - Agenda interdepartement overleg desinformatie 31-03-2020	27-03-2020	BZK	IWG	5.2.1.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.049	Agenda IWG + Dagelijke Desinfo Update 27-03 - bijlage 3 - MID twopager def	27-03-2020	BZK	MID		Openbaar
D1.050	Definitieve twopager MID	27-3-2020	BZK	IWG	5.1.2.E	Gedeeltelijk openbaar
D1.051	Definitieve twopager MID - bijlage 1 - MID twopager def	27-03-2020	BZK			Geheel openbaar
D1.052	Overleg met Netwerk Mediawijsheid - bijlage 1 - gespreksverslag Netwerk Mediawijsheid OCW BZK 26032020	27-03-2020	BZK	OCW, BZK	5.1.2.e,	Gedeeltelijk openbaar
D1.053	Overleg met Netwerk Mediawijsheid.msg	27-03-2020	BZK	BZK	5.1.2.e,	Gedeeltelijk openbaar
D1.054	RE Dagelijke Desinfo Update 26-03.msg	27-03-2020	BZK	BZK	5.1.2.e.	Gedeeltelijk openbaar
D1.055	RE Kamerbrief desinformatie COVID-19 - 20200327 0934.msg	27-03-2020	OCW	BZK	5.1.2.e.	Gedeeltelijk openbaar
D1.056	RE Kamerbrief desinformatie COVID-19 - 20200327 0934.msg - bijlage 1 - kamerbrief	27-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.057	RE Kamerbrief desinformatie COVID-19 - 20200327 1504.msg	27-03-2020	EZK	BZK	5.1.2.e.	Gedeeltelijk openbaar
D1.058	RE Kamerbrief desinformatie COVID-19 - 20200330 1523.msg	27-03-2020	OCW	BZK	5.1.2.e, 5.1.2.i / 5.2.1	Gedeeltelijk openbaar
D1.059	RE Kamerbrief desinformatie COVID-19 - 20200330 1602.msg	27-03-2020	BZK	EZK	5.1.2.e, 5.1.2.i / 5.2.1	Gedeeltelijk openbaar
D1.060	RE Oefening desinfo - 20200327 1520.msg	27-03-2020	BZK	NCTV, DEF	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.061	RE Oefening desinfo - 20200327 1637.msg	27-03-2020	BZK	NCTV, DEF	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.062	IWG + (Korte) Dagelijke Desinfo Update 30-03	30-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.e, 5.1.2.a	Gedeeltelijk openbaar
D1.063	RE Desinformatie bericht politie.msg	30-03-2020	BZK	JenV, NCTV	5.1.2.e.	Gedeeltelijk openbaar
D1.064	RE https://www.politico.eu/article/commission-to-assess-hungarys-emergency-measures-says-justice-ch .msg	30-03-2020	BZ	OCW, BZK	5.1.2.e.	Gedeeltelijk openbaar
D1.065	RE Update desinformatie.msg	30-03-2020	BZK	DEF, IWG	5.1.2.e, 5.1.2.i / 5.2.1	Gedeeltelijk openbaar
D1.066	Agenda IWG + Dagelijke Desinfo Update 27-03 - bijlage 2 - Kennisupdate desinformatie 310320 COVID-19	31-03-2020	BZK	IWG		Geheel openbaar
D1.067	EDEO rapport desinformatie COVID - update	31-03-2020	BZ	BZK	5.1.2 E,	Gedeeltelijk openbaar
D1.068	EDEO rapport desinformatie COVID - update - bijlage 1 - covid-19 _ Information Environment Assessment_NON PUBLIC-3	31-03-2020	BZ	BZK	5.1.2.a	Niet openbaar
D1.069	FW Agenda IWG + Dagelijke Desinfo Update 27-03 - 20200327 1637.msg - bijlage 1 - 3003 Kamerbrief - comm DEF	31-3-2020	BZK	DEF, BZ	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.070	FW Agenda IWG + Dagelijke Desinfo Update 27-03 - 20200331 1024.msg	31-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.e, 5.1.2.i / 5.2.1	Gedeeltelijk openbaar
D1.071	RE Axios Media Trends Suppressing press freedoms — Paywall returns — Complex's new business.msg	31-03-2020	BZK	OCW, BZ	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.072	RE Brief desinformatie - 20200331 1540.msg	31-03-2020	EZK	BZK	5.1.2.e.	Gedeeltelijk openbaar
D1.073	RE Brief desinformatie - 20200331 1540.msg - bijlage 1 - Kamerbrief	31-03-2020	EZK		5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.074	RE Brief desinformatie - 20200331 1658.msg	31-03-2020	BZK	BZ, DEF	5.1.2.e.	Gedeeltelijk openbaar
D1.075	RE Brief desinformatie - 20200331 1754.msg	31-03-2020	DEF	BZK, BZ	5.1.2.e.	Gedeeltelijk openbaar
D1.076	RE Brief desinformatie - 20200331 1754.msg - bijlage 1 - Kamerbrief	31-03-2020	DEF		5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.077	RE Brief desinformatie - 20200331 1808.msg	31-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.e.	Gedeeltelijk openbaar
D1.078	RE Brief desinformatie - 20200331 1808.msg - bijlage 1 - Kamerbrief	31-03-2020	BZK	IWG	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.079	RE RBZ 3 april desinfo.msg	31-03-2020	BZK	BZ,	5.1.2.e, 5.1.2.i / 5.2.1, 5.1.2.a	Gedeeltelijk openbaar

Inventarislijst BZK Wob-verzoek Bartels lobby-integriteit oud-bew.pers.

D1.080	RE_ Agenda IWG + Dagelijke Desinfo Update 27-03	31-03-2020	BZK	meerdere collega's	5.1.2.e, 5.1.2.i / 5.2.1	Gedeeltelijk openbaar
D1.081	SO RBZ Covid 19.msg	31-03-2020	BZ	BZK	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.082	FW_ Veldscan en advies nepnieuws Covid-19	01-04-2020	Netwerk Mediawijsheid	OCW, BZK	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.083	FW_ Veldscan en advies nepnieuws Covid-19 - bijlage 1 - Desinformatie in tijden van corona	01-04-2020	Netwerk Mediawijsheid	OCW, BZK	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.084	FW_ Veldscan en advies nepnieuws Covid-19 - bijlage 2 - Desinformatie in tijden van corona - Versie 1.0 - NM	01-04-2020	Netwerk Mediawijsheid	OCW, BZK		Geheel openbaar
D1.085	RE_ Brief desinformatie	01-04-2020	BZK	IWG	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.086	RE_ Brief desinformatie - bijlage 1 - Kamerbrief	01-04-2020	BZK	IWG	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.087	RE_ Veldscan en advies nepnieuws Covid-19	01-04-2020	Netwerk Mediawijsheid	OCW, BZK	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.088	RE_ Agenda IWG 23-04 + korte update - bijlage 1 - kennisupdate desinformatie 200420	02-04-2020	BZK		buiten reikwijdte verzoek	Gedeeltelijk openbaar
D1.089	RE_ Terugkoppeling call G7 desinfo en analyse Canada	02-04-2020	BZ	IWG	5.1.2.e, 5.1.2.a	Gedeeltelijk openbaar
D1.090	RE_ Verslag IWG + oplegger MID - bijlage 1 - conceptverslag IWG	02-04-2020	BZK	IWG	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.091	RE_ Verslag IWG + oplegger MID - bijlage 2 - oplegger voor de twopagers van het MID	02-04-2020	BZK	IWG	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.092	RE_ Agenda IWG 23-04 + korte update - bijlage 2 - catching_the_virus_cybercrime_disinformation_and_the_covid-19_pandemic_0	03-04-2020	EuroPol		Reeds openbaar	<u>Catching the virus cybercrime, disinformation and the COVID-19 pandemic Europol (europa.eu)</u>
D1.093	RE_ Verslag IWG + oplegger MID	03-04-2020	BZK	IWG	5.1.2.e, 5.1.2.i	Gedeeltelijk openbaar
D1.094	RE_ Verslag IWG + oplegger MID - bijlage 3 - Oplegger MID twopager	03-04-2020	BZK	IWG	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.095	RE_ Verslag IWG + oplegger MID - bijlage 4 - Kamerbrief nieuwe ontwikkelingen beleidsinzet bescherming democratie tegen desinformatie	03-04-2020	BZK	IWG	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.096	FW_ https://www.bellingcat.com/news/2020/04/03/how-coronavirus-disinformation-gets-past-social-media-moderators/	06-04-2020	NCTV	BZK	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.097	RE_ Verslag IWG + oplegger MID (2)	06-04-2020	BZK	IWG	5.1.2.e, 5.1.2.i	Gedeeltelijk openbaar
D1.098	EDEO en CIE StratCom - bijlage 1 - 2020 04 07 EDEO strategic communication ihkv COVID-19	07-04-2020	EDEO		5.1.2.a	Niet openbaar
D1.099	RE_ Actie op onjuiste informatie over relatie tussen Covid-19 en 5G	07-04-2020	EZK	IWG	5.1.2.e, 5.1.2.i	Gedeeltelijk openbaar
D1.100	RE_ G7 RRM likeminded call morgen	07-04-2020	BZ	NCTV, DEF, BZK	5.1.2.e, 5.1.2.a, 5.1.2.i	Gedeeltelijk openbaar
D1.101	EDEO en CIE StratCom - bijlage 2 - 2020 04 08 CIE mededeling Covid19 respons incl desinfo	08-04-2020	Europese Commissie		Reeds openbaar	<u>JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN COUNCIL, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS</u> <u>Report on the implementation of the Action Plan Against Disinformation - Publications Office of the EU (europa.eu)</u>
D1.102	FW_ DMM 15 april - documenten	09-04-2020	BZ	meerdere collega's	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar

Inventarislijst BZK Wob-verzoek Bartels lobby-integriteit oud-bew.pers.

D1.103	FW_ DMM 15 april - documenten - NATO strategic communications framework on NATO's reponse to covid-19	09-04-2020	NATO	NCTV, BZK, BZ	5.1.2.a	Niet openbaar
D1.104	RE_ Betr_ RE_ Update desinformatie - bijlage 3 - IMG-20200409-WA0002.jpg	09-04-2020	BZK	IWG, SZW	buiten reikwijdte verzoek	Niet openbaar
D1.105	Update desinformatie - bijlage 1 - 20200409 Verslag call techbedrijven	09-04-2020	BZK	IWG		Geheel openbaar
D1.106	RE_ Betr_ RE_ Update desinformatie - bijlage 1 - Kamerbrief desinformatie	10-04-2020	BZK	IWG	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.107	RE_ Betr_ RE_ Update desinformatie - bijlage 2 - BZK tips desinformatie en nepnieuws herkennen	43931	BZK	IWG	Reeds openbaar	Tips om desinformatie en nepnieuws te herkennen Brochure Rijksoverheid.nl
D1.108	FW_ Nieuwscheckers.nl_ Vervalst screenshot Telegraaf.nl claimt verband coronavirus en 5G	12-04-2020	BZK	EZK, NCTV	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.109	FW_ Concept-antwoorden SO NAVO-Mindef 15 april	13-04-2020	DEF	BZK	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.110	FW_ Concept-antwoorden SO NAVO-Mindef 15 april - bijlage 1 - Concept antwoorden SO NAVO	13-04-2020	DEF	BZK	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.111	FW_ Concept-antwoorden SO NAVO-Mindef 15 april - bijlage 2 - 2004-Factsheet-Russia-Myths-COVID-19_en	13-04-2020	NATO		Reeds openbaar	2004-Factsheet-Russia-Myths-COVID-19_en.pdf (nato.int)
D1.112	RE_ Kamerbrief NAVO MinDef Ministeriele - bijlage 1 - Antwoorden SO NAVO mindef 15 april	13-04-2020	DEF	BZK	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.113	RE_ Betr_ RE_ Update desinformatie	14-04-2020	BZK	IWG	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.114	RE_ Kamerbrief NAVO MinDef Ministeriele	14-04-2020	Def	BZK	5.1.2.e., 5.1.2.i/5.2.1	Gedeeltelijk openbaar
D1.115	EDEO en CIE StratCom	15-04-2020	BZK	IWG	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.116	MID oplegger	15-04-2020	BZK	NCTV	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.117	MID oplegger - bijlage 1 - Oplegger MID t.a.v. DO	15-04-2020	BZK		5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.118	Update desinformatie	15-04-2020	BZK	IWG	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.119	RE_ Betr_ RE_ Betr_ Update kamerbrief desinfo actualiteit	21-04-2020	BZK	NCTV, EZK, BZK	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.120	RE_ Schriftelijk Directeurenoverleg Desinformatie 16 april 2020	21-04-2020	BZK	NCTV, EZK, BZK	5.1.2.e., 5.1.2.i/5.2.1	Gedeeltelijk openbaar
D1.121	RE_ Update kamerbrief desinfo actualiteit - bijlage 1 - Kamerbrief nieuwe ontwikkelingen beleidsinzet bescherming democratie tegen desinformatie	21-04-2020	BZK	IWG	5.1.2.i / 5.2.1	Niet openbaar
D1.122	RE_ Agenda IWG 23-04 + korte update	22-04-2020	BZK	BZ	5.1.2.e., 5.1.2.i/5.2.1, 5.1.2.i	Gedeeltelijk openbaar
D1.123	RE_ Agenda IWG 23-04 + korte update - bijlage 3 - Agenda interdepartementaal overleg desinformatie 23-4-2020	23-04-2020	BZK	IWG		Gedeeltelijk openbaar
D1.124	RE_ Update kamerbrief desinfo actualiteit	23-04-2020	BZK	meerdere collega's	5.1.2.e., 5.1.2.i/5.2.1, 5.1.2.i	Gedeeltelijk openbaar
D1.125	FW_ 5G misinformation and Council Conclusions	29-04-2020	ETNO	BZ, EZK,	5.1.2.e, 5.1.2.a, 5.1.2.i	Gedeeltelijk openbaar
D1.126	RE_ MID 01-05-2020	01-05-2020	BZK	MID	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.127	RE_ MID 01-05-2020 - bijlage 1 - MID 01-05-2020	01-05-2020	BZK	MID	5.1.2.a	Gedeeltelijk openbaar
D1.128	IWG - Table top excercise	04-05-2020	BZK	IWG	5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.129	IWG - Table top excercise - bijlage 2 - Oplegger MID - handelingsperspectief	04-05-2020	BZK		5.1.2.e	Gedeeltelijk openbaar
D1.130	RE_ overheidscampagnes rondom coronacrisis	05-05-2020	OCW	BZK	5.1.2.e, 5.1.2.i	Gedeeltelijk openbaar
D1.131	FW_ IWG - Table top excercise	06-05-2020	BZK	IWG	5.1.2.e., 5.1.2.i/5.2.1	Gedeeltelijk openbaar

Inventarislijst BZK Web-verzoek Bartels lobby-integriteit oud-bew.pers.

[illegible]

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Facebook Sets Out Coronavirus Misinformation Battle Plan - Bloomberg
Datum: maandag 3 februari 2020 09:32:29

Dank 5.1.2.e voor het doorsturen! Komt veel in het nieuws voorbij rondom desinformatie/nepnieuws over het coronavirus. Goed om deze ontwikkelingen misschien ook tijdens de volgende interdepartementale werkgroep te bespreken.
Veel succes daar,

Groet,
5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: zondag 2 februari 2020 17:53

Aan: 5.1.2.e

cc: 5.1.2.e VWS

Onderwerp: FW: Facebook Sets Out Coronavirus Misinformation Battle Plan - Bloomberg

Mogelijk interessant voor jullie.

Groeten, 5.1.2.e

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: 5.1.2.e @outlook.com>

Datum: zondag 02 feb. 2020 5:50 PM

Aan: 5.1.2.e @minvws.nl>

Onderwerp: Facebook Sets Out Coronavirus Misinformation Battle Plan - Bloomberg

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-31/facebook-sets-out-coronavirus-misinformation-battle-plan>

Van: 5.1.2.E
Aan: 5.1.2.E ; 5.1.2.E
Cc: 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E - BD/PSD';
Onderwerp: RE: Corona virus RE: Monitor Informatiedomein
Datum: woensdag 5 februari 2020 08:47:26

Ok, we doen ons best!

Verzonden met BlackBerry Work
 (www.blackberry.com)

Van: 5.1.2.E <5.1.2.E@minbzk.nl>
Datum: dinsdag 04 feb. 2020 11:25 PM
Aan: 5.1.2.E <5.1.2.E@minvws.nl>, 5.1.2.E <5.1.2.E@minvws.nl>
Kopie: 5.1.2.E <5.1.2.E@minbzk.nl>, 5.1.2.E <5.1.2.E@minbzk.nl>, 5.1.2.E <5.1.2.E@rijksoverheid.nl>, 5.1.2.E <5.1.2.E@minbzk.nl>, 5.1.2.E - BD/PSD' 5.1.2.E <nctv.minjenv.nl>, 5.1.2.E <5.1.2.E@minvws.nl>
Onderwerp: RE: Corona virus RE: Monitor Informatiedomein

Afbakening is altijd lastig, maar wat ons betreft berichten in het Nederlands of als het over Nederland gaat. Dan krijg je dus berichten die opgepikt zijn in NL media wel, ook al gaan ze niet over NL.

Groet,

5.1.2.e

.....
 Afdeling Politieke Ambtsdragers en Weerbaarheid
 Directie Democratie en Bestuur
 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
 Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
 Postbus 20011 | 2500 EA | Den Haag

.....
 M 5.1.2.E

Van: 5.1.2.E <5.1.2.E@minvws.nl>
Datum: dinsdag 04 feb. 2020 8:25 PM
Aan: 5.1.2.E <5.1.2.E@minbzk.nl>, 5.1.2.E <5.1.2.E@minvws.nl>
Kopie: 5.1.2.E <5.1.2.E@minbzk.nl>, 5.1.2.E <5.1.2.E@minbzk.nl>, 5.1.2.E <5.1.2.E@rijksoverheid.nl>, 5.1.2.E <5.1.2.E@minbzk.nl>, 5.1.2.E - BD/PSD' 5.1.2.E <nctv.minjenv.nl>, 5.1.2.E <5.1.2.E@minvws.nl>
Onderwerp: RE: Corona virus RE: Monitor Informatiedomein

Hallo 5.1.2.E,

Wij zullen zo goed mogelijk proberen om al deze berichten te verzamelen. Wil je dan alleen de voorbeelden in Nederland? Wat wil je bijvoorbeeld met het bericht dat er stukjes HIV in het virus zouden zijn aangetroffen, of dat het virus uit een Chinees lab zou zijn ontsnapt?

Is wel door Nederlandse pers opgepikt, maar niet van oorsprong een Nederlands bericht.

Groeten, 5.1.2.E

5.1.2.E

Coördinator Crisisbeheersing | Departementaal Crisiscentrum VWS |
Directie Publieke Gezondheid | Afdeling Crisisbeheersing en Infectieziekten |
M 5.1.2.E | 5.1.2.E@minvws.nl |

Van: 5.1.2.E

Verzonden: dinsdag 4 februari 2020 12:38

Aan: 5.1.2.E ; 5.1.2.E

CC: 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E - BD/PSD

Onderwerp: Corona virus RE: Monitor Informatiedomein

Dag 5.1.2.E, 5.1.2.E,

Ongetwijfeld zijn jullie druk met het bredere verhaal rond Corona. Toch even aandacht voor desinfo.

Zie mijn bericht van gisteren. Inmiddels hebben we dit voorbij zien komen: :

<https://twitter.com/rivm/status/1224448251455139840>

Voorstel is dat jullie dit soort voorbeelden verzamelen en bewaren zodat we daar voor het AO desinfo van 26 maart gebruik van kunnen maken .

@5.1.2.E: Mogelijk kan NCTV helpen met verder onderzoek? Ook graag aan jullie het verzoek om een bestand bij te houden met voorbeelden die jullie zien.

5.1.2.E, goed om te weten ivm kennisupdate.

We zetten het op de agenda van interdepartementale werkgroep van 20 februari

Groet,

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E

Verzonden: maandag 3 februari 2020 12:12

Aan: 5.1.2.E

CC: 5.1.2.E

Onderwerp: RE: Monitor Informatiedomein

Hoi 5.1.2.E,

Ik vroeg me af in hoeverre VWS cq RIVM desinformatie/ misinformatie monitort over het Corona virus. Goed denk ik om daar dossier van bij te houden.

Verder lijkt me de dunne lijn tussen vrijheid van meningsuiting en debunken zoals gebruikelijk lastig.

Mochten jullie hulp nodig hebben met contacten met Facebook, Google, Twitter enz. dan kunnen wij helpen.

Vanmiddag is daar zoals je waarschijnlijk weet 5.1.2.i over dit onderwerp.

Groet,

5.1.2.e

.....
Afdeling Politieke Ambtsdragers en Weerbaarheid
Directie Democratie en Bestuur
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20011 | 2500 EA | Den Haag
.....

M 5.1.2.E

Van: 5.1.2.E <5.1.2.E@minvws.nl>

Datum: maandag 06 jan. 2020 11:11 AM

Aan: 5.1.2.E <5.1.2.E@minbzk.nl>

Onderwerp: RE: Monitor Informatiedomein

Beste 5.1.2.E,

Wij ontvangen onderstaande mail van 5.1.2.E. Ik meld me bij deze aan voor het startoverleg; mijn naam is 5.1.2.E en ik ben 5.1.2.E bij VWS en tevens aanspreekpunt voor het communicatieteam rond staatssecretaris Blokhuis.

Groet,

5.1.2.E MA

5.1.2.E

.....
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Directie Communicatie
Parnassusplein 5 | 2511 VX Den Haag | Flexplek 6e
Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag
.....

M 5.1.2.E

-----Oorspronkelijke afspraak-----

Van: 5.1.2.E <5.1.2.E@minbzk.nl>

Verzonden: woensdag 18 december 2019 12:31

Aan: 5.1.2.E ; 5.1.2.E @nctv.minjenv.nl; 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E

; 5.1.2.E @minbuza.nl; 5.1.2.E ; 5.1.2.E - BD/DVCB/AGV';

5.1.2.E @mindef.nl; 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E -

BD/DRC/CV'; 5.1.2.E - BD/PSD'; 5.1.2.E - BD/PSD

Onderwerp: Monitor Informatiedomein

Tijd: donderdag 9 januari 2020 09:30-10:30 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.

Locatie: BZK/Jen VTurfmarkt M01-25 - Oostvaardersplassen - zaal (VIP)

Beste collega's,

Ik zou graag voorafgaand aan de interdepartementale werkgroep weer bij elkaar willen komen om zowel met beleidsmedewerkers als analisten en communicatiemedewerkers (newsrooms) te spreken over de monitor informatiedomein (MID).

BZK en NCTV hebben een vragenlijst ontwikkeld maar een eerste test bij BZ en BZK levert wat discussiepunten op.

Verzoek aan Defensie, EZK, OCW en VWS om iemand van jullie newsroom/communicatie voor dit overleg aan te melden bij mij.

Hierbij voor onder de kerstboom in ieder geval wel al de onderwerpen die we willen opnemen in de MID:

- Buiten reikwijdte verzoek
- Straling van 5G antennes (EZK)
- Buiten reikwijdte verzoek

De onderzoeksopzet en de concept vragenlijst stuur ik nog na.

Met vriendelijke groet en fijne feestdagen,

5.1.2.E

5.1.2.E

.....
Afdeling Politieke Ambtsdragers en Weerbaarheid

Directie Democratie en Bestuur

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag

Postbus 20011 | 2500 EA | Den Haag

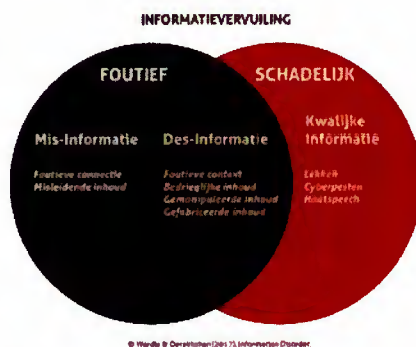
.....
M 5.1.2 E

secretariaat: **5.1.2 E**

Desinformatie, een maatschappelijk probleem

Het internet, maar vooral sociale media, hebben de manier van informatieverbreiding -en consumptie drastisch veranderd. Tegenwoordig is het vrij gemakkelijk om bewust of onbewust desinformatie te verspreiden en hiermee de publieke opinie te beïnvloeden.

Desinformatie, net als misinformatie is een variant van foutieve informatie (zie afbeelding). Waarbij misinformatie het verspreiden van onjuiste, inaccurate informatie is zonder dat de verspreider bijbedoelingen heeft, wordt desinformatie bewust verspreid. Desinformatie heeft hierbij vaak het doel om groepen/communities te destabiliseren, organisaties of personen te schaden, of om geld mee te verdienen.

Detectie algoritme

TNO heeft in 2019/2020 een algoritme ontwikkelt voor de detectie van politiek getinte fake news artikelen op Twitter. Een dataset met Twitter berichten waarin wordt gerefereerd aan politieke nieuws berichten, en Twitter berichten die deze berichten retweeten, is gebruikt om automatisch, d.m.v. een AI algoritme, onderscheid te maken tussen nieuwsberichten die betrouwbare informatie bevatten en nieuwsberichten die valse, inaccurate of misleidende informatie bevatten. Het algoritme gebruikt zowel Natural Language Processing (NLP) features, o.b.v. Twitter berichten , als sociale netwerk features, o.b.v. verspreidingsgedrag en gebruikerskenmerken om fake news te herkennen. Voor de ontwikkeling van het algoritme is een dataset gegenereerd waarbij de foutieve informatie is gelabeld o.b.v. het Hoaxy platform voor het tracken van foutieve informatie.

Op basis van experimenten met de dataset (die speciaal voor het onderzoek is gecreëerd) blijkt dat het algoritme foutieve informatie al binnen enkele uren bijna even nauwkeurig kan herkennen als na enkele dagen. Dit betekent dat de technologie de potentie heeft om gebruikt te worden om de verspreiding van (potentiële) misinformatie *near real-time* te ontdekken, en biedt dus de mogelijkheid om snel te kunnen acteren hierop. Dit heeft als voordeel dat de verspreiding van misinformatie in de kiem gesmoord kan worden.

Toepassing COVID-19

Sinds de uitbraak van het COVID-19 virus wordt er desinformatie verspreid over het coronavirus. De Europese Commissie waarschuwt dat Russische staatsmedia verwarring over het Corona in het Westen tracht te creëren om de crisis te verergeren door het vertrouwen in de gezondheidszorg en in westerse regeringen te ondermijnen. Wij denken dat we door het bovengenoemde ontwikkelde algoritme toe te passen op de COVID-19 context, we ondermijnende foutieve berichtgeving *near real-time* kunnen onderscheiden van de betrouwbare berichtgeving over het corona virus. Dit biedt

5 februari 2020

© TNO

handelingsperspectief voor crisisbeheersers. Tevens kunnen we hiermee de ernst en omvang van desinformatie in de context van COVID-19 in kaart brengen en het soort informatiecampagnes die hiervoor gebruikt worden.

Propositie

Voor dit onderwerp zijn we op zoek naar een stakeholder met een geschikte use-case voor het uitwerken van de volgende onderzoeksvraag:

In hoeverre is het reeds ontwikkelde detectie algoritme toepasbaar en bruikbaar voor een specifieke use-case uit de praktijk?

Het onderzoek zal bestaan uit vijf activiteiten:

1. Use-case uitwerken + conceptueel plan voor praktijkvalidatie opstellen
2. Dataset constructie (inclusief een ground-truth labelling)
3. Doorontwikkeling algoritme (algoritme toepasbaar maken voor specifieke use-case)
4. Interpretatie van resultaten + praktijkvalidatie algoritme

Research team & contact

Data Science: 5.1.2.e

Military Operations: 5.1.2.e

Cyber Security & Robustness 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e.
Cc: 5.1.2.e.
Onderwerp: RE: Information note RAS over Coronavirus
Datum: maandag 10 februari 2020 18:20:47

Dag iedereen,

Yes, berichten van 5.1.2.a is hier zeker bekend. Niet alleen bij mij en 5.1.2.e maar ook bij het team dat zich 5.1.2.a 5.1.2.a

Ook wel weer interessant dan te weten wat TikTok als 'health misinformation' definieert. Wellicht gaan zij zich nog profileren als enige SMP die verantwoordelijkheid ri. desinformatie / misinformatie serieus neemt, i.t.t. Facebook. Des te belangrijker dat transparantie over informatie en beleid wordt bevorderd.

TikTok, owned by China's Bytedance, and Pinterest Inc (PINS.N) do ban health misinformation and are actively removing false coronavirus content, they told Reuters.

Overigens ook aan te raden is dit artikel:

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/feb/08/misinformation-coronavirus-contagious-infections>

Waarin epidemioloog zich buigt over misinformatie /desinformatie-probleem rond Corona en het 'viral' gaan van content vergelijkt met de verspreiding van een virus. Daarmee wat ideeën geeft over het identificeren ervan. "These combined approaches, which target different aspects of transmission, have long been used in disease control. By introducing analogous strategies online, we should have a better chance of effectively curbing harmful viral content"

Groetjes,

5.1.2.e

From: 5.1.2.e.
Sent: donderdag 6 februari 2020 15:30
To: 5.1.2.e.
Cc: 5.1.2.e.
Subject: Re: Information note RAS over Coronavirus
 Helder, dank.

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 6 feb. 2020 om 15:07 heeft 5.1.2.e. 5.1.2.e. @minbzk.nl> het volgende geschreven:

Hoi 5.1.2.e

In principe is VWS/RIVM in de lead wat betreft desinfo over corona. Wel doet 5.1.2.e. mee aan de interdepartementale overleggen van VWS, dus er is wel ook vanuit desinfo invalshoek input.

5.1.2.a

We hebben VWS wel gevraagd dat als zij voorbeelden zien die op NL gericht zijn, ze die met ons delen. Zou ook ons voorstel zijn om tijdens de volgende IWG stil te staan bij Corona en desinfo.

Groeten,

5.1.2.e

Postbus 20011 | 2500 EA | Den Haag

Van: 5.1.2.E
Aan: 5.1.2.E
Onderwerp: RE: artikel desinformatie
Datum: vrijdag 14 februari 2020 11:16:03
Bijlagen: [image001.gif](#)

Dat zeker ☺

Groeten, 5.1.2.E

5.1.2.E | Departementaal Crisiscentrum VWS |
 Directie Publieke Gezondheid | Afdeling Crisisbeheersing en Infectieziekten |
 M 5.1.2.E | E 5.1.2.E@minvws.nl |

Van: 5.1.2.E

Verzonden: vrijdag 14 februari 2020 11:15

Aan: 5.1.2.E ; 5.1.2.E

Onderwerp: RE: artikel desinformatie

Dank voor het doorsturen!

Bizar dit... alleen jammer dat ze nergens in het artikel echt zeggen dat deze berichtgeving complete onzin is en wat de waarschijnlijke echte oorzaak is ;)
 Gaan in ieder geval tijdens het AO desinformatie in maart wel een voorbeeld kunnen noemen.

Van: 5.1.2.E <5.1.2.E@minvws.nl>

Verzonden: vrijdag 14 februari 2020 11:10

Aan: 5.1.2.E <5.1.2.E@rijksoverheid.nl>; 5.1.2.e

<5.1.2.E@minbzk.nl>

Onderwerp: FW: artikel desinformatie

Ter info, gaat wel ver!

Groeten, 5.1.2.E

5.1.2.E | Departementaal Crisiscentrum VWS |
 Directie Publieke Gezondheid | Afdeling Crisisbeheersing en Infectieziekten |
 M 5.1.2.E | E 5.1.2.E@minvws.nl |

Van: 5.1.2.E, 5.1.2.E - BD/NCC/ECR <5.1.2.E@nctv.minijenv.nl>

Verzonden: vrijdag 14 februari 2020 09:51

Aan: 5.1.2.E <5.1.2.E@minvws.nl>; 5.1.2.E

<5.1.2.E@minvws.nl>

Onderwerp: artikel desinformatie

Ter info

Groeten 5.1.2.E

Publicatiedatum: 14 Feb 2020 13:00

Lengte: 814 woorden

Het coronavirus is een in Amerika ontwikkeld biologisch wapen dat erop gericht is vooral Chinezen te treffen.

Deze en andere theorieën vierten hoogtij op Russische Kremlingezinde televisiezenders en nieuwssites. Zelfs China heeft nu genoeg van die desinformatiecampagne.

Moskou - Brussel

De Europese taakgroep tegen desinformatie heeft het weer druk. In een paar weken tijd stuitte de groep leugendetectors op minstens 39 berichten in Russische media, waaronder de nationale televisiezender 1TV, waarin nadrukkelijk naar de Verenigde Staten wordt gewezen als de sinistere kracht achter het dodelijk virus.

Naast de Europese taakgroep, met de ingewikkelde naam 'EU East StratCom Task Force', melden ook andere samenwerkingsverbanden tegen nepnieuws, zoals Polygraph

(leugendetector), de golf aan valse berichtgeving.

Wie de berichtgeving op de Russische media nagaat, stuit voortdurend op een variant van het verhaal dat of het Pentagon, het ministerie van Defensie van de VS, of grote Amerikaanse farmaceutische bedrijven belang hebben bij het verspreiden van een dodelijke infectieziekte in China. In tegenstelling tot wat Polygraph meldt, zijn die berichten ook uitgebreid in het buitenland verspreid, zo blijkt uit het overzicht dat EU StratCom aan deze krant toestuurde.

'kwaadaardige acties'

Eén bericht springt eruit en is zowel terug te vinden bij het televisieprogramma *Big Game*, 'Het grote spel', van de Russische staatszender 1TV, als op een reeks andere sites. Centraal daarin staat ene Igor Nikulin, die wordt opgevoerd als viroloog, militair expert, biochemicus, voormalig lid van de 'VN-commissie voor Chemische en Biologische wapens' en als 'adviseur van de VN-secretaris-generaal'. Voor het nieuwsprogramma van de zender TV Zvezda (De Ster, met de Rode Ster als logo) vatte deze opvallend veelzijdige Nikulin zijn theorie het meest compact samen. 'Er zijn over de hele wereld Amerikaanse biologische laboratoria, zo'n 400, en de Amerikanen geven daaraan ieder jaar miljarden uit. Dat doen ze niet zomaar.' Volgens Nikulin veroorzaakte een laboratorium van de Amerikaanse marine in Indonesië een uitbraak van de vogelgriep. Nu zouden er weleens 'kwaadaardige Amerikaanse acties kunnen zijn om hun Chinese partners onder druk te zetten, of het zijn activiteiten van grote Amerikaanse bedrijven die nieuwe ziektes ontwikkelen om winst te kunnen maken met de verkoop van medicijnen'. Zijn verhaal haalde onder meer het belangrijkste nieuwsprogramma Vremya (De Tijd) op 1TV, de belangrijkste Russische televisiezender.

Het Russische staatsnieuwsplatform Ria Novosti voegde er nog wat extra venijn aan toe, na een 'nieuwsconferentie': 'China is omringd door Amerikaanse militaire laboratoria en in Wuhan staat ook een Amerikaans consulaat. De medewerkers daarvan kunnen gevaarlijke goederen naar China brengen.' Bovendien, zo tekent Ria Novosti erbij aan, 'is Wuhan een groot vervoerscentrum en begon de uitbraak van het coronavirus precies op de vooravond van het Chinese Nieuwjaar, als grote aantallen mensen zich opmaken om te gaan reizen'.

De Chinezen zouden dit ook geloven, stelde de Russische tabloid Komsomolskaya Pravda, met als bewijs dat 'het virus in de Amerikaanse laboratoria genetisch zo is gemanipuleerd dat er alleen Aziaten door geïnfecteerd zijn geraakt en geen Europeanen'.

Andere Russische staatsmedia, als Sputnik News Arabic, en daaraan gelieerde 'onderzoekswebsites' als Global Research.ca hebben deze theorie ook buiten de Russische grenzen gebracht. Zo is de bewering dat het virus gericht is op Aziaten, op zeker 45 nieuwsplatforms buiten Rusland verspreid. Daaronder zitten namaaksites met een logo dat sterk lijkt op dat van westerse nieuwsmedia, zoals bbcnews1.com dat met de bekende rode letters BBC NEWS zich voordoet als de nieuwssite bbc.com/arabic. Ook hier wordt de vraag opgeroepen: 'Is het coronavirus een geheim Amerikaans biologisch wapen?', waarbij wordt verwezen naar berichtgeving van de Russische zender Tsargrad TV.

'absoluut krankzinnig'

De berichten sluiten aan bij verdachtmakingen van de woordvoerder van het Russische ministerie van Buitenlandse Zaken, Maria Zahkharova. Zij wees eerder op berichten dat de VS ook 'een geheim biologisch wapenlaboratorium' in Georgië hadden gebouwd. Dat zou betrokken zijn bij experimenten waarbij volgens Moskou 24 doden zijn gevallen.

Van westerse kritische reacties lijkt Moskou zich niets aan te trekken. Maar inmiddels is nu ook voor China de maat vol, nadat er ook was gesproken over connecties tussen een geavanceerd laboratorium in Wuhan, het Britse onderzoekscentrum Pirbright en de Bill en Melinda Gatesstichting. Voor de zender CBS stelde de Chinese ambassadeur in de VS Cui Tiankai dat het 'absoluut krankzinnig is om geloof te hechten aan de nergens op gebaseerde geruchten terwijl juist de hele wetenschappelijke gemeenschap werkt aan de bestrijding van het virus'. <

Jan van Benthem nd.nl/buitenland beeld epa / Wu Hong

Copyright 2020 Nederlands Dagblad B.V. All Rights Reserved

Laaddatum: 14 Feb 2020 07:09

Onderwerp: Weapons + Arms (94%), Chemical + Biological Weapons (75%), International Relations (70%)

Met vriendelijke groet,

5.1.2.E

.....
Nationaal Crisiscentrum | Eenheid Crisiscoördinatie
Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20011 | 2500 EA | Den Haag
.....

T 5.1.2.E

5.1.2.E @nctv.minjenv.nl
<http://www.nctv.nl>

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

Ministerie van Binnenlandse
Zaken en KoninkrijksrelatiesTurfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Nederland
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

5.1.2.E

T 5.1.2.E

Datum

17 februari 2020

Kenmerk

agenda

Interdepartementaal overleg Desinformatie

Vergaderdatum en -tijd 20 februari 2020 10:30
Vergaderplaats Turfmarkt 147, middenbouw, Ken Livingstone zaal

1. Opening en mededelingen
2. Presentatie UvA rapport Hoboken
Buiten reikwijdte verzoek
3. Corona virus (5.1.2.E)
Onder voorbehoud een korte toelichting van 5.1.2.E.
4. Kamerbrief + AO (5.1.2.E)
Buiten reikwijdte verzoek
5. Agenda directeurenoverleg (rondvraag)
Buiten reikwijdte verzoek
6. Internationale/EU-agenda

Datum	Wat	Waar	Aanspreekpunt
Buiten reikwijdte verzoek	Buiten reikwijdte verzoek		5.1.2.E
Buiten reikwijdte verzoek	Buiten reikwijdte verzoek		5.1.2.E
Buiten reikwijdte verzoek	Buiten reikwijdte verzoek		
Buiten reikwijdte verzoek	Buiten reikwijdte verzoek	Buiten reikwijdte verzoek	5.1.2.E, 5.1.2.E

7. WVTK
 - Buiten reikwijdte verzoek

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
KoninkrijksrelatiesMinisterie van Binnenlandse
Zaken en KoninkrijksrelatiesTurfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Nederland
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

5.1.2.e

Datum

17 februari 2020

Kenmerk

verslag

Interdepartementaal overleg desinformatie

Vergaderdatum

30 januari 2020

Aanwezig

5.1.2.e (BZK, vz), 5.1.2.e (DEF), 5.1.2.e
(JenV) 5.1.2.e, 5.1.2.e
(BZ) 5.1.2.e (BZ), 5.1.2.e (NCTV)
5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e
(BZK), 5.1.2.e 5.1.2.e (BZK, secr), 5.1.2.e (EZK)

Afwezig

5.1.2.e (NCTV), 5.1.2.e (EZK),
5.1.2.e (OCW), 5.1.2.e
(VWS), 5.1.2.e (BZK)

1. Opening en mededelingen

- buiten reikwijdte verzoek

2. Kennisupdate 5.1.2.e

buiten reikwijdte verzoek

Actie VWS: volgende werkgroep beeld schetsen rondom coronavirus i.r.t.
desinformatie.

3. Onderzoek nieuwe technologieën 5.1.2.e

buiten reikwijdte verzoek

4. Plan van aanpak desinformatie NCTV 5.1.2.e

buiten reikwijdte verzoek

8. Internationale/EU-agenda

buiten reikwijdte verzoek

[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]

9. Wvttk

Journal of Management Education

- [illegible]

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: dinsdag 18 februari 2020 14:05
Aan: 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E -
 BD/DVCB/AGV; 5.1.2.E - BD/DAS/AS; 5.1.2.E - BD/PSD;
 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E NET; 5.1.2.E ;
 5.1.2.E ; 5.1.2.E @mindef.nl; 5.1.2.E ; 5.1.2.E -
 BD/DRC/CV; 5.1.2.E ; 5.1.2.E @mindef.nl; 5.1.2.E ; 5.1.2.E -
 BD/PSD
CC: 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E ; 5.1.2.E ;
 5.1.2.E
Onderwerp: Agenda interdepartementale werkgroep 18-2
Bijlagen: Agenda interdepartement overleg desinformatie 20-02-2020.docx; Buiten reikwijdte verzoek
 200205 Trend Report Coronavirus.pdf; Buiten reikwijdte verzoek
 [Redacted]
 [Redacted]
 [Redacted]

Dag allen,

Donderdag weer een nieuwe werkgroep op de planning. Bijgevoegd de agenda, het concept verslag van vorige keer en een aantal bijlages. 5.1.2.E en 5.1.2.E zullen in het eerste half uur het UvA rapport over regulering toelichten, waarna ruimte is voor vragen.

M.b.t. agendapunt 2 is het relevant om de kennisupdate en het trend report vanuit het RAS te bekijken. Verder heeft 5.1.2.E een verslag geschreven van de bijeenkomst van de East Stratcom Taskforce waarbij 5.1.2.E de opening verzorgde. Dit verslag en het handboek van EUvsDisinfo is bijgevoegd.

Graag tot donderdag,

5.1.2.E

Ministerie van Binnenlandse
Zaken en KoninkrijksrelatiesTurfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Nederland
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

5.1.2.e

verslag

Interdepartementaal overleg desinformatie

Datum
18 februari 2020

Kenmerk

Vergaderdatum	9 januari 2020
Aanwezig	5.1.2.e (BZK, vz), 5.1.2.e (OCW), 5.1.2.e (DEF), 5.1.2.e (BZ), 5.1.2.e (BZ), 5.1.2.e (NCTV), 5.1.2.e (VWS), 5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e (BZK, secr)
Afwezig	5.1.2.e (NCTV), 5.1.2.e (EZK), 5.1.2.e (DEF)

1. Opening en mededelingen

- buiten reikwijdte verzoek

2. Kamerbrief actielijnen 5.1.2.e

buiten reikwijdte verzoek

3. Mijlpalen 2020 5.1.2.e)

buiten reikwijdte verzoek

4. Agenda DO

buiten reikwijdte verzoek

5. Internationale/EU agenda

Datum	Wat	Waar	Aanspreekpunt

Datum
18 februari 2020

- **5.1.2.e:** buiten reikwijdte verzoek
[redacted]
- **5.1.2.e:** buiten reikwijdte verzoek
[redacted]
- **5.1.2.e** VWS is bezig met een brief over anti-vaccinatie. Daar lezen de NCTV en BZK op mee.
- **5.1.2.e** buiten reikwijdte verzoek
[redacted]
- **buiten reikwijdte verzoek**
[redacted]
- **buiten reikwijdte verzoek**
[redacted]

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: woensdag 19 februari 2020 08:48
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Interdepartementale werkgroep a.s. donderdag

Hoi 5.1.2.e,

Is het goed in het dan over twee weken te doen? Dan speelt het vast ook nog wel ;-)
 Wij hebben om 11:00 zelf een crissoverleg Corona.

Groeten, 5.1.2.e

5.1.2.e
 5.1.2.e | Departementaal Crisiscentrum VWS |
 Directie Publieke Gezondheid | Afdeling Crisisbeheersing en Infectieziekten |
 M 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: dinsdag 18 februari 2020 11:33
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Interdepartementale werkgroep a.s. donderdag

Hi 5.1.2.e,
 Het eerste half uur komt de UvA het onderzoek naar regulering presenteren. Zou het mogelijk zijn om rond 11 uur een half uurtje aan te schuiven?

Hartelijke groet,
 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@minvws.nl>
 Verzonden: maandag 17 februari 2020 20:24
 Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@rijksoverheid.nl>
 Onderwerp: RE: Interdepartementale werkgroep a.s. donderdag

Hoi 5.1.2.e,

Als ik bijvoorbeeld het eerste half uurtje kom, is dat goed?

Groeten, 5.1.2.e

5.1.2.e
 5.1.2.e | Departementaal Crisiscentrum VWS |
 Directie Publieke Gezondheid | Afdeling Crisisbeheersing en Infectieziekten |
 M 5.1.2.e <5.1.2.e@minvws.nl> |

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@rijksoverheid.nl>
 Verzonden: maandag 17 februari 2020 11:17
 Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@minvws.nl>
 Onderwerp: Interdepartementale werkgroep a.s. donderdag

Goedemorgen 5.1.2.e

Ik ben bezig met het opstellen van de agenda voor de Interdepartementale werkgroep van a.s. donderdag. Kan jij inschatten of er iemand vanuit VWS aanwezig kan zijn om over het corona virus te praten i.r.t. desinfo?

Hartelijke groet,

Kennisupdate desinformatie d.d. 20-02-20

SAMENVATTING ALGEMEEN

Belangrijkste onderwerpen 28 januari – 17 februari 2020:

- Coronavirus globaal onderwerp van zeer veel misleidende berichtgeving; sociale media platformen nemen verscheidene maatregelen; WHO om tafel met tech platforms om online verspreiding misinformatie te beteugelen; RAS ziet geen bewijs voor gecoördineerde of grootschalige desinformatiecampagnes;

- **buiten reikwijdte verzoek**

- **buiten reikwijdte verzoek**

DUIDING

NEDERLAND

Vooraf sinds de WHO het Coronavirus heeft uitgeroepen tot een wereldwijde noodsituatie wordt er veel misinformatie verspreid over o.a. de bron en overdraagbaarheid van het virus. In Nederland is een vals persbericht verspreid: de RIVM heeft het bericht, dat via e-mail is verspreid en waarin stond dat er een besmettingsgeval in Nederland zou zijn, snel en met klem ontkracht (3 februari jl.). Gezien het feit dat de epidemie nog niet is beteugeld, nieuwe gevallen van misleidende berichtgeving de kop op blijven steken blijft het onderwerp i.r.t. desinformatie onder de aandacht.

buiten reikwijdte verzoek

EUROPA

buiten reikwijdte verzoek

Betreft het Coronavirus blijkt het uit het RAS dat EDEO geen bewijs gevonden heeft voor gecoördineerde of grootschalige desinformatiecampagnes. Nederland wordt niet genoemd in hun globale trend report over de epidemie.

buiten reikwijdte verzoek

BRONNEN

I. KENNIS

Newcom: 'Nationaal Social Media Onderzoek 2020'

- buiten reikwijdte verzoek

[Redacted content]

Pew Research Center: 'U.S. Media Polarization and the 2020 Election: A Nation Divided'

- buiten reikwijdte verzoek

[Redacted content]

Rapid Alert System: 'Trend report Coronavirus'

- Het Rapid Alert System van de EU heeft een trend report gepubliceerd over het Coronavirus. Het betreft een globale analyse waarin Nederland niet wordt genoemd. Conclusie is voornamelijk dat er, hoewel er wereldwijd veel complottheorieën de ronde maken, geen duidelijk bewijs is van gecoördineerde of grootschalige desinformatiecampagnes door een specifieke actor.
Bron: Trend Report Coronavirus (los bij de kennisupdate gevoegd i.v.m. verplichte inlog RAS)
D.d. 04/02/2020

Harvard Kennedy School: 'Cross-platform disinformation campaigns: lessons learned and next steps'

- buiten reikwijdte verzoek

[Redacted content]

buiten reikwijdte verzoek

II. TECHNOLOGIE

-

III. NIEUWS

Desinformatie algemeen

- buiten reikwijdte verzoek
-

Bezoek Craig Silverman (*Buzzfeed*) aan Nederland

- buiten reikwijdte verzoek
-

Nieuwsuur: 'De strijd tegen desinformatie / Is China open over het coronavirus?'

- *NPO Nieuwsuur* besteedde een uitzending aan de bestrijding van desinformatie, met specifieke aandacht voor de deling van informatie over het coronavirus door de Chinese regering. Deze nam in de eerste instantie (januari) lang de tijd om zich uit te spreken over het virus. Volgens sinoloog Frans Pieke (Universiteit Leiden) wilde China hier daadkracht en controle mee uitstralen.
Ook andere onderwerpen van desinformatie passeerden de revue: o.a. de Baltische 'elven' en feit en fictie rondom de bosbranden in Australië. Tenslotte worden er mogelijke oplossingen aangedragen: Litouwse expert Viktoras Dauksas (*debunk.eu*) laat zien hoe zijn denktank misleidende berichten op internet opspoot en verwijdt, en Sebastiaan van der Lans presenteert zijn 'Wordproof' blockchain. Betreft Nederland herhaalt de uitzending de conclusies van het UvA rapport: dat er geen gecoördineerde desinformatiecampagnes in Nederland zijn gevonden, maar dat 'pulpnieuws' hier wel veel voorkomt.
Bron: [Nieuwsuur \(incl. terugkijken\)](#)
D.d. 16/02/2020

Coronavirus algemeen

- De RIVM tweette dat er een vals persbericht via e-mail is verspreid waarin staat dat er een patiënt met het coronavirus in Nederland zou zijn, ontkracht dit met klem en een hashtag "fake news".
Bron: [@rivm](#)
D.d. 03/02/2020
- *Metro* en *Nederlands Dagblad* interviewen beiden Peter Burger, factchecker en docent wetenschapsjournalistiek aan de Universiteit Leiden over onjuiste berichtgeving rondom het coronavirus. Burger denkt dat de meeste mensen "de zin wel van de onzin kunnen scheiden." Hij erkent dat de uiteenlopende berichtgeving over het aantal besmettingen wel lastig te beoordelen is, met name omdat het in China "haast onmogelijk" is om onafhankelijk gegevens te verzamelen. Toch maakt Burger zich nog het meeste zorgen om de uitingen van discriminatie waarmee Chinezen en Chinese Nederlanders nu te maken krijgen.
Bron: [Metro via Lexis Nexis](#) , [Nederlands Dagblad via Lexis Nexis](#)
D.d. 03/02/2020
- *Cnet* publiceerde een lang artikel over de top valse beweringen over het coronavirus, van misinformatie over het aantal infecties tot racistische uitspraken over Chinezen.
Bron: [Cnet](#)
D.d. 31/01/2020
- Fact checkers van minstens 48 organisaties uit 30 landen zijn aan het werk om nieuwe valse informatie over het virus te ontkrachten en de verspreiding van misinformatie een halt toe te roepen. De samenwerking wordt gecoördineerd door het International Fact Checking Network, dat gebaseerd is in Florida en zal actief blijven zolang de ziekte zich nog verspreidt. Factcheckers gebruiken een gedeelde Google Sheet en een Slack Channel account om content te delen en onderling te communiceren. Op sociale media zijn hun berichten te volgen via de hashtags #CoronaVirusFacts en #DatosCoronaVirus. Het is onduidelijk of er Nederlandse organisaties bij zijn aangesloten.
Bron: [Poynter](#)
D.d. 04/02/2020
- De directeur-generaal van de World Health Organization (WHO) waarschuwt voor "trollen en complottheorieën" die de strijd tegen het coronavirus ondermijnen. Volgens de WHO verspreidt misleidende informatie over het virus zich sneller dan het virus zelf.
Bron: o.a. [AD](#)
D.d. 09/02/2020
- Met behulp van meerdere Nederlandse wetenschappers uit verschillende disciplines beargumenteert *NU.nl* waarom juist de uitbraak van het coronavirus zo vatbaar lijkt voor misinformatie. Als oorzaken worden angst voor het onbekende en het idee dat stellige meningen houvast bieden opgeworpen. Volgens hoogleraar Enny Das (RU) kan misinformatie worden voorkomen als journalisten bij de feiten blijven en de context goed schetsen.
Bron: [NU.nl](#)
D.d. 08/02/2020

Coronavirus / beleid sociale media platformen

- Facebook heeft aangekondigd berichten met misinformatie rond het coronavirus te gaan verwijderen. Motivatie voor Facebook om content over het virus "with false claims or conspiracy theories that have been flagged by leading global health organizations and local health authorities" geen podium te geven is dat zulke content tot "physical harm" zou kunnen leiden. *Reuters* merkt op dat het een voor Facebook ongewoon agressieve respons is. Facebook beperkt de verspreiding van gezondheidsmisinformatie doorgaans tot het weghalen van zoekresultaten en advertenties, maar laat de originele posts gewoon staan. Ter vergelijking verbiedt TikTok gezondheidsmisinformatie, en wordt content over het

coronavirus er actief verwijderd. Twitter en Google ondernemen eveneens actie, door gebruikers in eerste instantie te verwijzen naar websites van officiële organisaties, zoals de WHO.

Bron: [Reuters](#) , [Bloomberg](#)

D.d. 01/02/2020

- Twitter heeft de financiële conservatieve website Zero Hedge permanent in de ban gedaan nadat hun kanaal een artikel publiceerde waarin een Chinese wetenschapper vals beschuldigd werd van de uitbraak van het coronavirus, die hij als bio wapen zou willen hebben inzetten. Ook deelde Zero Hedge persoonlijke informatie van deze wetenschapper.

Bron: [Bloomberg](#)

D.d. 03/02/2020

- Instagram tracht gebruikers te redigeren die op de #coronavirus hashtag klikken. Zij krijgen een pop-up die hen aanspoort betrouwbare informatie over het virus te lezen op de site van de Centers for Disease Control and Prevention.

Bron: [Buzzfeed](#)

D.d. 11/02/2020

- De WHO is bij Facebook om tafel gegaan met een dozijn techbedrijven waaronder Facebook, Amazon, Google, Dropbox, Twitter, Youtube, Airbnb en Kinsa om te praten over manieren waarop de verspreiding van online misinformatie over het virus een halt toe kan worden geroepen. De gehouden presentaties en gedeelde informatie is niet publiek gemaakt omdat vele van hen in competitie zijn. De groep heeft zich voorgenomen elke paar maanden bijeen te komen.

Bron: [CNBC](#)

D.d. 14/02/2020

Coronavirus / Rusland

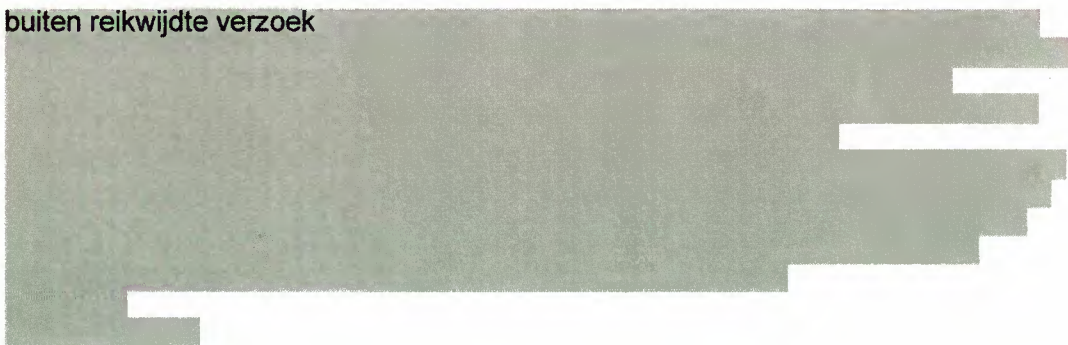
- *EU vs Disinfo* heeft op een rijtje gezet hoe *Russia Today* en *Sputnik* tot nu toe hebben getracht desinformatie te verspreiden over het coronavirus door hier andere landen de schuld voor te geven. Zo zou het virus een Amerikaans biologisch wapen zijn, een instrument van de kapitalistische grote farmacie of gestolen zijn uit een Canadees laboratorium dat zowel door Bill Gates als George Soros gesponsord werd. Begin februari werden er dagelijks rond de 300 zulk soort berichten gepubliceerd door de Russische (staats)media.

Bron: [EUvsDisinfo](#)

D.d. 06/02/2020

EU / Rusland / China / desinformatie

- buiten reikwijdte verzoek

Rusland / Oekraïne / Facebook / MH17

- buiten reikwijdte verzoek

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
KoninkrijksrelatiesMinisterie van Binnenlandse
Zaken en KoninkrijksrelatiesTurfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Nederland
www.rijksoverheid.nl**Contactpersoon**

5.1.2.e

Datum

9 maart 2020

Kenmerk

verslag

Interdepartementaal overleg desinformatie

Vergaderdatum	20 februari 2020
Aanwezig	5.1.2.e (BZK, vz), 5.1.2.e (OCW), 5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e (JenV) 5.1.2.e (BZ), 5.1.2.e (NCTV), 5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e (BZK, secr)
Afwezig	5.1.2.e (NCTV), 5.1.2.e (EZK), 5.1.2.e (DEF), 5.1.2.e (DEF), 5.1.2.e (BZ), 5.1.2.e (VWS), 5.1.2.e (BZK)

1. Opening en mededelingen

buiten reikwijdte verzoek

2. Presentatie UvA rapport Hoboken

buiten reikwijdte verzoek

3. Corona virus 5.1.2.e

Agendapunt vervalt vanwege de afwezigheid van 5.1.2.e. In plaats hiervan wordt de kennisupdate door 5.1.2.e toegelicht.

buiten reikwijdte verzoek

4. Kamerbrief + AO 5.1.2.e

buiten reikwijdte verzoek

Datum
9 maart 2020

buiten reikwijdte verzoek

5. Agenda directeurenoverleg (rondvraag)

buiten reikwijdte verzoek

6. Internationale/EU-agenda

Datum	Wat	Waar	Aanspreekpunt
buiten reikwijdte verzoek			

7. WTTK

buiten reikwijdte verzoek

5.1.2.e

Sluit zich qua bevindingen aan bij het RAS verslag dat als bijlage mee is gestuurd over COVID-19.

buiten reikwijdte verzoek

1. Algemene schets – Kennisupdate BZK

COVID-19 UPDATE

Trends rondom coronavirus 10 maart – 19 maart 2020:

- Berichtgeving over het coronavirus beheerst mondiale media; overdaad aan informatie maakt het moeilijk om betrouwbare informatiebronnen en duiding te vinden
- Naar schatting bevat ongeveer 7% van alle sociale media discussies over het coronavirus desinformatie (bron: EEAS)
- Meerdere casussen van mis- en of desinformatie rondom (de verspreiding van) het virus in Nederland
- EU-buitenlanddienst (EEAS) in gelekt rapport: Russische media zou "aanzienlijke desinformatiecampagne" tegen het Westen zijn begonnen om gezondheidscrisis te verdiepen en tweespalt te zaaien; bericht direct overgenomen door (inter)nationale mainstream media
- EEAS: "onmogelijk om onafhankelijk te analyseren wat het volume en de impact van corona-gerelateerde mis- en desinformatie is" door informatie asymmetrie met online platforms
- Mainstream techbedrijven steeds proactiever in verspreiding betrouwbare informatie en weghalen onbetrouwbare informatie rondom het virus; verklaren hierin samen te willen gaan optrekken.

NEDERLAND

In vrijwel alle nieuwsmedia overheerst de berichtgeving over COVID-19, en neemt de aandacht voor mis- en desinformatie in relatie tot het coronavirus toe. Deskundigen wijzen steeds meer op een toename van onbetrouwbare berichten, vooral via sociale media. Berichtgeving over de (betrouwbaarheid van de) verslaglegging rondom het virus daarbij een eigen invalshoek geworden. De dichtheid van de berichtgeving maakt het voor burgers ingewikkeld om zich goed en adequaat te informeren. Vooralsnog lijken burgers zich rond de coronacrisis hoofdzakelijk te laten informeren langs de officiële kanalen (RIVM, Rijksvoorlichting en traditionele media). Het lijkt alsof media het als deel van hun taak zien om het publiek weerbaar te maken tegen ruis en nepadviezen in crisistijd.

Er zijn meerdere gevallen van des- en misinformatie gemeld die verspreid zijn in het Nederlands of in Nederland. Onder andere waarschuwden twee ziekenhuizen voor nepberichten die rondgingen op sociale media en die spraken over een crisis in de hospitalen. Beide ziekenhuizen spraken de claims met klem tegen; één van hen overweegt juridische stappen. Het Ministerie van Defensie meldde dat er (audio)berichten rondgingen waarin verkondigd wordt dat Defensie paraat stond om een nog uit te vaardigen straatverbod te handhaven. Dit was echter niet het geval. Media melden ook dat criminelen misbruik maken van de onrust door malware te verspreiden met virussen om zo computers te gijzelen. Verder worden valse gezondheidstips gedeeld.

EUROPA

Dinsdag 17 maart jl. waarschuwde de Europese Commissie het publiek "op te passen voor nepnieuws en desinformatie die kwaadaardig en misleidend is". Volgens het dagelijkse EU-bestuur wordt veel onzin beweerd over het coronavirus, vooral op sociale media. Voor gedetailleerde aanbevelingen kunnen mensen volgens de commissie het best terecht bij de nationale en lokale gezondheidsautoriteiten.

De belangrijkste ontwikkeling op Europees niveau kwam niet lang daarna: op basis van een intern document van de EU-buitenlanddienst (EEAS) dat zij hadden ingezien rapporteerden persbureaus Reuters, AFP en ANP dat Russische media een "aanzienlijke desinformatiecampagne" tegen het Westen zouden zijn begonnen om de impact van de Coronacrisis via paniek en wantrouwen te vergroten. Doel van de desinformatie van het Kremlin zou zijn de gezondheidscrisis in westerse landen te verergeren. Vooraanstaande internationale media zoals *Politico*, *The Guardian* en *The Washington Post* namen het bericht direct over, waardoor dit COVID-19 nieuwsitem in de westerse pers in één klap zeer prominent werd. Ook vele Nederlandse nieuwsbronnen (o.a. *Telegraaf*, *NU.nl* en *TPO*) hebben het bericht inmiddels overgenomen.

Tegelijkertijd concludeert EEAS dat het onmogelijk is om onafhankelijk te analyseren wat het volume en de impact van corona-gerelateerde mis- en desinformatie is. Dit is problematisch omdat

de implicaties voor gezondheid en veiligheid hoog zijn. Er zou sprake zijn van een informatie asymmetrie. Eerder dit jaar kwam de UvA in haar rapport voor BZK over de regulering van techbedrijven tot eenzelfde conclusie betreft de slechte informatiepositie vis à vis de techreuzen.

GLOBAL

Net zoals het virus zelf mondiaal impact heeft, is er ook mondiale onrust rondom de (gekleurde) berichtgeving. Vrees is dat actoren deze voor eigen gewin aanwenden, met mogelijk grote consequenties. Zo zet het coronavirus de al gespannen band tussen de VS en China nog verder onder druk. Beide landen beschuldigen elkaar schuldig te zijn aan het veroorzaken van de pandemie. Zo beweert het Chinese ministerie van Buitenlandse Zaken in een serie tweets dat het Amerikaanse leger verantwoordelijk is voor het virus; de Amerikaanse minister van BZ beschuldigt China van het verspreiden van desinformatie. Ook rijst de vraag of Rusland de coronacrisis gaat aangrijpen als thema om tweespalt te zaaien in het Amerikaanse electoraat in campagnetijd. De voorverkiezingen zijn omwille van de verspreiding van het virus al in meerdere staten naar achter geschoven.

Tegelijkertijd hebben de grote 'mainstream' techbedrijven een actieve rol gepakt in de verspreiding van (on)betrouwbare berichtgeving. De bedrijven gaan hier steeds verder in; zo wist Facebook actief berichten die misleidende informatie over het virus bevatten en begint Twitter op het moment van schrijven met een verbod op berichten die informatie van experts ontkennen. Tevens hebben de techbedrijven in een verklaring aangegeven te willen samenwerken tegen misinformatie over het coronavirus (hoewel details over de aanpak in de verklaring misten). Zuckerberg (Facebook) verklaart de voortvarende houding van de online platforms door te stellen dat betrouwbaarheid van medische berichten en stuk makkelijker te herkennen is dan politieke berichten. Het is niet te verwachten dat de 'coronacrisis' een nieuwe tendens schept waarin de techbedrijven ook proactiever te werk zullen gaan als het gaat om het factchecken van politieke berichten. Ook geldt deze actieve houding waarschijnlijk niet voor platforms zoals bijvoorbeeld VKontakte, Telegram, Discord en 8Kun. Er zijn dus ook platformen waar nauwelijks wordt gemodereerd en waar misinformatie dus ook welig kan blijven tieren.

BRONNEN

I. **KENNIS****RAS / EEAS / Information Environment Assessment coronavirus**

• Via het Rapid Alert System van de EU is een uitgebreide corona desinformatie update door EEAS gelekt. Belangrijkste punten:

- Volgens de WHO is de uitbraak van – en reactie op COVID-19 vergezeld geweest door een “massive infodemic”, die de WHO beschrijft als een overdaad aan informatie (waarvan sommige accuraat, sommige niet). Dit maakt het moeilijk om betrouwbare informatiebronnen en duiding te vinden.
- De pandemie is een constant dagelijks onderwerp in pro-Kremlin media. De East StratCom Task Force heeft sinds 22 januari jl. 80 corona-gerelateerde desinformatie casussen opgenomen in haar publieke database. Op sociale media is RT Spanish de twaalfde meest populaire bron als gaat om berichten over het coronavirus. Dit is representatief voor de algemene benadering om thema's van publiek belang te identificeren en versterken om wantrouwen en verdeeldheid te zaaien, aldus het RAS.
- Onderzoekspartners van EEAS aan het Crime and Security Research Institute van Cardiff University hebben een evolutie in tactieken gesignaleerd: pro-Kremlin bronnen lijken de desinformatie berichten over corona niet zelf te schrijven, maar versterken simpelweg theorieën die hun origine elders hebben (bijvoorbeeld China, Iran of zeer rechts Amerika). Door deze tactiek kunnen ze ontkomen aan aantijgingen dat ze zelf desinformatie creëren, en claimen dat ze simpelweg rapporteren wat anderen zeggen.
- Sommige van de samenwerkende partners hebben gevonden dat ongeveer 7% van alle sociale media discussies over het coronavirus desinformatie bevat. Het is echter onmogelijk om dit hard te concluderen.
- Sommige van de bredere desinformatie narratieven die de onderzoekers hebben uitgelicht zijn claims dat het coronavirus is geïmporteerd door migranten, of dat het een biowapen is die ontwikkeld is door ofwel de VS, ofwel het VK, ofwel China.
- Gebruikers en onderzoekers hebben gerapporteerd dat problematische content ook wordt verspreid door buitenlandse actoren zoals de Chinese communistische partij of de voormalige premier van Albanië, die op Facebook claimde dat de huidige overheid probeert corona “geheim te houden”. In Israël is een prominente narratief dat het coronavirus “wéér een crisis is die vanuit Europa overwaait.”
- Misinformatie (als in foutieve of misleidende informatie die niet met een politieke agenda wordt verspreid) lijkt vanuit het oogpunt van de publieke gezondheid een groter probleem dan desinformatie.
- Online platforms hebben krachtige maatregelen getroffen om corona-gerelateerde mis-en desinformatie aan te pakken, maar delen niet systematisch data en statistieken met onderzoekers en andere derden. Het zou bijvoorbeeld belangrijk kunnen zijn om te weten hoeveel tijd verstrijkt tussen notificatie en actie waar het gaat om corona-gerelateerde desinformatie casussen.
- Het is nodig om van de platforms weten wat zij doen om te voorkomen dat buitenlandse actoren de zorgen van burgers uitbuiten door polariserende berichten te verspreiden en wantrouwen in democratische instituties te zaaien.
- Het is onmogelijk is om onafhankelijk te analyseren wat het volume en de impact van corona-gerelateerde mis-en desinformatie is. Dit is problematisch omdat de implicaties voor gezondheid en veiligheid hoog zijn. Onderzoekers en online platforms worden geconsulteerd om aan zoveel mogelijk essentiële informatie te komen, maar er is sprake van een informatie asymmetrie.

Bron: Rapid Alert System (RAS)

D.d. 17/03/2020

NewsGuard: 'Coronavirus Misinformation Tracking Center'

Een studie van NewsGuard, die websites sorteert op betrouwbaarheid, claimt dat sites die misinformatie verspreiden over het coronavirus “meer dan 142 zoveel engagement” hebben genoten dan de website van de WHO. Verder is de lijst misinformerende websites uit de VS en Europa gegroeid van 31 naar 106 – er wordt geconcludeerd dat steeds meer onbetrouwbare bronnen in deze gebieden proberen een slaatje te slaan uit de angst voor de pandemie.

Bron: NewsGuard

D.d. 16/03/2020

Foreign Policy Research Institute: 'The Disinformation Outbreak about the Coronavirus Outbreak'

Een studie van de Amerikaanse denktank Foreign Policy Research Institute vraagt waar meer zorgen om zouden moeten zijn: het virus of de desinfo erover. De studie categoriseert verschillende desinformatiekanalen wiens content varieert in impact en geeft tips over welke soort content op welke manier(en) moet worden aangepakt.

Bron: [Foreign Policy Research Institute](#)

D.d. 09/03/2020

II. NIEUWS

Nederland / coronavirus algemeen

Trouw meldt dat de berichtgeving van de traditionele media over het coronavirus als redelijk afgewogen wordt beoordeeld, maar ook nepnieuws en complottheorieën de kop op steken. Volgens Vermanen (Pointer) is de hoeveelheid nepnieuws niet echt toegenomen met de komst van het coronavirus, maar het is op dit moment op dergelijke sites wel een geliefd onderwerp. Meestal hebben deze sites een politieke agenda, zijn ze populistisch rechts en dol op complottheorieën, zegt hij. Als voorbeeld noemt Vermanen het bericht dat een met het coronavirus besmette moslim opzettelijk Italië zou zijn doorgereisd om mensen te infecteren. Ook mediawetenschapper Ruigrok waarschuwt dat de coronacrisis kan worden gebruikt door mensen met een politieke agenda. Volgens Burger (UvL) is het niet zo dat al het nepnieuws dat grif wordt gedeeld op sociale media, voor waar wordt aangenomen: "Soms vinden mensen het gewoon grappig en willen ze het delen met hun vrienden". Burger signaleert dat veel nepnieuws eerst wordt gedeeld in besloten WhatsApp- en Telegramgroepen en dat juist dat het traceren van de oorsprong van zo'n bericht wel moeilijker maakt.

Bron: [Trouw](#)

D.d. 17/03/2020

De *Volkskrant* publiceerde een artikel van Huib Modderkolk waarin wordt gewaarschuwd tegen des- en misinformatie en malware rondom de corona berichtgeving. Er wordt onderscheid gemaakt tussen vier soorten nepnieuws: 1) mensen die er een slaatje uit willen slaan, 2) bedoeld en onbedoeld verspreide berichten (de klassieke broodje aap, uit zijn verband gerukte info en uitvergroete informatie), 3) cybercriminelen die de chaos gebruiken om zwakke plekken te vinden en 4) digitale spionagegroepen die hetzelfde doen voor statelijke actoren.

Bron: [Volkskrant](#)

D.d. 15/03/2020

Nederland / coronavirus casussen

De Nederlandse versie van *The Post Online* (TPO) stelde op basis van het gelekte EEAS rapport dat de EU het coronavirus misbruikt om nepnieuws en desinformatie te zaaien over 'Russisch nepnieuws en desinformatie'. Volgens TPO: "Uiteraard ontbreken voorbeelden van het 'Russische nepnieuws'" in het rapport, maar "voor kritiekloze media is dat geen enkel probleem."

Bron: [The Post Online](#)

D.d. 18/03/2020

Tubantia meldt dat er bij een werknemer bij het ROC het virus is vastgesteld. De krant meldt verder dat het ROC intussen veel last heeft van nepnieuws. "Er zijn studenten die het leuk vinden om maar iets te roepen, compleet met fotootjes van mensen die het virus niet hebben." Hogeschool Saxion in Enschede moest een bericht ontkrachten dat de school minimaal een week de deuren zou sluiten, omdat een medewerker besmet zou zijn met het coronavirus. Het bericht in de huisstijl van de school was nep, maar kwam grotendeels overeen met een bericht dat wel door de school werd verstuurd, waarin stond dat de ontwikkelingen worden gevolgd en wat de richtlijnen van het RIVM zijn. De school onderzoekt de herkomst van het bericht nog. Vermoedelijk zijn enkele leerlingen creatief geweest.

Bron: *Tubantia*

D.d. 06/03/2020

Bij de GGD Zeeland komen veel telefoontjes en e-mails binnen van verontruste Zeeuwen over mogelijke coronabesmettingen. Via social media en appgroepen wordt regelmatig nepnieuws verspreid over het dodelijke virus. De GGD heeft daar last van.

Bron: [BN/DeStem](#)

D.d. 06/03/2020

Het ziekenhuis Bernhoven (Uden) waarschuwt voor berichten over een crisissituatie in het ziekenhuis die rondgingen op sociale media. Daarin stond dat het ziekenhuis de situatie niet meer aankan. Bernhoven heeft de geruchten ontkracht.

Bron: [Bernhoven](#)

D.d. 15/03/2020

Ook het Amphia-ziekenhuis in Breda waarschuwt voor een nepbericht dat rondging op sociale media. Het ziekenhuis overweegt juridische stappen tegen het nepnieuwsaccount @coronanederland. Dat meldde dat in het Bredase ziekenhuis negen mensen zouden zijn overleden aan het coronavirus. De beheerders van het account hebben inmiddels ook de aandacht van de politie. Mogelijk boden zij op Marktplaats mondkapjes aan tegen woekerprijzen. Het twitteraccount @coronanederland is inmiddels uit de lucht gehaald, naar eigen zeggen vanwege bedreigingen. Het account bracht 'nieuws' over de verspreiding van het virus door Nederland. Soms gebaseerd op officiële bronnen, soms op basis van eigen bronnen. 'We willen zo transparant mogelijk zijn', zegt een woordvoerder. "Het is natuurlijk verschrikkelijk dat dit soort berichten de ronde doen. Gelukkig zien we ook dat veel mensen in de gaten hebben dat het om fake news gaat."

Bron: [NOS](#)

D.d. 15/03/2020

Vrijdag 13 maart gingen er twee audioberichten rond op Whatsapp en Facebook Messenger met dezelfde kernboodschap: dat het Nederlandse leger 'stand by' zou staan om een straatverbod te handhaven. Er zijn een 'mannelijke' en een 'vrouwelijke' versie van het bericht, die tevens kleine inhoudelijke verschillen vertonen. In de eerste versie vertelt een man met vermoedelijk Turks-Nederlandse achtergrond dat zijn broer, die zou werken bij de "militaire dienst", meldde dat er binnenkort een straatverbod wordt afgekondigd en mensen dus veel inkopen moeten doen nu het nog kan. In de tweede versie is er een stem te horen van een vrouw met vermoedelijk Marokkaans-Nederlandse achtergrond die stelt een telefoontje te hebben gekregen van de vriendin van haar zus, wier neef bij een crisisteam van de overheid zou werken. De neef zou hebben doorgegeven dat "ze momenteel bezig" zijn om met het leger een straatverbod te gaan handhaven. Defensie heeft het bericht zelf per tweet ontkracht en een link naar de RO website geplaatst.

Naast de audioberichten circuleren er foto's waar defensiepersoneel en/of voertuigen in een stadsomgeving te zien zijn. De daaraan toegevoegde teksten zijn congruent met bovenstaande boodschappen. Foto's zijn bv van Defensie inzet rondom Boerenprotesten. Deze foto's circuleren op WhatsApp en Facebook. Tevens zijn er screenshots van WhatsApp gesprekken gesignaleerd die ook de eerdergenoemde onjuiste Defensie inzet suggereren. Defensie heeft vooralsnog niet op die foto's en screenshots gereageerd.

Bron: [@Defensie](#)

D.d. 13/03/2020

VS

Het Coronavirus zet de al gespannen band tussen de VS en China nog verder onder druk, schrijft de *New York Times*. Beide landen beschuldigen elkaar in meerdere of mindere mate debet te hebben aan de pandemie. Zo beweert het Chinese ministerie van BuZa in een serie tweets dat het Amerikaanse leger verantwoordelijk is voor het virus; de Amerikaanse minister van BuZa beschuldigt China van het verspreiden van desinformatie.

Het artikel werpt tevens de vraag op of Rusland de coronacrisis gaat aangrijpen als thema om tweespalt te zaaien in het Amerikaanse electoraat in campagnetijd.

Bron: [The New York Times](#)

D.d. 18/03/2020

In de VS gaat een sms hoax rond. Volgens het bericht, dat pretendeert afkomstig te zijn van iemand met een link met het Witte Huis, heeft Trump een nationale quarantaine afgekondigd en moeten Amerikanen binnen blijven. Techblogs sporen gebruikers aan het bericht simpelweg

niet te delen, omdat het onzin is. Het Witte Huis heeft de hoax ondertussen tegengesproken door middel van een tweet.

Bron: [The Verge](#)

D.d. 17/03/2020

De snelle verspreiding van het coronavirus in de VS intervenueert met de voorverkiezingen en zaait onzekerheid over de verkiezingen in november. Mogelijk wordt pas vertraagd duidelijk wie de Democratische presidentskandidaat wordt. Als eerste staat kondigde Louisiana op 13 maart aan de stembusdatum te verschuiven van april naar juni in verband met covid-19. Enkele dagen later volgden Ohio en Georgia met eenzelfde aankondiging.

Bron: [The Washington Post via Lexis Nexis](#), [Politico](#)

D.d. 14/03/2020, 17/03/2020

Rusland

Russische staatsmedia zouden bezig zijn met een „significante desinformatiecampagne” om de coronacrisis in het Westen verder aan te vuren. Dat is te lezen in een intern EU-rapport ingezien door *The Financial Times*. Hiermee zou vanuit Moskou actief geprobeerd worden om „verwarring, paniek en angst” te verspreiden om zo het vertrouwen van bevolkingen in overheden te ondermijnen, zo staat in het document van EU-buitenlanddienst EEAS. De berichtgeving van de Russische media trekt onder meer in twijfel of het Westen wel goed genoeg optreedt tegen het virus. Tegelijkertijd wordt het handelen van de Russische president Poetin rond de corona-uitbraak juist positief belicht. Rusland heeft altijd ontkend actief desinformatie te verspreiden in Europa en de VS, zoals bij de presidentsverkiezingen van 2016.

Bron: [The Financial Times](#)

D.d. 17/03/2020

Ook ANP rapporteert over de Russische beïnvloeding van de discours rondom het coronavirus. "Het doel van de desinformatie vanuit het Kremlin is de gezondheidscrisis in westerse landen te verergeren, in lijn met de bredere Kremlin-strategie om Europese samenlevingen te ondermijnen", citeert het persbureau uit het document.

Bron: [ANP](#)

D.d. 18/03/2020

EU vs Disinfo rapporteert dat ongeveer 1/3 van de 89 desinformatie casussen die zij afgelopen week hebben geregistreerd, gewijd is aan het COVID-19 virus. De pro-Kremlin outlets hebben sinds het begin van de uitbraak eind januari jl. dezelfde narratief aangehouden: dat het virus gecreëerd binnen laboratoria van NATO. Deze claim gaat nog steeds rond in verscheidene berichten in het Russisch, Arabisch, Italiaans en Engels. De Spaanstalige dienst van *Russia Today* is tevens één van de bronnen met het grootste engagement met de COVID-19 uitbraak.

Bron: [EU vs Disinfo](#)

D.d. 19/03/2020

Techbedrijven

De grote techbedrijven willen samenwerken tegen nepnieuws over het coronavirus. "We helpen miljoenen mensen met elkaar in contact te blijven. Ook strijden we samen tegen oplichting en misinformatie over het virus. We bevorderen informatie met gezag en delen belangrijke updates in samenwerking met gezondheidsdiensten over de hele wereld", zeggen Facebook, Twitter, Microsoft, Google en Reddit. De verklaring is ook ondertekend door Google-dochter YouTube en Microsoft-dochter LinkedIn. De ondertekenaars roepen andere bedrijven op om mee te doen. Tegelijkertijd rept de verklaring niet over de details van de samenwerking. Facebook zegt in een eigen verklaring dat het al maatregelen heeft genomen, zoals het verbieden van advertenties die angst kunnen zaaien of die reclame maken voor onbewezen geneesmiddelen.

Bron: *diverse media*, o.a. [NU.nl](#)

D.d. 18/03/2020

YouTube

YouTube leunt zwaarder op AI om ongepaste content op te sporen en te verwijderen in een poging om misinformatie rondom het coronavirus te bestrijden. Omdat het bedrijf niet wil dat content moderators op kantoor samenkomen wordt meer op machine learning ingezet.

Bron: [YouTube](#)

D.d. 17/03/2020

Facebook

Facebook gaat een speciaal blok bovenaan de nieuwsfeed van gebruikers plaatsen, met daarin informatie over het coronavirus waarvan de authenticiteit is gecontroleerd. Op die manier wil het sociale netwerk verspreiding van desinformatie over het virus inperken. De nieuwe sectie bovenin de feed wordt een 'informatiecentrum' genoemd, dat binnen een dag (19 maart 2020) al moet verschijnen.

Bron: [RTL Nieuws](#)

D.d. 19/03/2020

Facebook wijst gebruikers op corona informatie van de Rijksoverheid. "Als het om de gezondheid gaat, wil iedereen het beste voor zichzelf en zijn of haar familie. Bekijk de nieuwste informatie van de Nederlandse Rijksoverheid om de verspreiding van het COVID-19-virus te helpen voorkomen", schrijft Facebook in de melding aan zijn gebruikers.

Ook Google wijst je bij zoekterm coronavirus op de overheidsinformatie. Twitter nam eerder al maatregelen om gebruikers te wijzen op betrouwbare informatie. Gebruikers die op het sociale medium zoeken op het coronavirus, worden gewezen op het Twitter-account en de website van het RIVM.

Bron: [NU.nl](#)

D.d. 15/03/2020

Facebook verwijdert efficiënt coronavirus hoaxes in het Engels, maar misinformatie over het onderwerp blijft viraal gaan in andere talen, met name talen die door minder mensen worden gesproken. Dit rapporteert *Buzzfeed*. Zo werd in het Roemeens lange tijd bericht dat citroen het virus kan doden. Reden zou zijn dat Facebook goed geïnvesteerd heeft in factcheckteams in grote landen, ten koste van het vinger-aan-de-pols beleid in kleinere landen. Gezien de lage digitale geletterdheid in Roemenië kunnen zulke misleidende berichten gevaarlijk zijn, aldus de online nieuwssite.

Bron: [Buzzfeed](#)

D.d. 17/03/2020

In een op-ed van de *New York Times* vraagt Ben Smith zich af hoe het kan dat sociale media platforms als Facebook juist rondom de verslaggeving van de verspreiding van het coronavirus wél in staat blijken om juiste en betrouwbare informatie te geven. Hij stelt zelfs dat Facebook momenteel betrouwbaarder is dan de president (Trump). Zuckerberg wordt geciteerd; hij zou tegen de krant hebben gezegd dat het rondom een medische zaak zoals corona makkelijker te herkennen is of er juiste of onjuiste informatie wordt gedeeld dan bij politieke uitspraken, die veel subjectiever zijn. Volgens de auteur is het nog te bezien of de sociale media giganten na de pandemie net zo betrokken en serieus blijven als het gaat om betrouwbare informatie op hun platformen.

Bron: [The New York Times](#), [Villamedia](#)

D.d. 15/03/2020

WhatsApp

WhatsApp doneert \$1 miljoen aan het International Fact-Checking Network (IFCN) om COVID-19 gerelateerde misinformatie beter te kunnen tegengaan.

Bron: [Poynter](#)

D.d. 19/03/2020

WhatsApp roept gebruikers op om niet zomaar berichten over het COVID-19 virus door te sturen. Op haar website schrijft het bedrijf: "Denk na over de berichten die je ontvangt, omdat niet alles wat naar jou verstuurd wordt over het coronavirus correct is." WhatsApp heeft door de sterke versleuteling van zijn dienst geen zicht op de inhoud van berichten. Daardoor kan het platform onjuiste of misleidende informatie moeilijk bestrijden. WhatsApp vraagt

gebruikers daarom om kritisch te zijn voordat zij een doorgestuurd bericht zelf verder verspreiden. Doorgestuurde berichten krijgen een label met een pijltje en de tekst 'Doorgestuurd', waarmee duidelijk wordt dat de verzender het bericht niet zelf heeft getypt. Als het label is voorzien van twee pijltjes, is het bericht vaker dan vijf keer doorgestuurd. Dat kan duiden op een kettingbericht.

Bron: WhatsApp, NU.nl

D.d. 18/03/2020

Twitter

Twitter verbiedt gebruikers misleidende informatie over het coronavirus op het platform te plaatsen. Tweets die "leiden tot een hoger risico op het overdragen van het virus" worden verwijderd. Twitter promootte al betrouwbare informatie over het coronavirus door gebruikers door te sturen naar lokale gezondheidsinstellingen. Ook blokkeert het platform websites die nepnieuws over het COVID19-virus verspreiden. Nu gaat het sociale media platform nog een stap verder door onder meer tweets te verbieden waarin informatie van experts wordt weersproken. Ook berichten waarin verkeerde of ineffectieve behandelingen, preventiemiddelen en diagnostiserende technieken worden aangeraden, worden geweerd. Tot slot verbiedt Twitter tweets met misleidende informatie die zogenaamd van deskundigen afkomstig is.

Bron: NU.nl

D.d. 19/03/2020

2. Input NCTV voor MID 23 maart 2020

Onderwerpen desinfo n.a.v. mediaberichtgeving:

- Aantallen besmettingen en doden
- Onjuiste meldingen over besmettingen in bepaalde locatie (zoals steden of specifieke supermarkt, school, etc.)
- Berichten over dodelijkheid covid-19 en voorspellingen over aantal doden ("Als het coronavirus niet wordt gestopt, zijn op 13 mei 2,2 miljard mensen besmet en 140 miljoen gestorven" op Xandernieuws)
- Berichten over symptomen covid-19 (bijv. bij een snotneus heb je geen covid-19, verspreid via Whatsapp)
- Valse berichten over situatie IC ziekenhuizen (verspreid via Whatsapp)
- Complottheorieën, (bijv. waarin verbanden worden gelegd met immigratie, islam of China; Bill Gates ontwerper coronavirus en gepatenteerd om de Chinese economie te ondermijnen, etc.)
- Medicatie (bijv. ibuprofen verergert klachten)¹ en voorzorgsmaatregelen om besmetting te voorkomen (bijv. ieder uur 15 slokjes water etc, verspreid via Whatsapp)
- Het verschil in maatregelen tussen verschillende landen

Omdat crisis (o.m. door de maatregelen) zich in alle onderdelen vd samenleving laat voelen, is er een eindeloos palet aan aangrijpingspunten voor desinformatie: van overvraagde gezondheidszorg, wereldwijde recessie, beurskrach, instorten reisbranche, failliete MKB-ers tot vereenzaamde ouderen, angst over voedselvoorziening etc. En daarmee het ondermijnen van de instellingen die verantwoordelijk zijn voor beleid en maatregelen.

Motieven, o.a.:

- Onderscheid tussen desinformatie (met als doel om schade te berokkenen) versus misinformatie (per ongeluk verder verspreiden van valse informatie)
- Propaganda
- Financiële motieven
- Soms als grap/kattenkwaad bedoeld

Vorm, o.a.:

- Screenshots van gemanipuleerde nieuwssites²
- Berichten (soms met links, zoals naar nos, direct gevolgd door link naar andere site, vaak twijfelachtige bronnen)

Welke platformen:

- Alternatieve media (zoals Fenixx, Scepter en Xandernieuws)
 - o "De hoeveelheid nepnieuws is niet echt toegenomen met de komst van het coronavirus, maar het is op dit moment op dergelijke sites wel een geliefd onderwerp. Meestal hebben deze sites een politieke agenda, zijn ze populistisch rechts en dol op complottheorieën. Als voorbeeld noemt Vermanen het bericht dat een met het coronavirus besmette moslim opzettelijk Italië zou zijn doorgereisd om mensen te infecteren."³
- In gesloten apps (zoals Telegram en Whatsapp d.m.v. doorgestuurde berichten)
- Facebook groepen:
 - o "Dozens of public and private Facebook groups totaling hundreds of thousands of members have become a haven for conspiracy theories, medical equipment promotion and unproven cures related to the new coronavirus, according to an analysis by NBC News.
 - o In one popular group, members suggested the coronavirus was a Democratic plot. In another, it was said to be orchestrated by the "deep state." In one, it was a bioweapon made by the Chinese government. In another, it was deemed an

¹ <https://www.nu.nl/coronavirus/6038713/ema-geen-bewijs-dat-ibuprofen-klachten-door-coronavirus-verergert.html?redirect=1>

² <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5060701/nepnieuws-fake-news-nepwebsite-nagemaakt-rtl-nieuws>

³ <https://www.trouw.nl/cultuur-media/is-alle-aandacht-voor-het-virus-echt-nodig-of-is-dit-een-mediahype~bad7e8f7/>

insidious plan by vaccine researchers in the United States to make money. Across dozens of other groups, members offered links to their own websites, where people can buy elderberry, or Vitamin C, or masks, to protect you from the coronavirus.

- Coronavirus misinformation and fake cures have also found life in existing groups meant to spread conspiracies."⁴

Statelijke actoren (niet-uitputtelijke lijst)

RF

- Russische campagne EEAS
 - ANP: "Russische media zijn een "aanzienlijke desinformatiecampagne" tegen het Westen begonnen, waarmee wordt getracht het vertrouwen in hulpverleningsinstanties te ondermijnen." Het doel is om verwarring, paniek en angst op te wekken en te voorkomen dat mensen goede informatie over de besmetting krijgen
 - Russische trollen ingesprongen op wat er rondgaat aan zeer verschillende, tegenstrijdige, verontrustende en verdeeldheidsaaiende info. Dit met name amplifien (dus verder verspreiden, niet zozeer zelf fabriceren). Wat de crisis zo aantrekkelijk maakt voor actoren die zo groot mogelijke ontwrichting, wantrouwen etc willen creëren, is dat de crisis zich in alle onderdelen vd samenleving laat voelen, dus er is een eindeloos palet aan aangrijpingspunten. Dit kan worden gebruikt om de autoriteiten in individuele landen te ondermijnen, maar ook om de solidariteit binnen internationale organisaties te ondergraven (EU, NAVO).
- Vaak is de doelgroep van Russische desinfo tweeledig: *thuispubliek* (oa ervan overtuigen dat t gras niet groener is in het Westen; dat de R overheid geen blaam treft, maar t de schuld van anderen is etc) en *internationaal publiek*:
 - "Finding a Western hand behind all of Russia's misfortunes and failures is a common theme used by the Russian government to evade responsibility, as well as to raise nationalist spirits," Krapiva told EURACTIV. In the expert's opinion, "Russia's disinformation campaign is mostly targeted at domestic audiences in order to whip up anti-Western sentiments" and shift responsibility to the West in case Russian authorities should prove unable to stop the spread of the epidemic in Russia."⁵
- Volgens EUvsDisinfo⁶ presenteert binnenlandse Russische desinfo over het virus het als buitenlandse agressie (afkomstig uit VS, Litouwen, etc.). Wanneer op internationaal publiek gericht dan apocalyptischer; bedoeld om bevolking op aarde te verminderen, Rothschilds gebruiken het om massavaccinatie met nano-chips in te voeren, etc.

China

- Van defensieve naar offensieve campagne
- Woordvoerder Zhao Lijian van Chinese BZ: 'Was het misschien het Amerikaanse leger dat de epidemie naar Wuhan bracht? Wees transparant! Maak je data bekend! De VS zijn ons een verklaring schuldig.'
- "Zhào bazuinde op Twitter ook de samenzweringstheorie rond dat de VS het virus in een geheim laboratorium hebben ontwikkeld. Zo draaide propaganda voor binnenlands gebruik uit op een internationale ruzie, die maandag op hoge toon aan de telefoon werd voortgezet door de Chinese en de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, die elkaar respectievelijk 'laster' en het 'verspreiden van geruchten' verweten."⁷

⁴ https://www.nbcnews.com/tech/social-media/facebook-groups-coronavirus-misinformation-thrives-despite-broader-crackdown-n1151466?wp-linkindex=9&utm_campaign=Disinformation_Newsletter_wc_16_Mar_2020_EUMENA&utm_content=bbc-monitoring.co.uk&utm_medium=email&utm_source=BBC_Monitoring

⁵ <https://www.euractiv.com/section/coronavirus/news/russian-coronavirus-disinformation-may-be-for-domestic-audiences-expert-says/>

⁶ <https://euvsdisinfo.eu/the-virus-to-liberate-us-from-freedom/>

⁷ <https://www.newsdesk.lexisnexis.com/click/?p=aHR0cHM6Ly93d3cubmV3c2Ric2subGV4aXNuZXhpcy5jb20vYXJ0aWNsZS80MTY1OTA2OTYxMC50dG1sP2hsaD0zMGUwZmIyJmZpZD0xMTgzOTM1JmNpZD1NVEEzTURZNSZ1aWQ9TWpFeE5qTTA&a=41659069610&f=UHJpbmQ8s=ZmVIZA&u=ZC56ZXZ1bHVuQG5jdHYubWluamVudiSubA&cn=TmN0dg&ci=107069&i=470%7C1671&si=92787&fmi=654562226&e=RGUgVm9sa3NrcmFudA&d=211634&t=3&h=1&mhc=Q1QzL2E9NDE2NTkwNjk2MTAmcD0xNGUmdj0>

Niet-statelijke actoren (niet-uitputtelijke lijst)

- Burgers
- Personen/organisaties met financieel motief
- Populistische of extremistische groepen⁸
- Personen uit salafistische/iihadistische hoek
 - o Vooralsnog geen specifieke desinfo online vanuit deze hoek gezien, hooguit beschuldigingen richting de media van het verspreiden van desinfo door in hun ogen veelvuldig afbeeldingen van moslim(a)'s bij berichtgeving over het coronavirus te plaatsen – implicerend dat daarmee moslims op een slechte wijze (als 'virus' of verspreiders van het virus) worden neergezet.

Gevolgen:

- Onverklaarbare ziektes en virussen dragen alle ingrediënten voor een geslaagde desinformatiecampagne in zich: het onderwerp is complex en alarmerend, er hangt veel mysterie omheen en doet moeiteloos een beroep op de emoties, angst en bezorgdheid van mensen voor hun persoonlijke gezondheid en welzijn.
- Mis- en desinformatie kan ertoe leiden dat mensen niet meer weten wat te geloven, en daarmee een effect hebben op de medische voorlichting en het vertrouwen van burgers, bijv. in de overheidsmaatregelen, de informatie die de overheid verstrekt over covid-19, etc.
- Daarnaast kan het polarisatie en discriminatie aanwakken, bijv.:
 - o Desinformatie over de uitbraak van het coronavirus en de gesuggereerde relatie met de hygiënische standaarden en eetgewoonten van Chinezen, kan raciale stereotypen aanwakken en xenofobie voeden.
 - o Ook Trump doet hier aan mee: "Trump en zijn minister van Buitenlandse Zaken Mike Pompeo krijgen maar geen genoeg van hun denigrerende uitspraken over het 'Wuhanvirus' - om stigmatisering te voorkomen vraagt de Wereldgezondheidsorganisatie nadrukkelijk geen plaatsnamen te gebruiken, maar Trump twittert maar door over het 'Chinavirus'."⁹
- Geopolitieke spanningen
 - o China/VS
 - o attributie desinformatiecampagne VS en EU aan Rusland¹⁰.
 - o Wat te doen met berichten zoals dat waarin werd gesteld dat Trump overwoog om het Duitse bedrijf CureVac (dat werkt aan een corona-vaccin) over te nemen om zo vaccin-exclusiviteit voor Amerikanen zeker te stellen.¹¹ Dat zijn berichten die zeer schadelijk zijn voor het onderling vertrouwen, maar was het ook goed gefundeerd?

Belangrijke vraag: Wat te doen als desinformatie postvat over kantelpunten die tot maatschappelijke onrust kunnen leiden?

Wat belangrijk is, is dat:

- o het publiek de juiste info kan vinden (ivm dat ze de juiste maatregelen kennen en opvolgen) en hier vertrouwen in heeft
- o het informatie-initiatief bij de autoriteiten blijft liggen
- o er (gelukkig) door diverse nieuwsfora en andere platforms (steeds meer) wordt gedebunked

xJmhsaD0zMGUwZmIyJmZpZD0xMTgzOTM1Jng9NUJ6c01zQZTKOUdHWWWhyaThxeHkyUSZ1MT1ORCZ1Mj11cC11cm46dXNlcjPQ
QTE4Njk5NzQ1Mg&fi=1183935&wa=1&ac=&ck=d329474e2b3fd239e3ce929f7f4787ed

⁸ <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/19/america-far-right-coronavirus-outbreak-trump-alex-jones>

⁹

<https://www.newsdesk.lexisnexis.com/click/?p=aHR0cHM6Ly93d3cubmV3c2Rlc2subGV4aXNuZXhpcy5jb20vYXJ0aWNsZS80MTY1OTA2OTYxMC5odG1sP2hsaD0zMGUwZmIyJmZpZD0xMTgzOTM1JmNpZD1NVEEzTURZNSZ1aWQ9TWpFeE5qTTA&a=41659069610&f=UHJpbmQ8s=ZmVIZA&u=ZC56ZXZ1bHVuQGS5jdHYubWluamVudl5ubA&cn=TmN0dg&ci=107069&i=470%7C1671&si=92787&fmi=654562226&e=RGUgVm9sa3NrcmFudA&d=211634&t=3&h=1&mbc=Q1QzL2E9NDE2NTkwNjk2MTAmcD0xNGUmdj0xJmhsaD0zMGUwZmIyJmZpZD0xMTgzOTM1Jng9NUJ6c01zQZTKOUdHWWWhyaThxeHkyUSZ1MT1ORCZ1Mj11cC11cm46dXNlcjPQQTE4Njk5NzQ1Mg&fi=1183935&wa=1&ac=&ck=d329474e2b3fd239e3ce929f7f4787ed>

¹⁰ <https://www.theguardian.com/world/2020/feb/22/coronavirus-russia-disinformation-campaign-us-officials>

¹¹ <https://nos.nl/artikel/2327356-amerikaanse-en-duitse-farmaceut-slaan-handen-ineen-voor-productie-vaccin.html>

3. Input BZ MID 23-03

BZ ziet vooral artikelen en berichten over des- en misinformatie, ook internationale media. Van onjuiste berichtgeving hebben we minder last en we hebben er minder op zicht. De prioriteit ligt op dit moment bij het juist communiceren over de zich snel opvolgende internationale ontwikkelingen. Helaas zien we daarom op dit moment geen mogelijkheid om bij ons overbelaste consulaire contactcentrum of de hard werkende posten uit te vragen.

De vragen die wij krijgen gaan in overgrote meerderheid over al dan niet een land kunnen verlaten of in contact kunnen komen met een reisorganisatie. Foute interpretatie van onze adviezen zijn geen mis/des-informatie: <https://twitter.com/strandjutter/status/1234931234251399169>

- Inhoud: zie hieronder enkele berichten;
- Verzender: de verzenders van onderstaande berichten lijken gewone Nederlanders;
- Doelgroep: de onderstaande berichten lijken niet op een bepaalde doelgroep gericht. Berichten lijken bedoeld om 'stoom af te blazen' - al dan niet vanwege ontevredenheid met de politiek in het algemeen;
- Medium: de onderstaande berichten zijn via Twitter verspreid. Opvallend is dat op de Facebook van BZ geen onjuiste informatie of mediaberichten worden verspreid; hier focust het zich op hulpvragen.

Terugkerende onjuiste berichten gaan over de medische gesteldheid van minister Blok, die in zowel Iran als Indonesië was, en daar contact zou hebben gehad met met het coronavirus besmette collega-bewindslieden. De afgelopen dagen zien we ook de namen van minister Van Nieuwenhuizen (ook in Indonesië) en Bruins voorbij komen:

<https://twitter.com/EvertRenst/status/1232268612146270208>

Ook zien we bij webcare dat Twitter- en Facebookprofielen buiten werking zijn gesteld. Dit kan duiden op bots of gebruikers die zich niet aan de reglementen houden.

Er zijn berichten die het beleid van de overheid in twijfel trekken, al dan niet met gebruik van beweringen die tegen de adviezen van het RIVM of het beleid van de overheid - en met name wat betreft een lockdown of groepsimmunitet - pleiten:

<https://twitter.com/NLDPatriot/status/1240210644936376320>

Deze tweet denkt dat het virus is ontwikkeld in een laboratorium, waar criminelen vervolgens een aanslag hebben gepleegd: <https://twitter.com/hwpeters77hotma/status/1240446872747159559>

4. Voorbeelden van ontkrachtte berichten

1. Amphia ziekenhuis via Twitter (15-3-2020)

Amphia Ziekenhuis @AmphiaZKHuis · Mar 15

Momenteel gaat er een nep-bericht viral. In dit bericht zou een van onze artsen de noodklok luiden. Wij willen je er graag op wijzen dat dit een nep bericht is en niet strookt met de werkelijkheid in het ziekenhuis. Lees hier meer: bit.ly/2IP4YfW

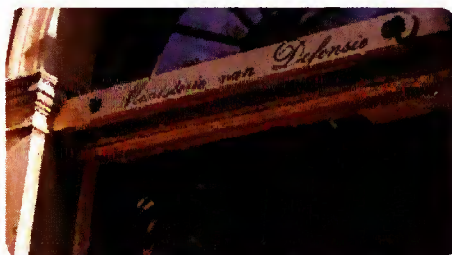
Translate Tweet

Let op:
Nep nieuws
COVID-19

2. Defensie via Twitter (13-3-2020)

Ministerie van Defensie @Defen... · 1u

Er gaat een bericht rond waaruit zou blijken dat Defensie 'stand-by' zou staan om een straatverbod te handhaven. ⚠️ Dit is fakenews. Daar is geen sprake van. Voor vragen over bijstandsverlening kunt u terecht bij civiele autoriteiten.

10 85 69

Ministerie van Defensie @Defen... · 1u

Specifieker: er gaat een *audiobericht* rond waaruit zou blijken dat Defensie 'stand-by' zou staan om een straatverbod te handhaven.

⚠️ Dit is fakenews. Daar is geen sprake van.

3. RIVM via Twitter (2-3-2020)

RIVM
@rivm

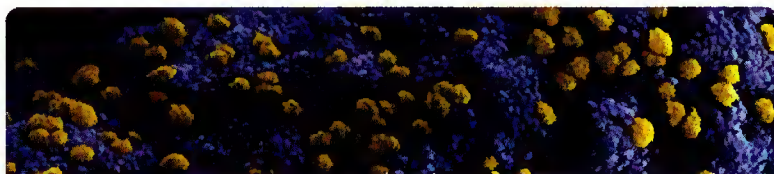
Follow

Er gaat op social media een lijst rond met een onjuist aantal gevallen van #COVID-19 in Nederland. Deze lijst klopt niet.

Op deze pagina houden we dagelijks het aantal positief geteste patiënten bij:
bit.ly/2HUVVtm.

#fakenews #rivm #coronavirus #COVID19

Translate Tweet

4. Gemeente Kaag en Braassem via Twitter (16-3-2020)

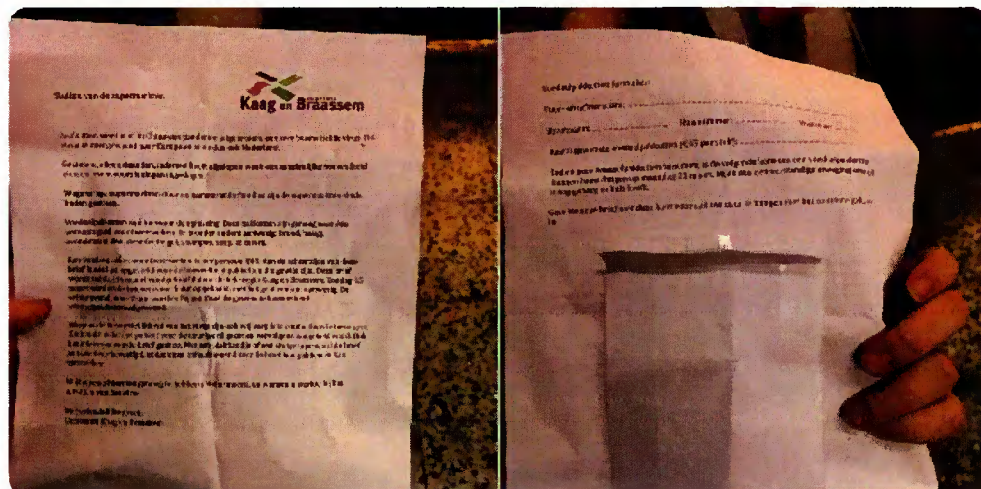

gem Kaag en Braassem
@KaagenBraassem

Follow

OPGELET! Deze brief is NIET van de gemeente. Er is hier sprake van oplichting. Wees gewaarschuwd.

Translate Tweet

4:57 AM - 16 Mar 2020

DGBRW
Democratie en Bestuur
Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Nederland

Contactpersoon
5.1.2.E
T 5.1.2.E
5.1.2.E @rijksoverheid
.nl

Datum
10 maart 2020
Kenmerk

agenda

Interdepartementaal overleg DesInformatie

Vergaderdatum en -tijd 12 maart 2020 10:30
Vergaderplaats TM 147

1. Opening en mededelingen
2. Kennisupdate (5.1.2.E)
Buiten reikwijdte verzoek
3. Digitaliseringsstrategie EU (5.1.2.E)
Buiten reikwijdte verzoek
4. Kamerbrief / AO (5.1.2.E)
Buiten reikwijdte verzoek
5. Terugkoppelingen

6. Internationale/EU-agenda

Datum	Wat	Waar	Aanspreekpunt
10-11 maart	Buiten reikwijdte verzoek		5.1.2.E
17-18 maart	Buiten reikwijdte verzoek	Buiten reikwijdte verzoek	5.1.2.E
20 maart	Buiten reikwijdte verzoek	Buiten reikwijdte verzoek	5.1.2.E
N.t.b.	Buiten reikwijdte verzoek	Buiten reikwijdte verzoek	5.1.2.E
N.t.b.	Buiten reikwijdte verzoek	Buiten reikwijdte verzoek	5.1.2.E

DGBRW
Democratie en Bestuur
Datum
10 maart 2020
Kenmerk

7. COVID-19 (5.1.2.E)

Het laatste half uur zal 5.1.2.E aanschuiven om te vertellen over de ontwikkelingen rondom COVID-19

8. Wvttk

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: woensdag 11 maart 2020 08:33
Aan: 5.1.2.E; 5.1.2.E - BD/PSD'; 5.1.2.E - BD/DVCB/AGV'; 5.1.2.E
 - BD/DAS/AS'; 5.1.2.E - BD/PSD'; 5.1.2.E
 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E
 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E - BD/DRC/CV';
 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E - BD/PSD';
CC: 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E;
 5.1.2.e
Onderwerp: Agenda interdepartementale werkgroep 12-3
Bijlagen: Agenda interdepartement overleg desinformatie 12-03-2020.docx; Verslag interdepartementale
 werkgroep desinformatie 20-02-2020.docx; Kamerbrief nieuwe ontwikkelingen beleidsinzet
 bescherming democratie tegen desinformatie.docx; Kennisupdate desinformatie 120320.docx

Beste allen,

Omdat gisteren het systeem er hier uitklapte om 1730, iets later dan normaal! Hierbij de agenda, het verslag, de Kamerbrief en de kennisupdate.

Graag tot morgen,

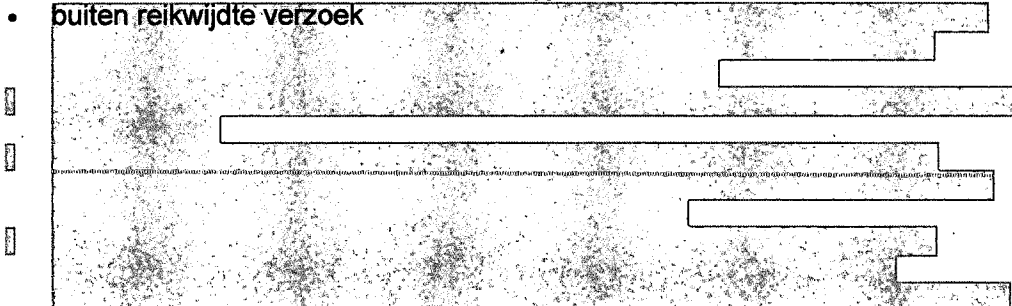
5.1.2.E

Kennisupdate desinformatie d.d. 12-03-20

SAMENVATTING ALGEMEEN

Belangrijkste onderwerpen 18 februari – 9 maart 2020:

- Massiviteit (hoeveelheid) van berichtgeving rondom coronavirus lijkt zorgen over desinformatie en misinformatie te overstijgen;
- **buiten reikwijdte verzoek**

DUIDING

NEDERLAND

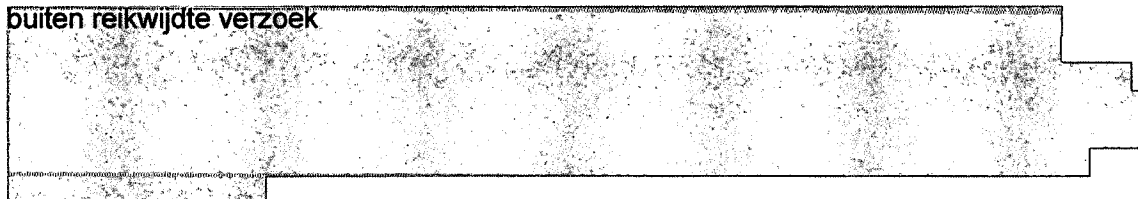
In Nederland is de berichtgeving omtrent het coronavirus de afgelopen weken sterk gestegen. Dit komt deels door de uitbraak van het virus in Nederland (in een week tijd van 0 naar 188 besmettingen tussen 28 februari en 8 maart), deels door foutieve berichtgeving over besmettingen in Nederland op sociale media en deels door de doorgaande discussie over het virus in de internationale media en via online kanalen. Hierbij is misinformatie inmiddels een zelfstandige invalshoek geworden voor verslaggeving. Overigens is de tendens om over 'nepnieuws' als fenomeen te schrijven ook bij andere nieuwsonderwerpen goed zichtbaar, bijvoorbeeld de vluchtelingencrisis aan de Grieks-Turkse grens.

Met betrekking tot het coronavirus lijkt de massiviteit van berichtgeving op dit moment een groter probleem dan nepnieuws en desinformatie. Niet de betrouwbaarheid, maar de dichtheid van berichtgeving maakt het voor burgers complex om zich goed en adequaat te informeren. De media spreekt hier over een 'infodemic' (afgezet tegen de 'pandemic' van het virus).

Er zijn geen aanwijzingen dat, binnen Nederland, mis- en desinformatie een betekenisvolle rol speelt in de maatschappelijke dynamiek rond het coronavirus. Vooralsnog lijkt het er op dat burgers zich in deze kwestie hoofdzakelijk laten informeren langs de officiële kanalen (RIVM, Rijksvoorlichting en de mainstream media). Het lijkt er op dat deze crisis, althans in Nederland, het gezag en de legitimiteit van publieke instituties en de mainstream media verhoogt. Dit neemt niet weg dat complottheorieën over het coronavirus, binnen de alternatieve nieuwsmedia, hun weg weten te vinden. Dit gebeurt vaak niet met het oogmerk van het vergroten van maatschappelijke polarisatie, maar veelal als 'prank'. (De leerlingen van) scholen en hoger onderwijsinstellingen zijn een belangrijke bron van de verspreiding van nepberichten over het virus.

EUROPA

buiten reikwijdte verzoek

buiten reikwijdte verzoek

buiten reikwijdte verzoek

buiten reikwijdte verzoek

GLIBAAL

buiten reikwijdte verzoek

Op globaal niveau wordt (de verspreiding van) het coronavirus logischerwijs nog wijder gedocumenteerd en bepraat dan in Nederland, hoewel er vooral veel nationale en regionale discussies en rapportages zijn (corona in de UK, corona in de VS, corona in Zuid-Korea...) Internationaal overkoepelend is vooral het belang voor de wereldeconomie. Het is daarom lastig te bepalen of de internationale pers er een zelfde visie op nahoudt als de Nederlandse.

BRONNEN

I. KENNIS

EU: 'A Europe Fit for the Digital Age'

- buiten reikwijdte verzoek

[Redacted text block]

Pew Research Center: 'Many Tech Experts Say Digital Disruption Will Hurt Democracy'

- buiten reikwijdte verzoek

[Redacted text block]

NBER: Cross-Country Trends in Affective Polarization'

- buiten reikwijdte verzoek

[Redacted text block]

D.d. 28/02/2020

II. TECHNOLOGIE

Facebook / '2020 Foundational Integrity Research: Misinformation and Polarization'

- buiten reikwijdte verzoek
-

III. NIEUWS

Nederland / coronavirus

- In appgroepjes en op sociale media is een nep-screenshot rondgegaan van het NOS liveblog, waarin foutief werd gesteld dat er in de Utrechtse wijk Overvecht besmettingen met het Coronavirus zouden zijn. De inhoud van de pagina is verzonnen, zo meldde de NOS. De afbeelding is door iemand thuis bewerkt en de pagina is niet afkomstig van de NOS. Er zijn geen patiënten met het Coronavirus geregistreerd, benadrukte de nieuwsbron.

Bron: [NOS Corona liveblog](#)

D.d. 26/02/2020

- De internetredactie van *De Telegraaf* wordt overspoeld door lezers met vragen en tips. Er zijn bijvoorbeeld tips over video's met nepnieuws waaruit zou blijken dat het einde der tijden nabij is, en over neergeslagen opstanden in allerlei landen waar het virus voor paniek zou zorgen. "Waarom zie ik die gruwelijke beelden nooit bij jullie?"

Bron: [Telegraaf](#)

d.d. 28/02/2020

Nu.nl factcheckt: Op het reactieplatform *NUjj* van *Nu.nl* waren in de laatste week van februari meerdere reacties waarin werd beweerd dat het coronavirus in een Brits lab is uitgevonden. Er zou zelfs een patent op het virus rusten. Ditzelfde verhaal verschijnt sinds 23 januari in Nederlandstalige berichten op Facebook en Twitter. De berichten blijken niet te kloppen en gebaseerd te zijn op een verkeerd begrip van het coronavirus.

Bron: [Nu.nl](#)

d.d. 28/02/2020

- *Trouw* wijdt een artikel aan de vraag hoe de overheid moet handelen naar en communiceren over een epidemie. De overheid moet duiden en de vraag is hoe de overheid mensen rustig moet houden, maar wel scherp. Mensen moeten niet in paniek raken, maar ook niet relativiseren. Een van de uitdagingen daarbij is dat mensen divers zijn en dat verschillende groepen verschillende strategieën nodig hebben. "Voor sommigen is informatie van overheden zelfs helemaal niet betrouwbaar. Denk aan de problematiek rondom vaccinatie. Of zij komt niet boven andere zenders uit, waaronder trollen en verspreiders van fake news."

Bron: [Trouw](#)

D.d. 29/02/2020

- Het Friesland College en NHL Stenden Hogeschool waarschuwen voor nepnieuws over het coronavirus dat rondgaat onder studenten. Op social media circuleren geruchten dat het coronavirus is opgedoken bij studenten van die scholen. "Het betreft een 'grap', met een foto die is gemaakt van een aangepast scherm op een NOS-site", zegt het Friesland College. Onder studenten van NHL Stenden Hogeschool gaat een screenshot van het

liveblog van het Algemeen Dagblad rond waarin melding wordt gemaakt van een besmette student. De school weerspreekt in een statement dit gerucht. "We hebben te maken met fake news." Ook het AD bevestigt dat het bericht bij hen nooit online heeft gestaan.

Bron: [Leeuwarder Courant](#)

D.d. 03/03/2020

- De Volkskrant besteedt aandacht aan het begrip 'infodemic' als maatschappelijk probleem. Daarmee wordt bedoeld dat een informatiestroom over een bepaald onderwerp, bijvoorbeeld het Coronavirus, zelf epidemische vormen aanneemt en daarmee een oplossing in de weg zit. De auteur, Ulco Schuurmans, stelt dat infodemics bedreigender zijn voor de samenleving dan de dreiging die zij beschrijven. Het schaaft bij covid-19 bijvoorbeeld het vertrouwen in de wetenschap, gezondheidszorg en in beleidsmakers.

Bron: [Volkskrant](#)

d.d. 03/03/2020

- Het Amphia ziekenhuis in Breda overweegt juridische stappen tegen het nepnieuwsaccount @coronanederland. Dat Twitteraccount meldde woensdag dat in het Bredase ziekenhuis negen personen zouden zijn overleden aan het coronavirus. Mogelijk was het oogmerk het aanbieden van mondkapjes tegen woekerprijzen. Het Twitteraccount is inmiddels uit de lucht gehaald.

Bron: [Algemeen Dagblad](#)

D.d. 05/03/2020

WHO / coronavirus

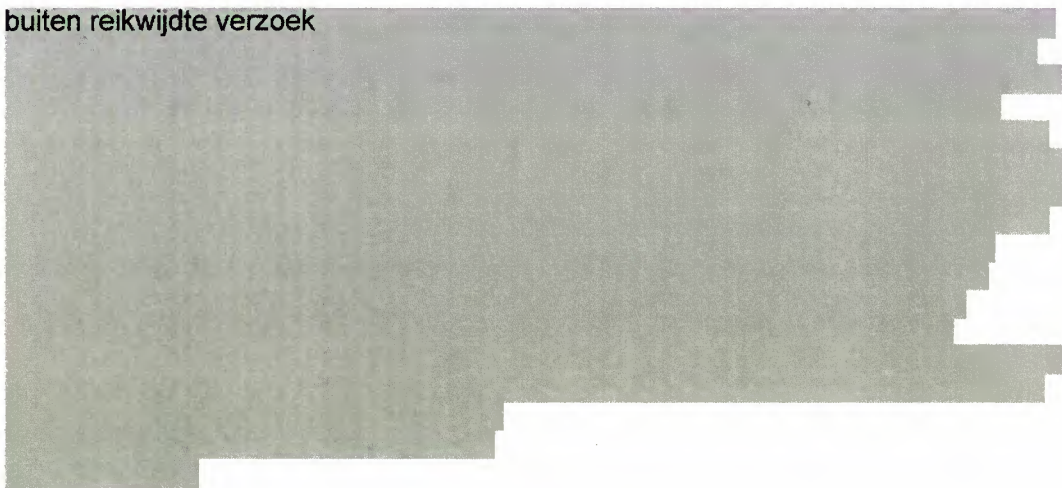
- De World Health Organization (WHO) probeert nepnieuws rond het virus in te dammen met een account op sociale mediaplatform TikTok.

Bron: [Algemeen Dagblad](#)

d.d. 04/03/2020

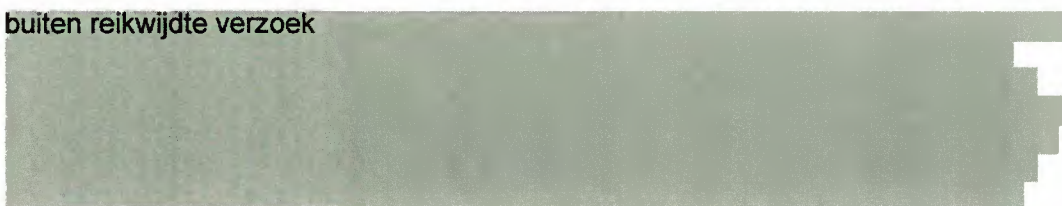
Nederland / Rusland / desinformatie rondom MH17

- buiten reikwijdte verzoek

Nederland / nepadvertenties / John de Mol

- buiten reikwijdte verzoek

buiten reikwijdte verzoek

Rusland / Nederland / Georgië / cyberaanval

- buiten reikwijdte verzoek
-

VS / #WeBackJack / Twitteractie gestart door Elon Musk

- buiten reikwijdte verzoek
-

VS / Rusland / coronavirus

- AFP rapporteert dat duizenden aan Rusland gelinkte sociale media accounts een gecoördineerde campagne hebben gelanceerd die alarm slaat over het Coronavirus. De campagne verstoort mondiale pogingen om de epidemie te verspreiden. De desinformatiecampagne is gericht tegen de VS: het verspreidt de ongefundeerde samenzweringstheorie dat de VS achter de uitbraak zit in een vermeende poging om de reputatie van de Amerikanen mondiaal te beschadigen. Volgens het Amerikaanse State Department worden er valse personas gebruikt op Twitter, Facebook en Instagram die berichten verspreiden in meerdere talen.

Bron: AFP

D.d. 27/02/2020

EU / Facebook / regulering techbedrijven

- buiten reikwijdte verzoek
-

OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 11:00 uur d.d. 17 maart – 14:00 uur d.d. 18 maart

5.1.2.e (J&V) Met input van VWS, BZK, BZ, FIN, BZK, IenW, OCW, SZW, EZK, LNV en Defensie.**NB: De ringen staan onderaan.****Samenvatting**

- De steunmaatregelen voor bedrijven en zzp'ers worden positief ontvangen, zowel door de politiek, sectororganisaties als het bredere publiek. De reacties zijn overwegend positief, het kabinet krijgt veel complimenten voor het pakket aan maatregelen voor werkend en ondernemend Nederland. Termen als daadkracht, snelheid, vertrouwen worden veel gebezigd.
- Het coronavirus gaat de volgende fase in, zo is het sentiment –vooral ook in het zorgdomein: meer sterfgevallen, meer besmettingen, een grotere druk op ziekenhuizen; en een tekort aan medische beschermingsmiddelen (mondkapjes!). Het scenario van groepsimmunitet zal veel eisen van de samenleving alsook van de zorg. (Kan jaren duren!) In sommige gevallen wordt dit ingekleurd met beelden en verhalen uit Italië: "Dit staat ons te wachten en snel" is een geluid dat aanhoudt.
- Daarbij opvallend veel doorkijkjes naar het mogelijke aantal sterfgevallen die te verwachten zijn in het gekozen scenario voor groepsimmunitet. Aantallen variëren van meer abstracte aantallen ('vele duizenden') tot harde cijfers: een half miljoen. Gecombineerd met de verwachting dat het aantal sterfgevallen komende week flink zal oplopen, zal dit de criticasters munitie geven tegen het Kabinetsbeleid: "we zien nu al extra doden door het gekozen beleid, is dit wat u wil, premier Rutte?" Centraal staat dan ook de vraag: "hoeveel levens kan en mag corona van Nederland eisen?"
- Er is groeiende aandacht voor winkeliers, die met de vraag zitten of ze moeten sluiten. Veel winkels doen dit nu al. Daarnaast luidt de sierteeltsector steeds harder de noodklok.
- Mensen maken steeds vaker vergelijkingen met de crisis van 2008.
- MKB-NL wil bouw laten profiteren van vrijgevallen stikstofruimte.

Karakterisering berichtgeving

- De steunmaatregelen voor bedrijven en zzp'ers beheersen vandaag de voorpagina's. Kranten spreken van 'daadkracht' en spreken hun vertrouwen uit over de noodmaatregelen. De maatregelen zijn 'onbekend', er is 'geen maximum', en het kabinet 'laat de zuinigheid varen'.
- Ook de klapactie haalt in korte artikelen een aantal voorpagina's. Op social media grote aandacht voor de actie met de hashtag #applausvoordezorg.
- Veel nieuws over het sluiten van winkels en de gevolgen van het coronavirus voor de sierteeltsector. Veel media schrijven over onzekerheid bij bedrijven over de toekomst.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten - Schade - Oorzaken - Scenario's)**Slachtoffers**

- Media delen ervaringsverhalen van genezen coronapatiënten. Het beeld dat ontstaat is dat die mensen een breed scala aan klachten hadden. Vrijwel al deze mensen staan achter de maatregelen van het Kabinet en roepen mensen op deze serieus te nemen.
- De NVIC laat dinsdagmiddag weten dat er 135 mensen op de intensive care liggen. Meer dan vijftig procent van de patiënten ligt in ziekenhuizen in Brabant en Limburg. Om de drukte beter te verdelen worden steeds meer patiënten overgeplaatst van Brabantse naar noordelijker gelegen ziekenhuizen.

Schade

- Bedrijven in het taxi- en zorgvervoer ramen de schade van het nieuwe coronavirus op een half miljard euro. Branchevereniging Koninklijk Nederlands Vervoer vreest dat de kabinetsmaatregelen niet voldoende zullen zijn om de problemen het hoofd te bieden, vooral door de toch al lage marges in de branche.

Scenario's

- Radboudumc en UMC Utrecht gaan bij 1.000 zorgmedewerkers onderzoeken of zij beter beschermd zijn tegen het coronavirus na een vaccinatie tegen tuberculose.

- In China wordt begonnen met het uitproberen bij mensen van een "doeltreffend" vaccin tegen het nieuwe coronavirus. Het ministerie van Defensie in Peking heeft bekendgemaakt dat het vaccin is ontwikkeld onder leiding van epidemioloog Chen Wei.

Informatiebehoefte

- Journalisten schrijven veel verhalen over groepsimmunitet ('5 vragen over...') en spelen hiermee in op vragen uit de samenleving wat dit precies behelst en hoeveel doden er verwacht kunnen worden.
- Ouders worstelen met kwestie of kinderen nog buiten mogen spelen. Zeggen verschillende informatie te krijgen van instanties.
- Bedrijven willen weten of ze schadelast door de crisis moeten bewijzen om in aanmerking te komen voor fiscale verlichtende maatregelen.
- De Aob, VO-raad en het Lerarencollectief geven aan dat scholen nog veel vragen hebben over het doorgaan van schoolexamens.
- Op social media veel vragen van burgers over de reisadviezen en de terugreis mogelijkheden vanuit verschillende landen. Meest gestelde vraag: hoe kom ik (of mijn familieleden) terug uit het buitenland?
- Mensen willen meer duidelijk krijgen over rijlessen.
- Mensen vragen zich af of het klopt dat het virus 'urenlang' kan overleven op oppervlaktes en in de lucht.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

VWS

- Wederom een dringende oproep van huisartsen: lever mondkapjes af bij de praktijk.
- Duizenden geneeskundestudenten, artsen, verpleegkundigen, assistenten en andere zorgprofessionals melden zich aan op diverse websites die in het teken van het coronavirus zijn gestart.

SZW

- Nederlandse winkels gaan verschillend om met de gevolgen van de crisis. Sommige retailers doen het rolluik alvast dicht, andere ketens blijven juist zo lang mogelijk open. Op sociale media is kritiek op management en bedrijfsleiders van grote winkelketens omdat zij het winkelpersoneel verplichten te blijven werken, terwijl zij zelf veilig vanuit kantoor of vanuit huis werken.
- Provincies en gemeenten treffen maatregelen om ondernemers en zzp'ers te ondersteunen.
- Op de site van de Autoriteit Persoonsgegevens wordt de vraag behandeld of een werkgever zomaar aan zijn werknemers mag vragen of ze met corona zijn besmet.
- Kinderdagverblijven blijven zoekende over toelating van kinderen waarvan 1 van de 2 een vitaal beroep heeft. Voorlopig laten ze deze kinderen toe, maar 'dat kan anders worden als de groepen groter worden'.

EZK

- Banken worden overspoeld met werk. ING laat weten dat er vooral interesse is voor de borgstellingsregeling. ABN Amro ziet vooral vragen vanuit de retail, logistiek en leisure komen.
- De sierteeltsector heeft zware klappen te verduren door het virus en blijft via de media de noodklok luiden.
- Het CBL doet een oproep aan klanten om alleen boodschappen te komen doen en niet met meerdere mensen tegelijk. Ook wordt er aan klanten gevraagd zo veel mogelijk gebruik te maken van de zelfscan.
- Het CBL roept opnieuw mensen op niet te hamsteren. Zorgprofessionals sluiten zich daarbij aan – zij vreezen lege schappen wanneer zij na een lange dienst de supermarkt bezoeken.

OCW

- Middelbare scholen gaan open voor laatstejaars leerlingen. Eindexamenklassen kunnen zo onder strenge voorwaarden toch naar school om hun examens te maken. Eindtoetsen groep 8 basisonderwijs is geschrapt.
- Mbo'ers moeten vreezen voor studievertraging. De examens voor mbo'ers gaan ook tijdens de crisis zo veel mogelijk door, maar veel stages moeten later worden ingehaald, wat studievertraging kan betekenen.
- Het Eurovisie songfestival gaat niet door.

BZ

- Reizigers van buiten de EU worden tijdelijk niet meer in Nederland en de 25 andere landen in de Schengenzone toegelaten, tenzij hun reis essentieel is.
- Kamerlid Sjoerdsma (D66) roept minister Blok op in actie te komen voor in het buitenland gestrande Nederlanders. Volgens Sjoerdsma moet er een gezamenlijke actie komen van de Europese ministers van BZ.

I&W

- Drinkwaterbedrijven gaan geen mensen van drinkwater afsluiten.
- Oproep van BOVAG aan tankstations om truckers uit de brand te helpen die nergens meer kunnen eten.

J&V

- Politie en OM beperken zich tot de hoogstnodige aanhoudingen, en geven voorrang aan zaken gerelateerd aan geweld of zeden. Tot deze maatregel heeft het OM besloten om het hoofd te bieden aan terugval in operationele capaciteit bij ons en onze ketenpartners".
- Gedetineerden in vijf Nederlandse gevangenissen gaan vanaf donderdag mondkapjes maken.
- Wederom aandacht voor verschillende vormen van oplichting. Bij Opsporing verzocht aandacht voor een babbeltruc waarbij oplichters misbruik maken van het coronavirus om binnen te komen bij ouderen.
- Melding dat de afgelopen dagen toch asielzoekers zich hebben gemeld bij het aanmeldcentrum in Ter Apel.

BZK

- Landelijke Armoedecoalitie, waaronder de Woonbond, roept o.a. het kabinet, gemeenten, woningcorporaties en commerciële verhuurders op tot 'coulance' voor kwetsbare mensen.
- MP Jacobs heeft dinsdag bekend gemaakt dat op Sint-Maarten de eerste coronabesmetting is vastgesteld. Daarnaast zijn diverse maatregelen afgekondigd. De komende twee weken mogen alleen nog inwoners van Sint-Maarten het land binnenkomen. Vanaf vandaag gaan alle scholen en 'niet essentiële diensten' voor twee weken dicht. Er is volgens de MP voldoende eten, drinken, elektriciteit, water en internet op het eiland. MP Wever-Croes meldt dat er op Aruba een vierde besmetting is.

Defensie

- In Drenthe, Friesland en in de Veiligheidsregio's Gelderland Zuid en Noord-Holland Noord is een nieuwe noodverordening van kracht. Hierdoor kan ook de marechaussee worden ingezet om te zorgen dat noodmaatregelen worden nageleefd.

Betekenisgeving

Noodpakket voor ondernemers

- De reacties zijn overwegend positief, het kabinet krijgt veel complimenten voor het pakket aan maatregelen voor werkend en ondernemend Nederland.
- Er is over het hele politieke spectrum steun voor de steunmaatregelen van het kabinet. Ook brancheorganisaties en de media zijn erg positief. Ondernemers en ondernemersorganisaties hebben wel vragen over de praktische uitwerking.
- In een persbericht tonen MKB-Nederland en VNO-NCW zich nog niet helemaal gerust: 'Komende dagen moeten we met elkaar bekijken of dit ook in de praktijk en snel genoeg voldoende soelaas biedt.'

Aanpak groepsimmunititeit

- Groepsimmunititeit blijft onderwerp van gesprek: Is de gekozen strategie wel de juiste? Gaat het wel ver genoeg? Kan zowel op bijval als op tegenstand rekenen. De aanpak zou een hoge prijs kennen (veel doden). Ook wordt beeld geschetst dat ziekenhuizen het niet zullen aankunnen vanwege de snelheid.
- Nederland moet er niet blind van uitgaan dat groepsimmunititeit ontstaat voor het Covid-19 virus. Daarvoor waarschuwt wereldgezondheidsorganisatie WHO. Ook stelt de organisatie dat ons land en andere Europese landen intensief moeten blijven testen op Covid-19.
- De vraag 'Waarom gaat Nederland niet in lockdown?' komt overal terug. De teneur onder experts, zoals bijvoorbeeld in Nieuwsuur gisteravond, is dat de Nederlandse aanpak niet ver van lockdown af zit.

Reisadvies

- Media schrijven dat een dergelijk advies nooit eerder is gegeven en dat de maatregel niet door de EU is afgedwongen.
- Het reisadvies is 'ingrijpend' en 'alomvattend'. Volgens media is er onrust onder reizigers die naar huis moeten en een race tegen de klok. ANVR zegt dat terughalen 200.000 reizigers dagen tot weken duurt.
- In verschillende bronnen uit in het buitenland gestrande Nederlanders kritiek op de slechte consulaire ondersteuning. Volgens de NOS hebben zij 'de ervaring dat ambassades niet veel kunnen doen, of soms zelfs onbereikbaar zijn'.

Onderwijs

- Op social media is er onbegrip over het laten doorgaan van de schoolexamens. Mensen zien een risico in dit besluit en vinden dit niet passend bij de ernst van de situatie. Het besluit wordt geduid als 'zwabberend beleid' en een 'afschaling' van het beleid om scholen te sluiten.
- Op Twitter is ook kritiek op het eventueel door laten gaan van de eindtoets voor basisscholen. Mensen vinden de toets in deze tijd van crisis absoluut niet belangrijk, leraren kunnen zelf al een advies geven, het geeft onnodig extra stress en scholen zouden dit er nu niet bij kunnen hebben.

Fake news

- Het Belgische ministerie van Defensie heeft bevestigd dat een video van een colonne legervoertuigen in de buurt van Brussel fake news betreft. In Frankrijk is onrust ontstaan nadat op social media beelden opdoken van legervoertuigen die door de straten van Parijs reden. Volgens een factchecking-afdeling van AFP zijn sommige beelden vals en staan de legervoertuigen in Parijs los van corona.

Politieke context

- De brede steun voor alle mensen werkzaam in de vitale sector lokt ook kritiek uit richting het Kabinet: "Ga ze dan ook beter betalen!" Grote kans dat ook deze invalshoek in het debat van vandaag te horen zal zijn.
- Commentatoren verachten een beladen debat over de steunmaatregelen ("Is het genoeg? Hoe ziet het er precies uit?") en over de groepsimmuniteit. Dilemma bij dat laatste voor veel fracties is welke toon aan te nemen. Té hard erin vliegen kan kritiek uitlokken bij het electoraat die (grosso modo) helemaal niet willen dat zij 'kritiek geven om het kritiek geven' in de grootste crisis van de afgelopen jaren. Behoefte aan eenheid.
- Wilders (PVV) blijft er wel vol ingaan: "Nederland wil géén tienduizenden doden @MinPres Rutte! Nederland moet in #lockdown", zo laat hij op Twitter weten.

Communicatie overheid

- Specialisten in crisisbestuur zien in de bestaande geruchten die rondgaan aanwijzingen voor falende crisiscommunicatie.

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none">• Nederlanders besmet en/of geïsoleerd in gebieden getroffen door COVID-19.• Patiënten, medewerkers en bezoekers van gesloten Nederlandse ziekenhuizen.• Bedrijven die afhankelijk zijn van getroffen gebieden.• Reizigers in binnen- en buitenland.	<ul style="list-style-type: none">• Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders.• Werknemers en klanten van getroffen bedrijven.	<ul style="list-style-type: none">• Actieve burgers die zich (o.a. op social media) zorgen maken over het virus.• Algemeen publiek.

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: maandag 16 maart 2020 08:11
 Aan: 5.1.2.e 5.1.2.e ; 5.1.2.e@nctv.minjenv.nl; 5.1.2.e@nctv.minjenv.nl;
 5.1.2.e@nctv.minjenv.nl; 5.1.2.e ; 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Vooroverleg bijeenkomst interdepartementale werkgroep - COVID 19

Will do! Zoek zo even naar een redelijk grote zaal om samen te komen.

Groeten,
 5.1.2.e

Verzonden met BlackBerry Work(www.blackberry.com)

Van: "5.1.2.e"
 Verzonden: 16 mrt. 2020 08:06
 Aan: "5.1.2.e"; "5.1.2.e"; "5.1.2.e - BD/PSD"; "5.1.2.e - BD/PSD"; 5.1.2.e
 - BD/PSD"; "5.1.2.e"; 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Vooroverleg bijeenkomst interdepartementale werkgroep - COVID 19

Hoi 5.1.2.e, er zullen meerderen inbellen bij vooroverleg.

@5.1.2.e, start jij de call en voegt mensen toe?

Kan wel max 5 geloof ik. 5.1.2.e, 5.1.2.e en ik zullen inbellen. Wie belt in vanaf de NCTV? Wie fysiek aanwezig is, het beste dus op 1,5 m afstand bij elkaar kruipen.

Verzonden met BlackBerry Work
 (www.blackberry.com)

Van: 5.1.2.e@minbzk.nl>
 Datum: maandag 16 mrt. 2020 7:54 AM
 Aan: 5.1.2.e@rijksoverheid.nl>, 5.1.2.e@nctv.minjenv.nl>, 5.1.2.e@nctv.minjenv.nl>, 5.1.2.e@nctv.minjenv.nl>, 5.1.2.e@minbzk.nl>, 5.1.2.e@minbzk.nl>, 5.1.2.e@minbzk.nl>
 Onderwerp: RE: Vooroverleg bijeenkomst interdepartementale werkgroep - COVID 19

Goedemorgen,

Is het mogelijk om er een teleconference van te maken?

5.1.2.e

Hoor graag van jullie.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e
 5.1.2.e
 5.1.2.e

-----Oorspronkelijke afspraak-----

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: vrijdag 13 maart 2020 19:20

Aan: 5.1.2.e, 5.1.2.e - BD/PSD; 5.1.2.e - BD/PSD; 5.1.2.e - BD/PSD; 5.1.2.e; 5.1.2.e
5.1.2.e; 5.1.2.e

Onderwerp: Vooroverleg bijeenkomst interdepartementale werkgroep - COVID 19

Tijd: maandag 16 maart 2020 10:00-11:00 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.

Locatie: NTB

Dag allen,

Graag plannen we een vooroverleg met jullie voor de interdepartementale werkgroep desinfo van 16 maart om 12.30.

Ik kom maandagochtend nog even bij jullie terug voor een locatie.

Groeten,

5.1.2.e

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
KoninkrijksrelatiesMinisterie van Binnenlandse
Zaken en KoninkrijksrelatiesTurfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Nederland
www.rijksoverheid.nlContactpersoon^p

5.1.2.e

T 06-5.1.2.e

Datum

16 maart 2020

Kenmerk

verslag

Interdepartementaal overleg desinformatie - Extra
bijeenkomst i.v.m. COVID-19

Vergaderdatum	16 maart 2020
Aanwezig	5.1.2.e (vz, BZK), 5.1.2.e (NCTV), 5.1.2.e (NCTV), 5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e (BZK), 5.1.2.e (JenV), 5.1.2.e (DEF), 5.1.2.e (VWS), 5.1.2.e (secre, BZK)
Telefonisch	5.1.2.e (DEF), 5.1.2.e (BZ), 5.1.2.e (BZ)

1. Beeld – desinformatie en COVID-19

- 5.1.2.e geeft aan weinig signalen te ontvangen van desinformatie. Verder blijkt uit de laatste flitspeiling door VWS dat het vertrouwen in het RIVM hoog is (gebleven).
- 5.1.2.e heeft andere signalen en vraagt hoe dit kwalitatief en kwantitatief gemeten wordt.
- 5.1.2.e hebben geen signalen ontvangen dat statelijk actoren betrokken zijn, maar dit is niet met zekerheid te zeggen.
- 5.1.2.e deelt het beeld van 5.1.2.e en 5.1.2.e op basis van gedeelde info door Canada en de VS. De desinformatie lijkt zich meer te richten op geopolitieke aspecten en propaganda.
- 5.1.2.e verwijst naar artikel van Modderkolk over verschillende invalshoeken waarom desinformatie wordt verspreid.
- 5.1.2.e vraag naar eventuele botnetwerken en of deze actief zijn (**Actie BZK**: navraag bij techbedrijven).

2. Proces

Primair zijn de departementen (portefeuillehouder(s)) verantwoordelijk voor het al dan niet tegenspreken van berichten op eigen beleidsterreinen. Ook het niet reageren op berichten behoort tot de handelingsopties. In de werkgroep zijn twee processcenario's doorgesproken:

5.1.2.i

Scenario 1: Koude fase – anticiperen op wat er op ons afkomt

5.1.2.i

[Redacted content]

5.1.2.i

Scenario 2: Warme fase – omgaan met incidenten

5.1.2.i

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

3. MID

Het MID is in de warme fase van belang om te signaleren en te duiden. Daarom is besloten dat BZK het MID a.s. donderdag bijeen roept. **Actie BZK** Uitnodiging voor de betrokken personen volgt separaat.

4. Maatregelen

Waar het gaat om advies van de IWG (**actie BZK**) richting het NKC zijn er diverse ideeën:

- **Actie 5.1.2.e**: nagaan of in de speech van Rutte een korte alinea kan worden toegevoegd over des-/misinformatie met een verwijzing naar officiële kanalen.
- *Standaard lijst*: in algemene zin kan worden opgeroepen om alert te zijn op de verspreiding van nepnieuws rondom COVID-19. Hierbij kan verwezen worden naar de officiële kanalen waar betrouwbare informatie te vinden is (RIVM.nl en Rijksoverheid.nl).
- *Bereiken van specifieke doelgroepen*: wanneer specifieke doelgroepen benaderd worden met berichten, is het mogelijk om gezaghebbende figuren binnen deze gemeenschap (incl. influencers) jouw boodschap uit te laten dragen.
- *Overwegingen*: belangrijk om mee te geven dat per keer moet worden ingeschat wat de impact van een bericht is. Door niet te reageren op bepaalde berichten, wordt er ook geen lucht aan gegeven. Niet reageren kan dus ook een bewuste keuze zijn.

Update Interdepartementale werkgroep desinformatie (IWG) – 19 maart

Bijeenkomst afgelopen maandag, 16 maart

In de IWG maandag is besloten om de monitor informatiedomein (MID) maandag 23 maart bij elkaar te roepen. Uiterlijk vandaag, 19 maart, eind van de dag, is departementen gevraagd om hun input te leveren over signalen van desinfo over COVID-19. De MID-meting maandag gebruiken we om (patronen in) de signalen te bespreken en te duiden. Vervolgens wordt mogelijk om ons op basis daarvan in de IWG te buigen over opties voor een concreet handelingsperspectief.

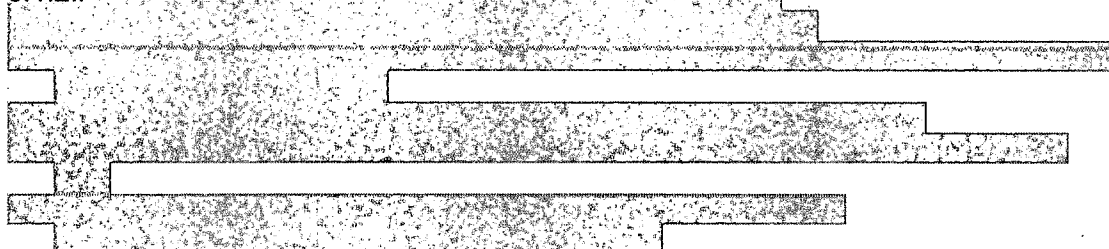
Advies van IWG aan Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie (NKC)

BZK werkt aan het conceptadvies van de IWG aan het NKC, waarvan de basisinput al is besproken tijdens de IWG. Het NKC hoopt op advies hoe het NKC fake news kan ontkrachten: op welke wijze (terwijl je niet op alles kan/wil reageren), welke middelen zijn er hiervoor, hoe het proces in te richten binnen NKC c.q. interdepartementaal.

Ons conceptadvies (work in progress) over het ontkrachten (debunkten) van misleidende berichtgeving bevat o.a. het volgende:

- *Overwegingen:* Beleidsuitgangspunt is dat de overheid in beginsel niet actief berichten ontkracht. Te allen tijde staat de vrijheid van meningsuiting voorop. Uitzondering van het niet ontkrachten van berichtgeving is als de nationale veiligheid, politieke, maatschappelijke en/of economische stabiliteit in het geding is. De bescherming van de volksgezondheid kan hieronder worden geschaard. Belangrijk is dat per keer moet worden ingeschat wat de impact van een bericht is. Door niet te reageren op bepaalde berichten, wordt er ook geen ruchtbaarheid aan gegeven. Niet reageren kan dus ook een bewuste keuze zijn.
- *Proces*
Om de taken goed te verdelen en uiteindelijk tot een handelingsperspectief te komen, zijn de volgende processtappen vastgesteld:

5.1.2.1

- *Verantwoordelijkheid:* primair ligt de verantwoordelijkheid voor het al dan niet reageren op een bericht bij de betreffende departementen of organisaties. Omdat de berichtgeving in hoog tempo kan circuleren, is niet altijd afstemming met de IWG mogelijk of nodig. Desgewenst legt het NKC berichten ad hoc voor aan de IWG. De IWG kan het NKC dan adviseren over een specifiek incident.
- *Bereiken van specifieke doelgroepen:* wanneer specifieke doelgroepen benaderd worden met desinfo-berichten, is een optie om gezaghebbende figuren in de betrokken gemeenschap (bijv. influencers uit de doelgroep) de feitelijk juiste boodschap te laten uitdragen.
- *Standaardlijn:* in algemene zin kan worden opgeroepen om alert te zijn op de verspreiding van nepnieuws over COVID-19. Hierbij kan verwezen worden naar de officiële kanalen waar betrouwbare informatie te vinden is (i.c. RIVM.nl en Rijksoverheid.nl). Een binnenkort te versturen brief van de minister van BZK aan burgemeesters over de continuïteit van het openbaar bestuur bevat de volgende conceptpassage hierover:

Belang van betrouwbare informatie

Het internet is een van de meest toegankelijke en invloedrijke middelen voor burgers om informatie tot zich te nemen en te verspreiden. Maar in deze wereld waar informatie zich razendsnel verspreidt, is er soms weinig tijd deze te controleren op feitelijke (on)juistheid.

Op verschillende manieren, via sociale media maar ook in brieven of via berichtendiensten, gaat er dan ook misleidende informatie over het virus rond. Bijvoorbeeld over de oorzaak, mogelijke remedies of maatregelen die de overheid neemt. Ik benadruk daarom de oproep van minister-president Rutte om te vertrouwen op de kennis en ervaring van deskundigen zoals het RIVM en te blijven varen op het kompas van wetenschappelijke kennis en betrouwbare feiten. In algemene zin kunt u deze boodschap bekrachtigen door te verwijzen naar de communicatie van het RIVM en de Rijksoverheid om zo de eventuele impact van misleidende informatie te beperken.

Berichtgeving ANP/Reuters, gelekt document Rapid Alert System (RAS)
buiten reikwijdte verzoek

ANP bericht 18 maart
CORONAVIRUS

BRUSSEL (ANP/RTR) - Russische media zijn een "aanzienlijke desinformatiecampagne" tegen het Westen begonnen om de impact van de coronacrisis via paniek en wantrouwen te vergroten. Dat staat volgens persbureau Reuters in een intern document van de EU-buitenlanddienst (EEAS). Het zou gaan om staatsmedia en andere pro-Kremlin kanalen.

"Het doel van de desinformatie vanuit het Kremlin is de gezondheidscrisis in westerse landen te verergeren, in lijn met de bredere Kremlin-strategie om Europese samenlevingen te ondermijnen", citeert het persbureau uit het document.

Dinsdag waarschuwde de Europese Commissie het publiek al "op te passen voor nepnieuws en desinformatie die kwaadaardig en misleidend is". Volgens het dagelijks EU-bestuur wordt veel onzin beweerd over het coronavirus, vooral op sociale media. Voor gedetailleerde aanbevelingen kunnen mensen volgens de commissie het best terecht bij de nationale en lokale gezondheidsautoriteiten.

Reactie vanuit TPO
<https://tpo.nl/2020/03/18/eu-misbruikt-coronavirus-om-nepnieuws-en-desinformatie-te-zaaien-over-russisch-nepnieuws-en-desinformatie/>

AO

Aangezien de Tweede Kamer alleen nog debatteert over COVID-19, is het AO komen te vervallen. Het is nog onduidelijk of het AO wordt omgezet in een Schriftelijk Overleg (SO). Zodra we hier meer duidelijkheid over hebben zullen we jullie informeren.

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: vrijdag 20 maart 2020 16:21
Aan: 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl'; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E;
 5.1.2.E@minbuza.nl'; 5.1.2.E; 5.1.2.E - BD/DVCB/AGV';
 5.1.2.E@mindef.nl'; 5.1.2.E; 5.1.2.E - BD/PSD'; 5.1.2.E -
 BD/PSD'; 5.1.2.E@minezk.nl'; 5.1.2.E; 5.1.2.E@minezk.nl';
 5.1.2.E@rvo.nl'; 5.1.2.E@rvo.nl'; 5.1.2.E@mindef.nl'; 5.1.2.E
 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E@minjenv.nl';
CC: 5.1.2.E; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl'; 5.1.2.E;
Onderwerp: Bijeenkomst MID - 23 maart - COVID19
Bijlagen: Compilatie MID.docx; Agenda MID-bijeenkomst 23032020.docx

Dag allen,

Hierbij de compilatie met dank aan BZ en de NCTV voor hun input, waarvoor veel dank. Zoals jullie zien ontbreekt er jammer genoeg nog veel input van andere departementen.

Aanstaande maandag zullen we om **1500 uur** bij elkaar komen bij de NCTV, 5.1.2.i
 ook nogmaals de agenda toegevoegd.

Doel van de sessie maandag is met een groep analisten de signalen rondom mis- en desinformatie duiden. We vragen dan ook jullie fysieke aanwezigheid gezien de vertrouwelijke setting waarin we de signalen samenbrengen. Gegevensdragers blijven buiten de vergadering en er is geen mogelijkheid tot inbellen.

Aanmelden: bij mij, dan kan ik jullie namen doorgeven zodat jullie binnen komen.
 Ook vernemen we het graag, met reden, als je niet aanwezig kunt zijn.

Onderstaand nog bericht over procedure bij de receptie en hoe we de vergadering in gaan:

5.1.2.i

- hier geldt om bij wachtrijen 1,5 meter afstand aan te houden.
- In de vergaderruimten graag steeds 1 stoel tussenruimte houden.
- Naast handenwassen direct na binnenkomst adviseren we om ieder uur de handen te wassen.

Hartelijke groet,

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: dinsdag 17 maart 2020 17:56
Aan: 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl'; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E;
 5.1.2.E@minbuza.nl'; 5.1.2.E; 5.1.2.E - BD/DVCB/AGV'; 5.1.2.E@mindef.nl'; 5.1.2.E
 ; 5.1.2.E - BD/PSD'; 5.1.2.E - BD/PSD'; 5.1.2.E@minezk.nl'; 5.1.2.E
 ; 5.1.2.E@minezk.nl'; 5.1.2.E@rvo.nl'; 5.1.2.E@rvo.nl';
 5.1.2.E@mindef.nl'; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E
CC: 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl'; 5.1.2.E; 5.1.2.E
Onderwerp: Bijeenkomst MID - 23 maart - COVID19

Beste allen,

In het kader van COVID-19 roepen wij maandag 23 maart om **15.00 uur** het MID bij elkaar bij de NCTV 5.1.2.i
 Voorafgaand wordt jullie gevraagd om informatie die jullie hebben over des/misinformatie over COVID-19 uiterlijk **donderdag 19 maart om 18.00 uur** te delen per mail (waar dit kan) en anders 23/3 ter plekke op papier uit te reiken en evt. na bespreking weer in te nemen. Hierbij valt te denken aan informatie over:

- Inhoud: wat wordt er voor nepbericht verspreid
- Verzender: Is duidelijk wie het bericht verzonden heeft

- Doelgroep: is het bericht aan een specifieke (doel)groep gericht
- Medium: via welk platform wordt het bericht verspreid

Deze informatie, indien die per mail gedeeld kan worden, graag sturen naar **5.1.2.E** [@rijksoverheid.nl](mailto:5.1.2.E@rijksoverheid.nl)
Wij zullen alle ingezonden stukken bundelen tot één overzicht t.b.v. agendapunt 2 en dit **vrijdag 20 maart** begin van de middag rondsturen.
Locatie: NCTV, **5.1.2.i**

Ondanks de thuiswerkrichtlijnen verzoeken we jullie met een vertegenwoordiger aanwezig te zijn. Het is van belang om op korte termijn informatie samen te brengen, te duiden en helderheid te scheppen over structuur en processen. Corona biedt een concrete mogelijkheid de rol van het MID inhoudelijk en qua positie scherper te krijgen.

Aanmelden voor deze bijeenkomst kan bij mij.

Hartelijke groet, mede namens **5.1.2.E**,

5.1.2.E

5.1.2.E

.....
Afdeling Democratie
Directie Democratie en Bestuur
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20011 | 2500 EA | Den Haag

.....
E **5.1.2.E** [@minbzk.nl](mailto:5.1.2.E@minbzk.nl)
M **5.1.2.E**
.....

Van: 5.1.2.E
 Aan: 5.1.2.E
 Onderwerp: FW: Update 1: Interdepartementale werkgroep desinformatie - COVID-19
 Datum: vrijdag 20 maart 2020 14:28:00

Van: 5.1.2.E@mindef.nl

Verzonden: vrijdag 20 maart 2020 12:47

Aan: 5.1.2.E; 5.1.2.E@minbuza.nl

CC: 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E@minbuza.nl

Onderwerp: Re: Update 1: Interdepartementale werkgroep desinformatie - COVID-19

Ha 5.1.2.E en 5.1.2.E,
 buiten reikwijdte verzoek

[Redacted]

Groet!

5.1.2.E

Van: "5.1.2.E" <5.1.2.E@minbzk.nl>

Datum: vrijdag 20 maart 2020 om 12:24:46

Aan: "5.1.2.E" <5.1.2.E@minbuza.nl>, "5.1.2.E",
 BS/AL/HDB/Belmdwrs" <5.1.2.E@mindef.nl>

Cc: "5.1.2.E" BS/AL/HDB/Belmdwrs" <5.1.2.E@mindef.nl>, "5.1.2.E",
 MSc, BS/AL/HDB/Proj Off" <5.1.2.E@mindef.nl>, "5.1.2.E" <5.1.2.E@minbuza.nl>

Onderwerp: RE: Update 1: Interdepartementale werkgroep desinformatie - COVID-19

Hoi 5.1.2.E,

buiten reikwijdte verzoek

[Redacted]

Groeten,

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E <5.1.2.E@minbuza.nl>

Verzonden: vrijdag 20 maart 2020 10:21

Aan: 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E@minbzk.nl

CC: 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E@minbuza.nl

Onderwerp: RE: Update 1: Interdepartementale werkgroep desinformatie - COVID-19

Hoi 5.1.2.E,

buiten reikwijdte verzoek

[Redacted]

buiten reikwijdte verzoek

Hieronder in ieder geval alvast de vragen die we aan de StratCom TF East stelden n.a.v. het rapport, om meer verduidelijking te krijgen over methodologie en data:

5.2.1

Ze komen daar nog op terug. Ik zal de antwoorden naar je doorsturen.

Hartelijke groet,

5.1.2.E

From: 5.1.2.E@mindef.nl <5.1.2.E@mindef.nl>

Sent: donderdag 19 maart 2020 19:06

To: 5.1.2.E@minbzk.nl; 5.1.2.E@minbuza.nl

Cc: 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E@mindef.nl

Subject: RE: Update 1: Interdepartementale werkgroep desinformatie - COVID-19

buiten reikwijdte verzoek

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E@minbzk.nl

Verzonden: donderdag 19 maart 2020 17:37

Aan: 5.1.2.E@rijksoverheid.nl; 5.1.2.E@minbuza.nl; 5.1.2.E@minjenv.nl; 5.1.2.E@minjenv.nl; 5.1.2.E@minocw.nl; 5.1.2.E@minocw.nl; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl; 5.1.2.E@minez.nl; 5.1.2.E@minez.nl; 5.1.2.E@minbzk.nl; 5.1.2.E@minvws.nl; 5.1.2.E@mindef.nl;

5.1.2.E @nctv.minjenv.nl' <5.1.2.E @nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.E
@minvws.nl>
cc: 5.1.2.E @minbzk.nl>; 5.1.2.E @minbzk.nl>; 5.1.2.E
@minbzk.nl>; 5.1.2.E @minbzk.nl>; 5.1.2.E
@minbzk.nl>; 5.1.2.E @minbzk.nl>

Onderwerp: RE: Update 1: Interdepartementale werkgroep desinformatie - COVID-19

Beste allen,

buiten reikwijdte verzoek

Groeten,

5.1.2.E

Vragen ANP

1. De EC signaleert een Russische desinformatiecampagne over het coronavirus. Zien jullie die ook in Nederland?
2. Welk karakter heeft dat nepnieuws/die misinformatie?
3. Nemen jullie maatregelen en welke dan?

@1. We zien ook in Nederland onjuiste informatie verschijnen op (social) media rondom bestrijding van het COVID-19 virus. Uit het rapport blijkt niet dat er sprake is van een desinformatie campagne gericht tegen Nederland.

@2. Het gaat hier om berichtgeving op basis van een gelekt rapport. Wij gaan daardoor niet in op details. In brede zin waarschuwt de Wereld Gezondheid Organisatie al langer dat de uitbraak en reactie van Covid-19 gepaard gaat met een enorme 'infodemic'; een overvloed aan informatie - sommige juist en andere niet - die het voor mensen moeilijk maakt om betrouwbare bronnen en betrouwbare begeleiding te vinden wanneer ze die nodig hebben. Het karakter van misinformatie rondom COVID 19 kan zijn van onjuist medisch advies tot het onjuiste bericht dat er een 'straatverbod' zal komen. Voorbeelden hiervan zijn al eerder gerapporteerd door de [Volkskrant](#) en de [NRC](#)

@3 Voor wat betreft maatregelen: de overheid wijst via veel verschillende kanalen actief op de informatie van het RIVM en andere overheidsinstanties. De MP heeft in zijn speech ook benadrukt dat we moeten varen op wetenschappelijke kennis en betrouwbare feiten. Ook individuele gemeenten nemen maatregelen op het moment dat zij misleidende informatie zien rondgaan. Zo heeft de gemeente Kaag en Braassem recent een brief over het coronavirus ontkracht waarin geprobeerd is inwoners van de gemeente met misleidende informatie op te lichten. Het beleid van de overheid is gericht op het actief uitdragen van de informatie van het RIVM, informatie-uitwisseling tussen de overheidsorganisaties en zo nodig reageren op onjuiste berichten.

Woordvoeringslijnen

Over het EDEO Rapport

- De Wereld Gezondheid Organisatie waarschuwt al langer dat de uitbraak en reactie van Covid-19 gepaard gaat met een enorme 'infodemic'; een overvloed aan informatie - sommige juist en andere niet - die het voor mensen moeilijk maakt om betrouwbare bronnen en betrouwbare begeleiding te vinden wanneer ze die nodig hebben.
- Dit gaat om berichtgeving op basis van een gelekt rapport. Wij geven daarbij nooit commentaar op individuele gevallen.
- Het rapport waar naar wordt verwezen is een interne beoordeling van de EDEO die gedeeld is in het Rapid Alert System (RAS) van de EU.

- Het RAS is opgericht door de Europese Commissie en een waardevol instrument om informatie uit te kunnen wisselen tussen EU lidstaten. Het kabinet ondersteunt dit soort coördinatie en informatie-uitwisseling. Desinformatie houdt namelijk niet op bij de grenzen en transparantie over de herkomst en verspreiding van misinformatie is essentieel om heimelijke beïnvloeding tegen te gaan.
- In die zin dient het rapport van de EDEO als een goede waarschuwing om kritisch te blijven over herkomst van informatie.

Over het NLse desinformatie beleid

- In de Kamerbrief van oktober heeft het kabinet opgemerkt dat er continue pogingen vanuit Rusland zijn maar met beperkte impact.
- Het bewust inzetten van desinformatie keuren we af.
- We zetten in op preventie, informatie positie verstevigen en eventueel reactie.
- Dit laatste is o.a. gebeurd bij een nep bericht dat rondging op een aantal berichtendiensten over het handhaven van een straatverbod (Defensie).

Over het vertrouwen van informatie met betrekking tot COVID-19:

- Het is van belang dat informatie over COVID-19 betrouwbaar is. Er doet onjuiste informatie uit verschillende bronnen de ronde. Volg daarom alleen overheden en erkende deskundigen, zoals in Nederland het RIVM voor informatie over het virus.
- Voor wat betreft maatregelen: de overheid wijst via veel verschillende kanalen actief op de informatie van het RIVM en andere overheidsinstanties. De MP heeft in zijn speech ook gewezen dat we moeten varen op wetenschappelijke kennis en betrouwbare feiten.
- Ook individuele gemeenten nemen maatregelen op het moment dat zij misleidende informatie zien rondgaan. Zo heeft de gemeente Kaag en Braassem recent een brief over het coronavirus ontkracht waarin geprobeerd is inwoners van de gemeente met misleidende informatie op te lichten.
- In de woorden van de minister president:
 - *"In de wereld van vandaag zijn nieuws en informatie sneller dan het licht en is een mening ook snel gegeven. Ik begrijp dat. Maar het antwoord op alle vragen die leven, begint bij de kennis en ervaring van deskundigen. Laat ons daaraan vasthouden. Aan deskundigen als Jaap van Dissel en zijn collega's binnen en buiten het RIVM. Virologen, intensive care artsen en andere specialisten. Hun advies is vanaf het begin leidend geweest voor alle maatregelen die tot nu toe in Nederland zijn getroffen. En het is belangrijk dat we op dat kompas van wetenschappelijke kennis en betrouwbare feiten blijven varen. Dat is de enige verstandige manier om verdere stappen te kunnen blijven zetten die nodig zijn."*
- Dat is het belangrijkste dat nu telt.

Van: 5.1.2.E <5.1.2.E@rijksoverheid.nl>

Verzonden: donderdag 19 maart 2020 11:01

Aan: 5.1.2.E ' <5.1.2.E@minbuza.nl>; 5.1.2.E @minjenv.nl' <5.1.2.E@minjenv.nl>; 5.1.2.E ' <5.1.2.E@minbuza.nl>; 5.1.2.E @minocw.nl' <5.1.2.E@minocw.nl>; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl' <5.1.2.E@nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl' <5.1.2.E@nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl' <5.1.2.E@nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.E @minez.nl' <5.1.2.E@minez.nl>; 5.1.2.E NET <5.1.2.E@minbzk.nl>; 5.1.2.E@mindef.nl' <5.1.2.E@mindef.nl>; 5.1.2.E <5.1.2.E@minvws.nl>; 5.1.2.E @mindef.nl' <5.1.2.E@mindef.nl>; 5.1.2.E @nctv.minjenv.nl' <5.1.2.E@nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.E <5.1.2.E@minvws.nl>
cc: 5.1.2.E @minbzk.nl>; 5.1.2.E @minbzk.nl>; 5.1.2.E @minbzk.nl>; 5.1.2.E @minbzk.nl>; 5.1.2.E @minbzk.nl>; 5.1.2.E @minbzk.nl>; 5.1.2.E @minbzk.nl>

Onderwerp: Update 1: Interdepartementale werkgroep desinformatie - COVID-19

buiten reikwijdte verzoek

3. Top 10 vragen van het RIVM (met dank aan 512E) buiten reikwijdte verzoek

buiten reikwijdte verzoek

512E

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Help save paper! Do you really need to print this email?

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Gestelde vragen

Top 10 vragen volledige periode

Vanaf de start zijn er bij 64767 contacten vastgelegd welke vragen er gesteld zijn. Hier volgen de 10 meestgestelde vragen:

Top 10 vragen volledige periode		
Vraag	Contacten	Aandeel
Heb ik het coronavirus en moet ik thuisblijven? Laatste wijziging 11/03 om 04.10 uur	14708	23.72%
RIVM - Ik maak me zorgen over mijn gezondheid, wat moet ik doen? Laatste update: 16/03 om 14.31 uur	6223	10.04%
Wat zijn de symptomen van het nieuwe coronavirus (COVID-19)? Laatste update: 13.45 uur	2760	4.45%
Wat zijn de symptomen van het coronavirus COVID-19? Laatste update: 05/03 om 15.50 uur	2357	3.8%
RIVM - Kan ik me aanmelden voor een test/laten testen? Laatste update: 16/03 om 15.24 uur	2041	3.29%
Beller denkt GGD aan de lijn te hebben, wat communiceer je? Laatste update: 29/02 om 18.24 uur	1722	2.78%
Wanneer heb je kans op het nieuwe coronavirus (COVID-19)? Laatste update: 01/03 om 18.04 uur	1653	2.67%
Ik wil een evenement bezoeken/organiseren. Moet ik voorzorgsmaatregelen nemen? Laatste update: 14.15 uur	1601	2.58%
RIVM - Wat kan ik doen om verspreiding van het nieuwe coronavirus te voorkomen? Laatste update: 16/03 om 14.56 uur	1322	2.13%
Ik woon in Noord-Brabant, moet ik nu thuisblijven? Laatste update: 13/03 om 16.44 uur	1060	1.71%

Top 10 vragen vorige dag

De afgelopen dag zijn er bij 3803 contacten vastgelegd over welke vraag er contact gezocht is. Hieronder volgen de 10 meestgestelde vragen van die dag.

Top 10 vragen 2020-03-15		
Vraag	Contacten	Aandeel
Heb ik het coronavirus en moet ik thuisblijven? Laatste wijziging 11/03 om 04.10 uur	1024	29.4%
RIVM - Ik maak me zorgen over mijn gezondheid, wat moet ik doen? Laatste update: 16/03 om 14.31 uur	653	18.75%
Wat zijn de symptomen van het coronavirus COVID-19? Laatste update: 05/03 om 15.50 uur	312	8.96%
RIVM - Kan ik me aanmelden voor een test/laten testen? Laatste update: 16/03 om 15.24 uur	108	3.1%
Ik werk in de zorg, wat wordt ervan mij verwacht? Laatste update: 15/03 om 20.32 uur	79	2.27%
Moeten mensen die met de auto terugkeren van vakantie uit landen waar het coronavirus heerst, zich melden bij GGD? Worden deze gecontroleerd op aanwezigheid van het coronavirus? Laatste update: 16/03 om 11.45 uur	79	2.27%
Wat zijn de nieuwe maatregelen tegen de verspreiding van het coronavirus in Nederland die gelden vanaf donderdag 12 maart 2020? Laatste update: 13/03 om 15.08 uur	71	2.04%

Top 10 vragen 2020-03-15

Vraag	Contacten	Aandeel
Welk protocol geldt er op mijn werkplek? Laatste update: 29/02 om 16.47 uur	69	1.98%
Waar kan ik als ondernemer terecht voor vragen? Laatste update: 14/03 om 12.51 uur	54	1.55%
Beller denkt GGD aan de lijn te hebben, wat communiceer je? Laatste update: 29/02 om 18.24 uur	46	1.32%

Top 10 vragen lopende dag tot 16:05

Vandaag zijn er bij 4389 contacten vastgelegd over welke vraag er contact gezocht is. Hieronder volgen de 10 meestgestelde vragen van die dag.

Top 10 vragen

Vraag	Contacten	Aandeel
Heb ik het coronavirus en moet ik thuisblijven? Laatste wijziging 11/03 om 04.10 uur	879	22.03%
Wat zijn de symptomen van het coronavirus COVID-19? Laatste update: 05/03 om 15.50 uur	303	7.59%
Waar kan ik als ondernemer terecht voor vragen? Laatste update: 14/03 om 12.51 uur	190	4.76%
RIVM - Wat kan ik doen om verspreiding van het nieuwe coronavirus te voorkomen? Laatste update: 16/03 om 14.56 uur	163	4.09%
Welk protocol geldt er op mijn werkplek? Laatste update: 29/02 om 16.47 uur	157	3.93%
Ik ben ziek. Kan dat het nieuwe coronavirus zijn? Laatste update: 13/03 om 15.26 uur	152	3.81%
RIVM - Kan ik me aanmelden voor een test/laten testen? Laatste update: 16/03 om 15.24 uur	151	3.78%
Wat zijn de aanvullende maatregelen tegen de verspreiding van het coronavirus in Nederland die gelden vanaf zondag 15 maart 2020? Laatste update: 15/03 om 20.23 uur	119	2.98%
Beller denkt GGD aan de lijn te hebben, wat communiceer je? Laatste update: 29/02 om 18.24 uur	117	2.93%
Vraag beantwoord via website RIVM	111	2.78%

Advies Interdepartementale Werkgroep Desinformatie (IWG) aan Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie (NKC)

In dit advies gaat de IWG waarin o.l.v. BZK ook BZ, DEF, EZK, JenV, OCW, NCTV, VWS en de diensten deelnemen, in op wie wanneer hoe kan reageren op mis/desinformatie en welke processen hiervoor beschikbaar zijn. De Monitor Informatie Domein (MID) ondersteunt de IWG door de informatiestromen van departementen bijeen te brengen en te duiden. Directie Communicatie van BZK heeft op verzoek van het NKC separaat een advies uitgebracht.

Definitie

Desinformatie is het *doelbewust*, veelal heimelijk, verspreiden van misleidende informatie, met het *doel om schade toe te brengen* aan het publieke debat, democratische processen, de open economie of nationale veiligheid¹.

Door de intentie om schade aan de belangen van de samenleving te berokkenen, onderscheidt het zich van misleidende reclame, misinformatie (foutieve of misleidende informatie die niet met een politieke agenda wordt verspreid, vaak onbewust verspreidt), satire of parodie. Desinformatie hoeft niet altijd onjuiste informatie te bevatten. Het kan een combinatie zijn van feitelijke, onjuiste of deels onjuiste informatie, maar altijd met de intentie om te misleiden en te schaden.

Aangezien het vaak lastig is om de doelbewustheid van verspreiding aan te tonen, kan in het geval van onjuiste berichten over COVID-19 het beste gesproken worden van misinformatie of misleidende informatie, tenzij er wel aanwijzingen zijn voor een doel om schade aan te brengen door de bron.

Ontkrachten (debunkten) van misleidende berichtgeving:

- *Overwegingen:* Beleidsuitgangspunt is dat de overheid in beginsel niet actief berichten ontkracht. Te allen tijde staat de vrijheid van meningsuiting voorop. Uitzondering van het niet ontkrachten van berichtgeving is als de nationale veiligheid, politieke, maatschappelijke en/of economische stabiliteit in het geding is. De bescherming van de volksgezondheid kan hieronder worden geschaard. Belangrijk is dat per keer moet worden ingeschat wat de impact van een bericht is. Door niet te reageren op bepaalde berichten, wordt er ook geen ruchtbaarheid aan gegeven. Niet reageren kan dus ook een bewuste keuze zijn.
- *Proces*
Om de taken goed te verdelen en uiteindelijk tot een handelingsperspectief te komen, zijn de volgende processtappen vastgesteld:

5.1.2

- *Verantwoordelijkheid:* primair ligt de verantwoordelijkheid voor het al dan niet reageren op een bericht bij de betreffende departementen of organisaties. Omdat de berichtgeving in hoog tempo kan circuleren, is niet altijd afstemming met de IWG mogelijk of nodig. Desgewenst legt het NKC berichten ad hoc voor aan de IWG. De IWG kan het NKC dan adviseren over een specifiek incident. BZK coördineert zowel IWG als MID en verbindt betrokken partijen.
- *Bereiken van specifieke doelgroepen:* wanneer specifieke doelgroepen benaderd worden met desinfo-berichten, is een optie om gezaghebbende figuren in de betrokken gemeenschap (bijv. influencers uit de doelgroep) de feitelijk juiste boodschap te laten uitdragen.

¹ Kamerbrief beleidsinzet bescherming democratie tegen desinformatie (Kamerstukken II, 2019/20, 30821, nr. 91)

- *Standaardlijn:* in algemene zin kan worden opgeroepen om alert te zijn op de verspreiding van misleidende informatie over COVID-19. Hierbij kan verwezen worden naar de officiële kanalen waar betrouwbare informatie te vinden is (i.c. RIVM.nl en Rijksoverheid.nl). Een binnenkort te versturen brief van de minister van BZK aan burgemeesters over de continuïteit van het openbaar bestuur bevat de volgende conceptpassage hierover:

Belang van betrouwbare informatie

Het internet is een van de meest toegankelijke en invloedrijke middelen voor burgers om informatie tot zich te nemen en te verspreiden. Maar in deze wereld waar informatie zich razendsnel verspreidt, is er soms weinig tijd deze te controleren op feitelijke (on)juistheid. Op verschillende manieren, via sociale media maar ook in brieven of via berichtendiensten, gaat er dan ook misleidende informatie over het virus rond. Bijvoorbeeld over de oorzaak, mogelijke remedies of maatregelen die de overheid neemt. Ik benadruk daarom de oproep van minister-president Rutte om te vertrouwen op de kennis en ervaring van deskundigen zoals het RIVM en te blijven varen op het kompas van wetenschappelijke kennis en betrouwbare feiten. In algemene zin kunt u deze boodschap bekrachtigen door te verwijzen naar de communicatie van het RIVM en de Rijksoverheid om zo de eventuele impact van misleidende informatie te beperken.

- *Rol sociale media platforms:* De overheid heeft geen bevoegdheid om berichten van het internet te verwijderen. Een dergelijke handeling gaat in tegen de vrijheid van meningsuiting. Wel hebben sociale mediabedrijven de mogelijkheid om berichten van hun eigen platforms te verwijderen of andere acties te nemen indien hun gebruikersvoorwaarden overtreden worden. Globaal nemen de bedrijven de volgende acties:

- o **Bevorderen betrouwbare informatie**

Google (incl. Youtube, Google Search), Facebook (incl. Instagram), Twitter en TikTok verwijzen allen naar betrouwbare informatie van de Rijksoverheid of RIVM. Dit gebeurt op de homepage en/of wanneer mensen zoeken naar COVID-19 of gerelateerde termen.

- o **Ruimte voor overheden om hun boodschap te verkondigen**

Google, Facebook en Twitter hebben programma's waarin zij gratis advertenties beschikbaar stellen aan overheden of instellingen als de WHO, of content van deze instellingen promoten om betrouwbare informatie beter vindbaar te maken. De programma's van Google en Facebook zijn in NL aangeboden aan de overheid, hier is vooralsnog geen gebruik van gemaakt.

- o **Verwijderen misleidende informatie en advertenties m.b.t. COVID-19**

De bedrijven verwijderen of verminderend het bereik van misleidende informatie. Soms wordt er ook verwezen naar een fact-check artikel over het onderwerp. Ook zijn advertenties m.b.t. het virus of geneesmiddelen, mondkapjes etc. verboden.

- o **Melding maken van misleidende informatie bij sociale media**

Het BZK desinformatie team heeft toegang tot zogeheten 'escalatie kanalen' van Facebook, Google en Twitter. Dit betekent dat na een melding over een bericht van het desinformatie team deze bedrijven de melding met prioriteit bekijken. De bedrijven maken hierbij nog steeds hun eigen onafhankelijke afweging of er sprake is van overtreding van de gebruikersvoorwaarden en dus of verwijdering of een andere actie gerechtvaardigd is.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Ministerie van Binnenlandse
Zaken en Koninkrijksrelaties

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Nederland
www.rijksoverheid.nl

agenda

MID bijeenkomst i.v.m. COVID-19

Contactpersoon

5.1.2.E

T 5.1.2.E

5.1.2.E

@rijksoverheid
.nl

Datum

17 maart 2020

Kenmerk

Vergaderdatum en -tijd	23 maart 2020 15:00
Vergaderplaats	TM147 - NCTV

1. Compilatie

Per departement wordt kort de geleverde input toegelicht.

2. Duiding

De gebundelde informatie wordt door de aanwezigen geduid. Waaruit advies voor de interdepartementale werkgroep volgt. Hier wordt de vraag beantwoord hoe problematisch de situatie is.

3. Vervolgstappen

- Commitment vanuit de departementen
- Frequentie van samenkomst en rapporteren
- Rol van het MID in de koude fase (anticiperen → red teaming/scenario's)
- Rol van het Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie (NKC)

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie
T.a.v.: 5.12.e
Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag

Directie Communicatie

Contactpersoon

5.12.e

5.12.e

Datum

24 maart 2020

memo

Voorstel communicatie aanpak nepnieuws

Beste 5.12.e

In overleg met de collega's van beleidsdirectie Democratie en Bestuur, Communicatie en RIVM is dit voorstel tot stand gekomen.

Plan van aanpak hoe om te gaan met Desinformatie en Nepnieuws?

In dit plan van aanpak over desinformatie en nepnieuws worden richtlijnen gegeven van hoe men kan reageren op mis/desinformatie en welke processen hiervoor beschikbaar zijn. Dit plan is mede tot stand gekomen op basis van een advies van de Interdepartementale Werkgroep Desinformatie (IWG) over de afwegingskaders en processen.

Definitie

Desinformatie is het *doelbewust* verspreiden van misleidende informatie, met het *doel om schade toe te brengen* aan het publieke debat, democratische processen, de open economie of nationale veiligheid¹. Desinformatie hoeft niet altijd onjuiste informatie te bevatten. Het kan een combinatie zijn van feitelijke, onjuiste of deels onjuiste informatie, maar altijd met de intentie om te misleiden en te schaden.

Aangezien het vaak lastig is om de doelbewustheid van verspreiding aan te tonen, kan in het geval van onjuiste berichten over COVID-19 het beste gesproken worden van misinformatie of misleidende informatie, tenzij er wel aanwijzingen zijn voor een doel om schade aan te brengen door de bron.

In de media en op social media gaat het over nepnieuws. Hoewel het eigenlijk om mis/desinformatie gaat noemen wij het in dit stuk nepnieuws.

Ontkrachten (debunkten) van nepnieuws of misleidende berichtgeving:

- *Overwegingen:* beleidsuitgangspunt is dat de overheid in beginsel niet actief berichten ontkracht. Te allen tijde staat de vrijheid van meningsuiting voorop. Uitzondering van het niet ontkrachten van berichtgeving is als de nationale veiligheid, politieke, maatschappelijke en/of economische stabiliteit in het geding is. De bescherming van de volksgezondheid kan hieronder worden geschaard. Belangrijk is dat per keer moet worden ingeschat wat de impact van een bericht is. Door niet te reageren op bepaalde berichten, wordt er ook

¹ Kamerbrief beleidsinzet bescherming democratie tegen desinformatie (Kamerstukken II, 2019/20, 30821, nr. 91)

geen richtbaarheid aan gegeven. Niet reageren kan dus ook een bewuste keuze zijn.

- *Verantwoordelijkheid*: primair ligt de verantwoordelijkheid voor het al dan niet reageren op een bericht bij de betreffende departementen of organisaties. De IWG kan adviseren op ad hoc basis. Omdat de berichtgeving in hoog tempo kan circuleren, is niet altijd afstemming met de IWG mogelijk of nodig.
- *Bereiken van specifieke doelgroepen*: wanneer specifieke doelgroepen benaderd worden met desinfo-berichten, is een optie om gezaghebbende figuren in de betrokken gemeenschap (bijv. influencers uit de doelgroep) de feitelijk juiste boodschap te laten uitdragen.
- *Standaardlijn*: in algemene zin kan worden opgeroepen om alert te zijn op de verspreiding van misleidende informatie over COVID-19. Hierbij kan verwezen worden naar de officiële kanalen waar betrouwbare informatie te vinden is (i.c. RIVM.nl en Rijksoverheid.nl). Een binnenkort te versturen brief van de minister van BZK aan burgemeesters over de continuïteit van het openbaar bestuur bevat de volgende conceptpassage hierover:

Belang van betrouwbare informatie

Het internet is een van de meest toegankelijke en invloedrijke middelen voor burgers om informatie tot zich te nemen en te verspreiden. Maar in deze wereld waar informatie zich razendsnel verspreidt, is er soms weinig tijd deze te controleren op feitelijke (on)juistheid. Op verschillende manieren, via sociale media maar ook in brieven of via berichtendiensten, gaat er dan ook misleidende informatie over het virus rond. Bijvoorbeeld over de oorzaak, mogelijke remedies of maatregelen die de overheid neemt. Ik benadruk daarom de oproep van minister-president Rutte om te vertrouwen op de kennis en ervaring van deskundigen zoals het RIVM en te blijven varen op het kompas van wetenschappelijke kennis en betrouwbare feiten. In algemene zin kunt u deze boodschap bekrachtigen door in uw informatievoorziening te verwijzen naar de communicatie van het RIVM en de Rijksoverheid om zo de eventuele impact van misleidende informatie te beperken. Graag vraag ik u om ook in deze tijd in uw communicatie zorg te besteden aan begrijpelijke taal, zodat voor al uw inwoners de boodschap duidelijk is.

Stappenplan aanpak bestrijding van nepnieuws

Dit gedeelte gaat over het bestrijden van nepnieuwsberichten. Het betreft dan berichten die gedeeld worden op open platforms als Twitter, Facebook, Instagram, LinkedIn en YouTube. Het geldt ook voor besloten Facebook en LinkedIn groepen, Whatsapp en stories op alle platforms.

Wij doen het voorstel om de aanpak van nepnieuws uit te voeren in de newsroom corona die opgezet wordt. Binnen de newsroom zijn meerdere ministeries aanwezig, kunnen we gemakkelijk met elkaar overleggen en ervaring opdoen met het aanpakken van nepnieuws. BZK neemt graag het voortouw voor deze aanpak binnen de newsroom corona.

Rol van de overheid (binnen de newsroom corona):

1. Signaleren door Monitoring
2. Beoordelen
Is het bericht:
 - schadelijk voor de volksgezondheid en of;
 - veroorzaakt het onrust en of ;
 - tast het de reputatie van instituties als het RIVM aan;→ Afweging: Is reactie noodzakelijk?
3. Kunnen we gebruikmaken van steunpilaren zoals:
Media (NOS.nl, RTLnieuws.nl, Nu.nl, EenVandaag etc.) en hun factcheckingrubrieken (verzoek om paywall tijdelijk op te heffen verzoek voor OCW)

Factcheckers (Redditt, IFCN, Nu.nl)

Experts van o.a. RIVM

Politie, Veiligheidsregio's

→ Ja: gebruik de informatie die steunpilaren op hun online kanalen hebben gedeeld. Door het bericht te liken, delen, retweeten of retweeten met een opmerking.

→ Nee: maak zelf een reactie op basis van de informatie waar we zelf over beschikken. Bijvoorbeeld QenA's op Rijksoverheid.nl of RIVM.nl
4. Binnen de newsroom corona kan er vanuit elk ministerie gereageerd worden, het liefst zo spoedig mogelijk.

Om nepnieuws zo effectief mogelijk te bestrijden is het belangrijk dat elk ministerie dit doet voor haar onderwerpen. Voorbeeld: ministerie van Defensie pakt een bericht op als het leger genoemd wordt. En het ministerie van Justitie als de politie onderwerp is van het bericht.

Rol sociale media platforms:

De overheid heeft geen bevoegdheid om berichten van het internet te verwijderen. Dat gaat namelijk in tegen de vrijheid van meningsuiting. Wel hebben sociale mediabedrijven de mogelijkheid om berichten van hun eigen platforms te verwijderen of andere acties te nemen indien hun gebruikersvoorwaarden overtreden worden. Globaal nemen de bedrijven de volgende acties:

- **Bevorderen betrouwbare informatie**
Google (incl. Youtube, Google Search), Facebook (incl. Instagram), Twitter en TikTok verwijzen allen naar betrouwbare informatie van de Rijksoverheid of RIVM. Dit gebeurt op de homepage en/of wanneer mensen zoeken naar COVID-19 of gerelateerde termen.
- **Ruimte voor overheden om hun boodschap te verkondigen**

Google, Facebook en Twitter hebben programma's waarin zij gratis advertenties beschikbaar stellen aan overheden of instellingen als de WHO, of content van deze instellingen promoten om betrouwbare informatie beter vindbaar te maken. De programma's van Google en Facebook zijn in NL aangeboden aan de overheid, hier is vooralsnog geen gebruik van gemaakt.

- **Verwijderen misleidende informatie en advertenties m.b.t. COVID-19**

De bedrijven verwijderen of verminderen het bereik van misleidende informatie. Soms wordt er ook verwezen naar een factcheck artikel over het onderwerp. Ook zijn advertenties m.b.t. het virus of geneesmiddelen, mondkapjes etc. verboden.

- **Melding maken van misleidende informatie bij sociale media**

Het BZK desinformatie team heeft toegang tot zogeheten 'escalatie kanalen' van Facebook, Google en Twitter. Dit betekent dat na een eventuele melding over een bericht van het desinformatie team deze bedrijven de melding met prioriteit bekijken. Dit middel moet uiteraard met grote terughoudendheid worden ingezet. De bedrijven maken hierbij nog steeds hun eigen onafhankelijke afweging of er sprake is van overtreding van de gebruikersvoorwaarden en dus of verwijdering of een andere actie gerechtvaardigd is.

Rol van gebruikers van social media:

Wij kunnen gebruikers ondersteunen met een campagne gericht op bewustwording van nepnieuws. Hoe ziet zo'n campagne er dan uit? Hierbij een voorstel.

1. Check de feiten

Naast dat we vanuit het Rijk proberen het nepnieuws zo goed mogelijk te bestrijden is het van groot belang om mensen alert te maken en te houden op verspreiding van nepnieuws. Dit kunnen zij doen aan de hand van vier checkvragen: de oproep 4 keer Checken:

- Check waar het bericht vandaan komt, wees kritisch.
- Check welke bron is gebruikt en of die betrouwbaar is.
- Check de volledige inhoud van het bericht.
- Check waar de foto's en video's vandaan komen #denknavoorhetdelen
- Voor goede informatie ga je naar:
 - <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19> en
 - <https://www.rivm.nl/nieuws/actuele-informatie-over-coronavirus>

2. Campagne (zoals Hou Afstand) met plaatsing via Initiative met oproep 4 keer checken voor je iets deelt.

3. Aansluitend op de campagne worden berichten geplaatst op alle social media kanalen met posters, twittercards, afbeeldingen en infographics. Frequentie meerdere keren per week.
4. Berichten met onderwerp Hoe herken je nepnieuws? Infographics en afbeeldingen met de belangrijkste tips:
 - o **Kijk goed naar het webadres (URL).** Een URL of een URL die lijkt op die van een bestaande site, kan een voorteken zijn van nepnieuws. Veel nepnieuwsites imiteren authentieke nieuwsbronnen door kleine wijzigingen aan te brengen in de URL.
 - o **Controleer de bron.** Verzekert je ervan dat het verslag is geschreven door een bron die je vertrouwt met een reputatie voor nauwkeurige berichtgeving.
 - o **Controleer het bewijs.** Controleer de bronnen van de auteur om te bevestigen dat deze kloppen. Een gebrek aan bewijs of een grote afhankelijkheid van anonieme experts kunnen wijzen op een nepnieuwsverslag.
 - o **Kijk goed naar de foto's.** Nepnieuwsverslagen bevatten vaak gemanipuleerde afbeeldingen of video's. Soms is de foto authentiek maar uit zijn context gehaald. Je kunt met bijvoorbeeld Google Reverse Image Search zoeken naar de foto of afbeelding om te controleren waar deze vandaan komt.
 - o **Kijk naar andere reportages.** Als geen andere nieuwsbron hetzelfde verhaal rapporteert, wijst dit er mogelijk op dat het verslag nep is. Als het verhaal wordt gerapporteerd door meerdere bronnen die je vertrouwt, is de kans groter dat het waar is.
 - o **Wees sceptisch over koppen.** Nepnieuwsverslagen hebben vaak pakkende koppen met hoofdletters en uitroeptekens. Als schokkende beweringen in de kop ongeloofwaardig klinken, zijn ze dat waarschijnlijk.
5. Berichten van erkende factcheckers op social media liken, retweeten of retweeten met een opmerking. Altijd met verwijzing naar de juiste informatie op RO.nl en RIVM.nl, (DenB wijst erop dat hier met terughoudendheid gebruik van moet worden gemaakt)
6. Zet influencers in om bepaalde doelgroepen te bereiken. Voorbeeld jongeren op Instagram en YouTube.

Rubriek in dossier Covid19 op Rijksoverheid.nl

Er komt een rubriek met feit en fabel waar nepnieuwsberichten worden geplaatst zonder link naar of vermelding van de bron. Uiteraard wordt er melding gemaakt van de juiste informatie. Dit gaat in samenwerking met RIVM.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.E
Aan: 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E - BD/DRC/CV; 5.1.2.E
5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E - BD/PSD;
5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E - BD/PSD;
5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E - BD/PSD;
Cc: 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E
Onderwerp: Dagelijkse Desinfo Update
Datum: woensdag 25 maart 2020 18:25:00
Bijlagen: [Plan van aanpak hoe om te gaan met Desinformatie en Nieuws.docx](#)
[Getekende brief burgemeesters i/vm Coronavirus + bijlagen.pdf](#)

Hoi allen,

Daar ben ik weer voor mijn (bijna) dagelijkse desinformatie update!

Brief

Dank voor allen die wat hebben aangeleverd op de brief, ben nu vooral even bezig 5.1.2.i/5.2.1

[Redacted content]

IWG

buiten reikwijdte verzoek

[Redacted content]

Communicatie advies

buiten reikwijdte verzoek

[Redacted content]

Brief aan burgemeesters van MBZK

buiten reikwijdte verzoek

[Redacted content]

Dat was het voor nu weer.

Groeten,

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Aan: 5.1.2.E <5.1.2.E@minjenv.nl>
Onderwerp: RE: zware straffen en snelrecht voor misbruikers van coronacrisis
Datum: woensdag 25 maart 2020 14:59:00

Ook tegen babbeltucs, geweld, oplichting en het verspreiden van nepnieuws wordt extra had opgetreden.

Spannend...

Ik mail jullie en 5.1.2.E van EZK zo wat juridische dingen.

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: 5.1.2.E <5.1.2.E@minocw.nl>
Verzonden: woensdag 25 maart 2020 14:57
Aan: 5.1.2.E @minbzk.nl>; 5.1.2.E@minjenv.nl
Onderwerp: OM: zware straffen en snelrecht voor misbruikers van coronacrisis

Zie ook over optreden tegen nepnieuws.

OM: zware straffen en snelrecht voor misbruikers van coronacrisis
<https://nos.nl/1/2328299>

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Van: 5.1.2.E
Aan: 5.1.2.E; 5.1.2.E@minjenv.nl
Onderwerp: Re: OM: zware straffen en snelrecht voor misbruikers van coronacrisis
Datum: woensdag 25 maart 2020 14:59:45

<https://www.om.nl/actueel/nieuws/2020/03/25/misbruik-corona-hard-aangepakt>

opruiing, bijvoorbeeld door middel van nepnieuws (al dan niet via social media)

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 25 mrt. 2020 om 14:56 heeft 5.1.2.E <5.1.2.E@minocw.nl> het volgende geschreven:

Zie ook over optreden tegen nepnieuws.

OM: zware straffen en snelrecht voor misbruikers van coronacrisis
<https://nos.nl/1/2328299>

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Van: 5.1.2.e @mindef.nl
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Update desinformatie
Datum: woensdag 25 maart 2020 12:23:50

Ha 5.1.2.e,

Buiten reikwijdte verzoek

[Redacted]

Groet!

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: woensdag 25 maart 2020 12:16

Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: Update desinformatie

Hoi 5.1.2.e,

Buiten reikwijdte verzoek

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

Groeten,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e @mindef.nl 5.1.2.e @mindef.nl>

Verzonden: woensdag 25 maart 2020 10:59

Aan: 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e

5.1.2.e @rijksoverheid.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>

Onderwerp: RE: Update desinformatie

Ziet er goed uit, dank.

Buiten reikwijdte verzoek

[Redacted]

Groet!

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e @minbzk.nl>

Verzonden: maandag 23 maart 2020 15:56

Aan: 5.1.2.e @nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e @minbuza.nl>; 5.1.2.e @minjenv.nl>; 5.1.2.e @minbuza.nl>; 5.1.2.e @minocw.nl' 5.1.2.e @minocw.nl>; 5.1.2.e @nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e @nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e @minez.nl' 5.1.2.e @minez.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @mindef.nl>; 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e @mindef.nl>; 5.1.2.e @nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e @minvws.nl>
cc: 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @rijksoverheid.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>

Onderwerp: Update desinformatie

Hoi allen,

Even een korte update.

Momenteel wordt er vanuit BZK COM gewerkt aan een a4tje met tips en afwegingen voor het inzetten van communicatiemiddelen mbt covid-19. Het NKC heeft hen hier namelijk om gevraagd.

Dit stuk gaat dan mee als bijlage met ons doc over desinfo en COVID-19. Zie bijgevoegde bestand voor de iets geüpdatete versie, op p.1. is een stukje over de 'koude fase' toegevoegd.

We zullen jullie informeren over dit stuk zodra we het hebben, het wordt in ieder geval morgen in het NKC besproken.

Ook komt desinfo/covid19 morgen in de 5.1.2.

Terugkoppeling van het MID zal worden meegegeven in de annotatie van onze SG.

MID terugkoppeling volgt uiteraard ook nog naar jullie (het MID is as we speak gaande).

5.1.2.e uiteraard moet de tekst in de brief met het MID afgestemd worden, hun input is natuurlijk nodig voor de afweging of er wel/geen desinfo campagnes gesignaleerd zijn, maar goed dat je het noemt ☺ Met die zin bedoelde ik inderdaad het MID, de vraag is hoe we willen zeggen dat we hier interdepartementaal mee bezig zijn, zonder alle gremia te benoemen.

Groeten,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e @nctv.minjenv.nl>

Verzonden: maandag 23 maart 2020 14:15

Aan: 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbuza.nl>; 5.1.2.e @minjenv.nl>; 5.1.2.e @minbuza.nl>; 5.1.2.e @minocw.nl>; 5.1.2.e @nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e @nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e @minez.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e @mindef.nl' 5.1.2.e @mindef.nl>; 5.1.2.e @nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e @minvws.nl>
cc: 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @rijksoverheid.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>

5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>

Onderwerp: RE: Update kamerbrief desinformatie

Hallo 5.1.2.e,

Het lijkt me goed om het onderwerp desinformatie irt COVID-19 in de brief op te nemen. Het zou wat vreemd zijn om niet op deze actualiteit in te gaan.

De brief moet wel goed afgestemd zijn met het MID lijkt me zo, zodat de zaken die erin worden gezet wel feitelijk kloppen. Ik weet nl. niet of het klopt dat er in Nederland geen sprake is van gecoördineerde desinformatie campagnes. Dat moeten de analisten met zekerheid concluderen. En dat signalen over desinfo in NL bijeen worden gebracht. Hier wordt het MID mee bedoeld toch? Kunnen we zeggen dat dit al op een juiste manier gebeurt?

En afstemming met het NKC is hierbij belangrijk.

Op zich open deuren misschien, maar niet onbelangrijk lijkt me. Dus, goed plan.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

Nationaal Coordinator Terrorismebestrijding en Veiligheid

Beleidsmedewerker

Mobiel 5.1.2.e

5.1.2.e @nctv.minvenj.nl

Ministerie van Justitie en Veiligheid

NCTV

Turfmarkt 147

2511 DP Den Haag

Van: 5.1.2.e @minbzk.nl>

Verzonden: vrijdag 20 maart 2020 17:56

Aan: 5.1.2.e @minbuza.nl>; 5.1.2.e

@minjenv.nl>; 5.1.2.e @minbuza.nl>;

5.1.2.e @minocw.nl>; 5.1.2.e

@nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e @nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e

@nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e

@minez.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>;

5.1.2.e @mindef.nl>; 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e @mindef.nl'

5.1.2.e @mindef.nl>; 5.1.2.e @nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e

@minvws.nl>

cc: 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @rijksoverheid.nl>;

5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e

@minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>

Onderwerp: Update kamerbrief desinformatie

Beste allen,

Zoals jullie vast al gehoord hebben zijn alle plenaire debatten en AO's (behalve die over het virus) tot nader order uitgesteld.

Ook het AO desinfo krijgt dus nog een nieuwe datum. De spoed die er zat op de kamerbrief is er dus voorlopig even af.

De huidige lijnversie van de brief zit in de bijlage.

Gezien de grote aandacht die er is voor desinfo in de context van het corona virus, o.a. van de lek van het RAS rapport, de ANP vragen daarover, de maatregelen van sociale media, maar ook door de misleidende berichten zelf, is het

misschien goed om in de brief ook tekst over desinformatie irt COVID-19 op te nemen.

Er is veel in beweging rond het onderwerp, ook binnen de ministeries/crisisstructuren en met andere overheidslagen is er behoefte aan informatie/beleid/opties/een boodschap.

Ons team is er in ieder geval razend druk mee en veel van jullie ook.

Dit zal wat afstemming gaan vragen, maar als we een tekst overeenkomen hebben we allen wel weer iets dat we zowel intern als extern kunnen uitdragen.

Hieronder heb ik een poging gedaan om tot een tekst voor de brief te komen. Er staan zeker nog wat opties/mogelijke afwegingen in. Suggesties zijn uiteraard zeer welkom.

Mijn vraag is:

- Hoe zien jullie een dergelijke optie in de brief en welke afstemming voorzien jullie binnen je eigen ministerie?

Dit ook i.v.m. het schetsen van een tijdspad voor een dergelijke toevoeging.

buiten reikwijdte verzoek

[Redacted]

[Redacted]

Voor nu een fijn weekend, ik ga beginnen aan mijn social distancing digitale borrel!

Groeten,

5.1.2.a

5.1.2.1/5.2.1

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Update desinformatie
Datum: woensdag 25 maart 2020 14:35:00

Beste 5.1.2.e,

Veel dank voor de passage over de geneesmiddelenwet!
Ik neem het over.

In de brief houden we de tekst algemeen, hangt natuurlijk sterk van de context af welke wet het beste van toepassing is.

Groeten,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e)

Verzonden: woensdag 25 maart 2020 14:08

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: Update desinformatie

Hoi!

Dank voor je snelle reactie; dit wist ik echt niet, ik dacht dat het enkel om intensieve samenwerking ging. Hoe dan ook: In de brief hoeft het niet te landen.

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e @minvws.nl>

Verzonden: woensdag 25 maart 2020 13:06

Aan: 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>

CC: 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e

@minvws.nl>

Onderwerp: RE: Update desinformatie

Ha 5.1.2.e

De NVWA is ook bevoegd gemaakt voor handhaving van de Gnw, een jaar of 10 geleden. Ze hebben ook een convenant, zie <https://www.videnet.nl/nieuws/17717377/12-07-2012-IGZ-NVWA-en-IGZ-sluiten-convenant-over-handhaven-Geneesmiddelenwet>

Gr 5.1.2.e

5.1.2.e

, Welzijn en Sport

Directie Geneesmiddelen en Medische Technologie

5.1.2.e

Vrijdag ben ik afwezig

Van: 5.1.2.e @minvws.nl>

Verzonden: woensdag 25 maart 2020 12:51

Aan: 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e

@minvws.nl>

CC: 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e

@minvws.nl>

Onderwerp: RE: Update desinformatie

Dag 5.1.2.e,

5.1.2.e ; ter info zie mijn aanvulling op p. 6 van de conceptbrief.

Over de Geneesmiddelenwet als 'sectorspecifieke regelgeving' zegt het rapport over het algemeen zinnige dingen, ik citeer vanaf p. 73:

Bovendien bestaat er een gerelateerd sectorspecifiek regelgevend kader voor gezondheidsclaims in een commerciële context. Deze bepalingen zijn met name relevant voor de discussie over desinformatie, gezien de mogelijke schade die gezondheid gerelateerde desinformatie kan toebrengen. Een voorbeeld van een dergelijk verband is de wijdverbreide schadelijke informatie over de vermeende schadelijke effecten van vaccinaties, die vermoedelijk heeft bijgedragen aan een lagere vaccinatiegraad.³¹⁷ Er bestaat een groot aantal EU-bepalingen die de inhoud van de commerciële communicatie over voedsel- en medicijnveiligheid regelen. Zo is er bijvoorbeeld de Verordening inzake voedings- en gezondheidsclaims voor levensmiddelen, waarin de voorwaarden voor dergelijke claims in de etikettering en presentatie van en reclame voor levensmiddelen zeer gedetailleerd zijn vastgelegd. Op grond van die Verordening zijn ook misleidende of valse claims verboden.³¹⁸ Wat betreft geneesmiddelen, staat de richtlijn tot vaststelling van een Communautair wetboek betreffende geneesmiddelen voor menselijk gebruik centraal. Hierin worden bijna alle aspecten met betrekking tot de verkoop, productie, distributie en reclame voor geneesmiddelen voor menselijk gebruik geregeld.³¹⁹ Titel VIII van de richtlijn heeft met name betrekking op reclame en is geïmplementeerd in hoofdstuk 9 van de Nederlandse Geneesmiddelenwet. In het algemeen is misleidende reclame verboden en is met name publieksreclame voor geneesmiddelen die alleen beschikbaar zijn op basis van een medisch recept of die verdovende middelen bevatten, volledig verboden.³²⁰ De richtlijn bevat verder een aantal informatie-eisen voor de toegestane medische reclame. Deze vereisten maken deel uit van bijlage II van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken, wat betekent dat dergelijke nalatigheden ook worden beschouwd als een misleidende handelspraktijk in het kader van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken.³²¹ In een commerciële context zijn misleidende gezondheidsclaims of het weglaten van vitale informatie over onder meer het geneesmiddel of de producent dan ook streng gereglementeerd. In Nederland is de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit verantwoordelijk voor het toezicht op en de handhaving van deze normen.³²²

De laatste zin klopt voor wat betreft geneesmiddelen niet. Handhaving is belegd bij de Reclame Code Commissie (zelfregulering) en daarnaast kan IGJ toezicht houden. NVWA is geen toezichthouder op geneesmiddelenwet. NVWA is wel de toezichthouder op de Warenwet (en waarschijnlijk ook op de claims-verordening), waar voedingssupplementen onder vallen, waarover vaak (verboden) medische claims worden gedaan.

Ik begrijp de nadruk op 'commerciële context' niet helemaal, maar dat terzijde. In de bijlage de concept-brief met een aanvulling over de Geneesmiddelenwet.

Groet,
5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: woensdag 25 maart 2020 12:22

Aan: 5.1.2.e @minbzk.nl>

cc: 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e

@minvws.nl>

Onderwerp: RE: Update desinformatie

Hoi 5.1.2.e,

Over medische informatie in het algemeen durf ik echt niks te zeggen. Wellicht kun daarvoor nog te raden bij (een van de collega's van) 5.1.2.e, zij weet in elk geval meer van patiëntenrechten (dus het recht om juist geïnformeerd te worden) en de geneeskundige behandelingsovereenkomst. En wat 'het beste van toepassing is' is niet te beantwoorden omdat dat afhangt van de concrete casus, zoals BZK ook al in de conceptbrief beschrijft.

Ik ga nu iets maken over de Geneesmiddelenwet!

Groet,
5.1.2.e

Van: 5.1.2.e @minbzk.nl>

Verzonden: woensdag 25 maart 2020 11:59

Aan: 5.1.2.e @minvws.nl>

cc: 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e

5.1.2.e @minvws.nl>

Onderwerp: RE: Update desinformatie

Hoi 5.1.2.e,

Ik heb het rapport bijgevoegd (is nogal een groot rapport).
Hierin wordt de Geneesmiddelenwet ook kort genoemd (p.73).

Ik ben op zoek naar hoe we desinformatie (oftwel nepnieuws/misleidende informatie) juridisch kunnen aanpakken (naast de andere instrumenten die we hebben).
Nu met de COVID-19 crisis gaan er helaas ook veel misleidende berichten rond.

De vraag is dan welke wet het beste van toepassing is om desinformatie gerelateerd aan het virus (dus medisch) aan te pakken, maar ben zelf geen jurist dus kan dit niet beoordelen...

Ik geloof dat de Geneesmiddelenwet, maar ook de richtlijn oneerlijke handelspraktijken zich allebei richten op reclame.

Het lijkt dus dat advertenties die bijvoorbeeld een geneesmiddel voor COVID-19 aanprijzen verboden zijn.

Klopt dit? De onderzoekers van het IViR trekken in ieder geval de conclusie dat medische misleidende reclame goed gereguleerd is, maar welke wet/regels zouden we het beste kunnen noemen?

Als je iets kan typen over de geneesmiddelenwet irt misleiden informatie dan houd ik me aanbevolen!

Groeten,

5.1.2.e

.....
Afdeling Democratie
Directie Democratie en Bestuur
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20011 | 2500 EA | Den Haag

.....
E 5.1.2.e @minbzk.nl
M 5.1.2.e
.....

Van: 5.1.2.e @minvws.nl>

Verzonden: woensdag 25 maart 2020 11:12

Aan: 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e

@minvws.nl>

cc: 5.1.2.e @minbzk.nl>

Onderwerp: RE: Update desinformatie

Hoi 5.1.2.e

Ik ben helaas niet bekend met de richtlijn oneerlijke handelspraktijken of de claims-verordening, wat dat betreft zou ik leunen op de expertise van EZK en wat betreft de claims verordening (ik denk dat daarmee verordening 1924/EG bedoeld is) op VGP (bijv. 5.1.2.e ook jurist) of bij WJZ 5.1.2.e. Ook ken ik het genoemde rapport niet, dus het is lastig na te gaan of de parafrases van dat rapport kloppen.

Aanvullend op de richtlijn oneerlijke handelspraktijken en de claims verordening, is voor geneesmiddelen de Geneesmiddelenrichtlijn (81/2011/EG) relevant. Die richtlijn is geïmplementeerd in de Geneesmiddelenwet. Daarin is geregeld wat er aan geneesmiddelenreclame is toegestaan richting beroepsbeoefenaren en richting het publiek. Dat zijn behoorlijk strenge regels, die bijv. ook inhouden dat je geen enkele bewering over de werkzaamheid van een geneesmiddel (dus ook vaccin) mag doen die niet klopt/bewezen is.

Ik kan daar wel een tekstje over schrijven, in aanvulling op de zin ("Tot slot biedt ook het rapport van het IViR ook enkele juridische handvatten waar het gaat om misleidende informatie over COVID-19. Zo zijn in een commerciële context misleidende gezondheidsclaims of het weglaten van vitale informatie over onder meer het geneesmiddel of de producent streng gereguleerd in de richtlijn oneerlijke handelspraktijken.") maar kan niet inschatten of het relevant is voor deze brief omdat ik de context mis. Staat er bijvoorbeeld iets over in het rapport?

Je kunt me mailen maar ook bellen, zie hieronder.

Groet,

5.1.2.e

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn & Sport
Directie Wetgeving en Juridische Zaken - Cluster gezondheidsbescherming en medische ethiek

Parnassusplein 5 | 2511 VX Den Haag | 5.1.2.e
Postbus 20350 | 2500 EJ Den Haag

tel. 5.1.2.e
werkdagen ma, di, do, vr

Van: 5.1.2.e @minvws.nl>

Verzonden: woensdag 25 maart 2020 08:51

Aan: 5.1.2.e minvws.nl>

CC: 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minvws.nl>

Onderwerp: FW: Update desinformatie

Hoi 5.1.2.e,

Ik zie in de gauwigheid dat het ook om geneesmiddelen gaat. Ik stuur je vraag daarom door naar 5.1.2.e

5.1.2.e: wil jij meekijken?

Groet,

Van: 5.1.2.e @minvws.nl>

Verzonden: dinsdag 24 maart 2020 20:29

Aan: 5.1.2.e @minvws.nl>

CC: 5.1.2.e @minbzk.nl>

Onderwerp: FW: Update desinformatie

Ha 5.1.2.e, zie bericht hieronder en in bijlage, kan jij hierop meekijken of dit doorsturen naar iemand van WJZ of IGJ die hier meer over weet? Dank! Groet, 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e @minbzk.nl>

Verzonden: dinsdag 24 maart 2020 16:38

Aan: 5.1.2.e @minvws.nl>

Onderwerp: FW: Update desinformatie

Hoi 5.1.2.e

Ik kreeg een out of office van 5.1.2.e, maar misschien kan jij me helpen.

Ben op zoek naar een jurist die een check kan doen op de tekst in onze kamerbrief over misleidende gezondheidsclaims (in advertenties).

Misschien dat jullie in de vaccinatie context hier ook mee te maken hebben.

Zou gaan of om de richtlijn oneerlijke handelspraktijken of om de claims verordening (aldus 5.1.2.e van EZK).

Ben zelf geen jurist, dus ben op zoek naar wat expertise.

Hopelijk gaat trouwens ook alles goed met jou en je naasten!

Groeten,

5.1.2.e

Van: Mechelse, Amber

Verzonden: dinsdag 24 maart 2020 15:52

Aan: 5.1.2.e @nctv.minijenv.nl>; 5.1.2.e

@minbuza.nl>; 5.1.2.e @minijenv.nl>;

5.1.2.e @minbuza.nl>; 5.1.2.e @minocw.nl'

5.1.2.e @minocw.nl>; 5.1.2.e @nctv.minijenv.nl>; 5.1.2.e

@nctv.minijenv.nl>; 5.1.2.e

@minezk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>;

5.1.2.e mindef.nl>; 5.1.2.e @minvws.nl>;

5.1.2.e @mindef.nl' 5.1.2.e @mindef.nl>; 5.1.2.e

@nctv.minijenv.nl>; 5.1.2.e @minvws.nl>

CC: 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @rijksoverheid.nl>;

5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl> 5.1.2.e

@minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>

Onderwerp: RE: Update desinformatie

Hoi allen,

Met dank aan 5.1.2.e hierbij een aangevulde versie.
Proberen ook het IVIR rapport te betrekken op COVID-19.

Daarom een vraag voor 5.1.2.e : waar kan ik terecht voor een juridische check over de tekst over misleidende gezondheidsclaims? Toezicht is door NVWA vandaar ook aan 5.1.2.e de vraag. Hopelijk kunnen jullie me aan een collega verbinden.

Over de vraag mbt de onrechtmatige daad/auteursrecht vraag ik in eerste instantie bij onze eigen juridische afdeling maar inzichten daarover zijn zeer welkom!

Nog ter bevestiging van mij bericht van gisteren: lukt het iedereen om uiterlijk morgen op deze tekst te reageren?

Groeten,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: maandag 23 maart 2020 18:16

Aan: 5.1.2.e @nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e @minbuza.nl>; 5.1.2.e @minjenv.nl>; 5.1.2.e @minocw.nl' @minocw.nl' 5.1.2.e @minocw.nl>; 5.1.2.e @nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e @nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e @minez.nl' @minez.nl' 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @mindef.nl' 5.1.2.e @mindef.nl>; 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e @mindef.nl' 5.1.2.e @mindef.nl>; 5.1.2.e @nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e @minvws.nl>; cc: 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @rijksoverheid.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>

Onderwerp: RE: Update desinformatie

Hoi allen,

Nog een korte update mbt de kamerbrief.

Idee is dat aanstaande vrijdag in het BZK crisis beleidsteam een afgestemde MID 2-pager kan liggen (5.1.2.e koppelt apart terug, dat volgt).

Zou mooi zijn als er dan ook een met jullie afgestemde kamerbrief tekst kan liggen.

Zie de voorheen gestuurde opzet in de bijlage, nu in de brief. Moet nog even kijken naar hoe we de verschillende delen van de brief duidelijk kunnen maken.

Voorstel voor een tijdlijn is dan:

Woe 25-03: feedback op tekst binnen

Do 26-03: nieuwe versie door BZK (idealiter rond 12:00, zodat jullie daarna nog kunnen reageren/naar de versie kunnen kijken)

Vr 27-03: Brief + MID stuk in BZK crisis beleidsteam

Direct daarna: brief de lijn in richting MBZK (+ eventueel andere bewindspersonen: **graag doorgeven**)

Na akkoord MBZK, naar Interdepartementaal Afstemmingsoverleg (IAO, met adviseurs crisisbeheersing) en daarna naar Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCb, is DG/SG niveau) voor bredere interdepartementale afstemming dan IWG/aanhaking op crisisstructuur. Deze twee clubs komen volgens mij best vaak bij elkaar.

Moet denk ik haalbaar zijn, vraag is nog even hoe lang de lijn richting MBZK (en eventuele ander Ms) gaat duren en wat precieze data van IAO en ICCb zijn waar we op kunnen mikken, maar moeten niet te lang wachten met de brief.

Groeten,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: TNO initiatief Covid-19
Datum: donderdag 26 maart 2020 20:44:14

Doe ik! Bedankt!

Gr, 5.1.2.e

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: 5.1.2.e @minbzk.nl>
Datum: donderdag 26 mrt. 2020 6:07 PM
Aan: 5.1.2.e @nctv.minijenv.nl>, 5.1.2.e
@nctv.minijenv.nl>
Kopie: 5.1.2.e @minbzk.nl>, 5.1.2.e @minbzk.nl>,
5.1.2.e @rijksoverheid.nl>, 5.1.2.e
5.1.2.e @nctv.minijenv.nl>
Onderwerp: RE: TNO initiatief Covid-19

Zeker, 5.1.2.e, doe maar. Laat 5.1.2.e s.v.p. even weten wie er van TNO komt? De sessie zal digitaal moeten, dus als TNO al info vooraf kan geven, helpt dat. NCTV zou nog bezien in hoeverre er een geschikte digitale vergadermogelijkheid is (Webex?), waardoor we geen knellend timeframe hebben bij Zoom, lukt dat?

Groet!

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e @nctv.minijenv.nl>
Datum: donderdag 26 mrt. 2020 3:29 PM
Aan: 5.1.2.e @nctv.minijenv.nl>, 5.1.2.e @minbzk.nl>
Kopie: 5.1.2.e @minbzk.nl>, 5.1.2.e @minbzk.nl>,
5.1.2.e @rijksoverheid.nl>, 5.1.2.e
5.1.2.e @nctv.minijenv.nl>
Onderwerp: RE: TNO initiatief Covid-19

Zal ik vragen of TNO het voorstel wil toelichten in de eerstvolgende IWG (31 maart zie ik net)?

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e
Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
Beleidsmedewerker
Mobiel 5.1.2.e
5.1.2.e @nctv.minijenv.nl

Ministerie van Justitie en Veiligheid
NCTV
Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag

Van: 5.1.2.e

Verzonden: donderdag 26 maart 2020 15:09

Aan: 5.1.2.e

cc: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: TNO initiatief Covid-19

Natuurlijk moeten we meer weten van wat TNO kan en bedoelt. En ja, ik zie graag VWS en/of RIVM daarbij aanwezig zijn. Maar ja..... Durf bijna niet te hopen...

Van: 5.1.2.e <@minbzk.nl>

Verzonden: donderdag 26 maart 2020 15:08

Aan: 5.1.2.e <@nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e

<@nctv.minjenv.nl>

cc: 5.1.2.e <@minbzk.nl>; 5.1.2.e <@minbzk.nl>;

5.1.2.e <@rijksoverheid.nl>; 5.1.2.e

<@nctv.minjenv.nl>

Onderwerp: RE: TNO initiatief Covid-19

Vraag is wat TNO precies voor zich ziet als "casus", 5.1.2.e. En hoe die moet zijn afgebakend. Is anders een idee dat we het hierover gaan hebben in de eerstvolgende IWG? Daar zit VWS normaal gesproken bij, we kunnen aangeven dat hun aanwezigheid dan wel die van RIVM welkom is.

Van: 5.1.2.e <@nctv.minjenv.nl>

Verzonden: donderdag 26 maart 2020 15:03

Aan: 5.1.2.e <@nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e

<@minbzk.nl>

cc: 5.1.2.e <@minbzk.nl>; 5.1.2.e <@minbzk.nl>;

5.1.2.e <@rijksoverheid.nl>; 5.1.2.e

<@nctv.minjenv.nl>

Onderwerp: RE: TNO initiatief Covid-19

Hi allemaal,

Ik denk om het concreet te maken, dat het raadzaam is om dit voorstel te gebruiken om het RIVM/VWS te ondersteunen. Hun geloofwaardigheid is cruciaal in deze strijd, dus als iemand hiermee gebaat is, dan denk ik dat we zo een concrete bijdrage kunnen leveren. We zouden dat dan als BZK/NCTV samen kunnen aandragen bij VWS om te zien of ze daar open voor staan. Alternatief is dat we het NKC hierbij betrekken en hen vragen waar zij denken dat de behoefte ligt.

Greets

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <@nctv.minjenv.nl>

Verzonden: donderdag 26 maart 2020 14:59

Aan: 5.1.2.e <@minbzk.nl>; Broek - Hermesen, drs. S. - BD/PSD

5.1.2.e <@nctv.minjenv.nl>

cc: 5.1.2.e <@minbzk.nl>; 5.1.2.e <@minbzk.nl>;

5.1.2.e <@rijksoverheid.nl>; 5.1.2.e

<@nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e

<@nctv.minjenv.nl>

Onderwerp: RE: TNO initiatief Covid-19

Hallo 5.1.2.e,

Bedankt voor je snelle en positieve reactie. Wat fijn! Een door hen gefinancierd onderzoek is altijd prettig, maar ik denk en hoop dat het ook een heel relevant onderzoek kan zijn. Ik vraag even aan TNO of een toezegging vanuit ons vooralsnog voldoende is.

5.1.2.e

Verzonden met BlackBerry Work

(www.blackberry.com)

Van: 5.1.2.e <[redacted]@minbzk.nl>

Datum: donderdag 26 mrt. 2020 12:43 PM

Aan: 5.1.2.e <[redacted]@nctv.minjenv.nl>

Kopie: 5.1.2.e <[redacted]@minbzk.nl>, 5.1.2.e <[redacted]@minbzk.nl>, 5.1.2.e <[redacted]@rijksoverheid.nl>, 5.1.2.e <[redacted]@nctv.minjenv.nl>, 5.1.2.e <[redacted]@nctv.minjenv.nl>

Onderwerp: RE: TNO initiatief Covid-19

Dag beste 5.1.2.e,

Dankjewel hiervoor. We hebben zeker interesse om dit samen met jullie op te pakken. Het lijkt mij een buitenkans, zeker nu TNO dit volledig financiert (die 1 mln. is toch dekkend?). Bij BZK is een Newsroom ontwikkeld door onze afdeling communicatie. Ik kan nog niet overzien of dat de casus zou kunnen zijn waarvan sprake is, maar het bezien daarvan is zeer de moeite waard lijkt me. Ook een koppeling met de MID ligt voor de hand.

Is dit gezien de korte termijn voor nu voldoende?

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <[redacted]@nctv.minjenv.nl>

Verzonden: donderdag 26 maart 2020 11:44

Aan: 5.1.2.e <[redacted]@minbzk.nl>

cc: 5.1.2.e <[redacted]@minbzk.nl>; 5.1.2.e <[redacted]@minbzk.nl>;

5.1.2.e <[redacted]@rijksoverheid.nl>; 5.1.2.e - BD/PSD

5.1.2.e <[redacted]@nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e - BD/PSD <[redacted]@nctv.minjenv.nl>

Onderwerp: FW: TNO initiatief Covid-19

Urgentie: Hoog

Beste 5.1.2.e,

Zie bijgevoegd een naar mijn idee zeer interessant voorstel van TNO. Zij financieren het zelf, maar zoeken wel een casus.

Het idee is dat zij een door hen ontwikkeld instrument waarmee desinformatie kan worden onderscheiden gaan toepassen op een organisatie die te maken heeft met desinformatie rondom Covid-19.

Hebben jullie interesse om dit samen met ons op te pakken? Ik hoor het graag vandaag, want het onderzoeksvoorstel moet morgen ingeleverd worden begrijp ik.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid

Beleidsmedewerker

Mobiel 5.1.2.e

5.1.2.e <[redacted]@nctv.minjenv.nl>

Ministerie van Justitie en Veiligheid

NCTV

Turfmarkt 147

2511 DP Den Haag

Van: 5.1.2.e <[redacted]@tno.nl>

Verzonden: donderdag 26 maart 2020 09:59

Aan: 5.1.2.e - BD/PSD <5.1.2.e@nctv.minjenv.nl>

Onderwerp: TNO initiatief

Hi 5.1.2.e,

Buiten reikwijdte verzoek

Ik wilde jou (en de rest, maar schrijf jouw even aan) op de hoogte stellen van een onderzoeksinitiatief dat loopt bij TNO: brains4corona. Er is een bedrag van 1 miljoen euro vrijgesteld binnen TNO waarvoor wij als TNO medewerkers aanvraag op kunnen doen door een onderzoeksvoorstel in te schieten in het kader van de COVID-19 crisis. Het geld komt dus helemaal vanuit TNO en de enige voorwaarde is dat het onderzoek relevant is voor de organisaties die op dit moment hard werken om de crisis te monitoren.

Nu heb ik met aantal collega's een voorstel geschreven om near real time automatisch ondermijnende, foutieve berichten over Corona van de betrouwbare berichten te kunnen onderscheiden. Dit willen we doen doormiddel van het toepassen van een algoritme dat eerder door een afstudeerder is ontwikkeld bij TNO (zie voorstel). Uiteindelijk zouden we hiermee de ernst en omvang van dit soort ondermijnende berichten kunnen onderzoeken. Het voorstel is nog niet in beton gegoten en ik beef dat veelal op dit moment ook waarheden verspreid worden, maar die op zo'n manier geframed worden dat het onrust onder de maatschappij kan zaaien. Het is ook interessant om dit soort mechanismes te bestuderen.

De voorwaarde voor dit onderzoek is dus dat het relevant is voor een "target" organisatie in de context van COVID-19 en dat we dit ook kunnen aangeven op het voorstel. Ik moest meteen aan jullie denken, ook in het kader van het andere onderzoek wat we voor jullie doen. Zou jij tijd hebben om naar dit voorstel te kijken? De deadline is wel morgenmiddag al, ik weet dat dit heel snel is. De financiering komt helemaal uit het potje van TNO en het is zeker nog mogelijk om het voorstel nog aan te passen.

Ik hoor het graag!

Groetjes,

5.1.2.e

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. TNO accepts no liability for the content of this e-mail, for the manner in which you use it and for damage of any kind resulting from the risks inherent to the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Van: 5.1.2.e
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Uitnodiging: Overleg nepnieuws OCW en NM op do 26. mrt 2020 11:30 - 13:00 (CET) 5.1.2.e @minocw.nl
 Datum: donderdag 26 maart 2020 13:30:58

Zag ik nog langskomen. Rijksoverheidscampagne. Gaat vooral over aanzetten tot volgen van de voorschriften geloof ik.
<https://www.adformatie.nl/gedragsverandering/overheid-roorda-bkb-en-halal-lanceren-coronacampagne>

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: donderdag 26 maart 2020 13:00
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Uitnodiging: Overleg nepnieuws OCW en NM op do 26. mrt 2020 11:30 - 13:00 (CET)
 5.1.2.e @minocw.nl
 voici

Van: 5.1.2.e @rijksoverheid.nl
 Verzonden: donderdag 26 maart 2020 12:17
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Uitnodiging: Overleg nepnieuws OCW en NM op do 26. mrt 2020 11:30 - 13:00 (CET)
 5.1.2.e @minocw.nl

Yes fijn, vullen graag aan ☺
 En inderdaad goed als dit ook in crisisstructuur komt, beste is denk ik om dit naar het NKC te brengen omdat daar alle communicatie medewerkers samen komen.

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: donderdag 26 maart 2020 12:15
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Uitnodiging: Overleg nepnieuws OCW en NM op do 26. mrt 2020 11:30 - 13:00 (CET)
 5.1.2.e @minocw.nl

Nou, top!

Misschien even gezamenlijk verslagje maken? Ik doe voorzet.

Het lijkt mij persoonlijk erg nuttig als het overzicht van Mwijzer ook in de crisisstructuur langs komt. Iig ter info.

—Oorspronkelijke afspraak—

Van: 5.1.2.e @mediawijzer.net]

Verzonden: woensdag 25 maart 2020 16:00

Aan: 5.1.2.e @rijksoverheid.nl; 5.1.2.e @mediawijzer.net; 5.1.2.e @minocw.nl
 Onderwerp: Overleg nepnieuws OCW en NM op do 26. mrt 2020 11:30 - 13:00 (CET) 5.1.2.e @minocw.nl

Tijd: donderdag 26 maart 2020 11:30-13:00 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.

Locatie:

Je bent uitgenodigd voor de volgende afspraak.

Overleg nepnieuws OCW en NM

Wanneer do 26 mrt 2020 11:30 – 13:00 Midden-Europese tijd - Amsterdam

Deelname-
informatie

Deelnemen Hangouts Meet

<meet.google.com/cyw-nrks-kjt>

Deelnemen via telefoon

5.1.2.e

[Meer telefoonnummers](#)

Agenda

5.1.2.e @minocw.nl

- 5.1.2.e - organisator
- 5.1.2.e @rijksoverheid.nl
- 5.1.2.e @mediawijzer.net
- 5.1.2.e @minocw.nl

Wie

[meer informatie »](#)

overleg via hangouts over nepnieuws

Ga je 5.1.2.e @minocw.nl? Ja - Misschien - Nee meer opties »

Uitnodiging van [Google Agenda](#)

Je ontvangt dit e-mailbericht in het account 5.1.2.e @minocw.nl omdat je een deelnemer bent voor deze afspraak

Als je geen meldingen meer wilt ontvangen voor deze afspraak, kun je deze afspraak weigeren. Je kunt je ook aanmelden voor een Google-account op <https://www.google.com/calendar/>, zodat je de instellingen voor meldingen kunt beheren voor je gehele agenda.

Als je deze uitnodiging doorstuurt, kunnen alle ontvangers een reactie naar de organisator sturen en aan de gastenlijst worden toegevoegd. Ze kunnen ook anderen uitnodigen (ongracht hun eigen uitnodigingsstatus) of je reactiebericht aanpassen. [Meer informatie](#)

<< Bestand: invite.ics >>

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 16:34
Aan: 5.1.2.E; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E; 5.1.2.E
 BD/DRC/CV; 5.1.2.E; 5.1.2.E @minocw.nl; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E
 - BD/PSD; 5.1.2.E; 5.1.2.E @mindef.nl;
 5.1.2.E; 5.1.2.E @mindef.nl; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E
CC: 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E
Onderwerp: Agenda IWG + Dagelijke Desinfo Update 27-03
Bijlagen: Agenda interdepartement overleg desinformatie 31-03-2020.docx; Kennisupdate desinformatie 310320 COVID-19.docx; MID twopager def.docx

Dag allen,

Het is tijd voor de laatste update voor het weekend! Vandaag een combinatie-mail inclusief de stukken voor de IWG van aanstaande dinsdag van 13.00 tot 14.30 uur.

IWG

Bijgevoegd agenda, de kennisupdate en de definitieve twopager van het MID. We laten jullie maandag weten hoe we precies gaan vergaderen, mogelijk wordt het een ouderwets telefonisch overleg bij gebrek aan goede video opties. Volgt dus in de maandag update.

Kamerbrief

Maandag volgt een nieuwe versie van de Kamerbrief n.a.v. jullie feedback. We gaan in ieder geval de volgorde van de brief aanpassen waardoor het COVID-19 gedeelte vooraan komt te staan en daarna het IVIR gedeelte.

Call NAVO – min BZ

Via de PVEU werden we geattendeerd op de voorbereiding van een NAVO-bijeenkomst met ministers van BZ via VTC. In de context van Covid-19 bespreking wordt ook verwezen naar desinformatie als onderwerp van bespreking. Zullen vanuit BZK aanhaken op deze voorbereiding.

Overleg met Netwerk Mediawijsheid

Samen met OCW heeft BZK gisteren gebeld met Netwerk Mediawijsheid. Zij gaan via hun directe partners een korte inventarisatie uitzetten om:

- 1 - inzichtelijk te maken welke partijen actief ondersteuning bieden als het gaat om mis- en desinformatie over COVID-19 en ontwikkelingen daaromheen;
- 2 - witte vlekken te constateren t.a.v. specifieke doelgroepen;
- 3 - te adviseren over mogelijke verbeteringen in coördinatie en afstemming;

Verwachting is dat het Netwerk begin volgende week weer op de lijn komt.

Buiten reikwijdte verzoek

Evenement

5.1.2.E kreeg uitnodiging van een evenement binnen, helemaal onderaan bijgevoegd. Mogelijk ook voor jullie interessant.

Heel fijn weekend toegewenst!

Buiten reikwijdte verzoek

Groeten namens het desinfo-team,

SIZE

Van: Alliance for Securing Democracy <SIZE@securingdemocracy.org>

Onderwerp: INVITATION: Tracking Chinese State-Backed Information Operations on Coronavirus

Having trouble reading this email? [View it in your browser](#)

Webinar Discussion: Tracking Chinese State-Backed Information Operations on the Coronavirus

ASD Expands Hamilton 2.0 Dashboard to Include China

Tuesday, March 31, 2020 | 10:00 - 11:00 a.m.

Please join Alliance for Securing Democracy (ASD) experts **Bret Schafer**, **Laura Rosenberger**, **Zack Cooper**, and Axios' **Bethany Allen-Ebrahimian** to discuss narratives and long-term trends in China's information manipulation efforts, including shifts in messaging and disinformation tactics during the coronavirus pandemic. Attendees will have the opportunity to interact with the panelists on these topics in a question and answer portion of the webinar.

On Monday, March 30, ASD will launch an expanded Hamilton 2.0 that tracks Chinese government-backed information operations on social media, state-sponsored information

websites, YouTube, and via official diplomatic channels. This expansion builds on ASD's ongoing efforts to track Russian state-backed information operations on the Hamilton 2.0 dashboard.

See ASD's latest Hamilton analysis and coronavirus work [here](#).

Panelists

[Bret Schafer](#), Media and Disinformation Fellow for the Alliance for Securing Democracy

[Laura Rosenberger](#), Director for the Alliance for Securing Democracy and Senior Fellow for the German Marshall Fund of the United States

[Zachary Cooper](#), Director for the Alliance for Securing Democracy and Research Fellow for the American Enterprise Institute

Moderator

[Bethany Allen-Ebrahimian](#), China Reporter, *Axios*

[Register for
Webinar](#)

If you have any questions, please contact [5.1.2.e](#) at 5.1.2.E@securingdemocracy.org.

Strengthening Transatlantic Relations

[Facebook](#) [Twitter](#) [Instagram](#) [YouTube](#) [Flickr](#)

[Donate to ASD](#) | [Manage My Subscriptions](#) | [Forward email](#) | [Privacy Policy](#) | [Unsubscribe](#)

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Ministerie van Binnenlandse
Zaken en Koninkrijksrelaties

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Nederland
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

5.1.2.e

7.1.2.e

Datum

27 maart 2020

Kenmerk

agenda

Interdepartementaal overleg Desinformatie

Vergaderdatum en -tijd	31 maart 2020 13:00
Vergaderplaats	Digitaal/telefonisch

1. Opening

2. Kennisupdate 5.1.2.e
buiten reikwijdte verzoek

3. MID 5.1.2.e
buiten reikwijdte verzoek

4. Kamerbrief 5.1.2.e
buiten reikwijdte verzoek

5. NKC/COM advies 5.1.2.e
buiten reikwijdte verzoek

6. TNO voorstel (TNO belt in)

TNO financiert zelf een project waarbij een instrument wordt ontwikkeld waarmee desinformatie kan worden onderscheiden. TNO wil dit gaan toepassen op een organisatie die te maken heeft met desinformatie rondom Covid-19.

7. Handelingsperspectief COVID-19: ronde per departement

Ieder departement wordt gevraagd om met ideeën te komen vanuit jullie eigen aandachtsveld voor extra handelingsperspectief rondom des- en misinformatie over COVID-19.

8. WVTTK

Inleiding

De uitbraak van COVID-19 en de bestrijding van het virus zijn gepaard gegaan met een zogenaamde 'infodemic': een overvloed aan informatie, waarbij sommige berichten accuraat en andere juist niet. Door de hoeveelheid informatie en de gevoelde onzekerheid over het virus, kan het voor mensen moeilijk zijn om af te gaan op betrouwbare informatie en bronnen. Daarnaast is vaak moeilijk aan te tonen of en welke foutieve informatie doelbewust verspreid is. Juist rondom de uitbraak van COVID-19 kan mis- en desinformatie een effectieve bestrijding van dit virus ondermijnen, en voor maatschappelijke onrust zorgen. Deze twopager vat een analyse samen van het informatiedomein rond COVID-19 met als doel de verschijningen van mis- en desinformatie te duiden. Deze twopager maakt gebruik van open bronnen en baseert zich op onder meer informatie van (social) media en internationale rapporten.

Definitie

Desinformatie is het *doelbewust* verspreiden van misleidende informatie, met het *doel om schade toe te brengen* aan het publieke debat, democratische processen, de open economie of nationale veiligheid¹. Desinformatie hoeft niet altijd alleen onjuiste informatie te bevatten. Het kan een combinatie zijn van feitelijke, aantoonbaar onjuiste of deels onjuiste informatie, maar altijd met de intentie om te misleiden en te schaden. Misinformatie daarentegen is aantoonbaar onjuiste informatie, maar niet gecreëerd met de intentie om te schaden.

Wat

Rond COVID-19 is zowel sprake van misinformatie als desinformatie. De onderwerpen die aangehaald worden in dergelijke berichten lopen uiteen. Zo is er foutieve informatie rondom het aantal besmettingen en doden, besmettingen in bepaalde locaties, de dodelijkheid van het virus, de symptomen, situatie in de ziekenhuizen, medicatie en voorzorgsmaatregelen, verschillende aanpak van landen, inzet van Defensie maar ook diverse complottheorieën over o.a. de oorsprong van het virus en hoe het zich verspreidt (bijv. ontwikkeld door statelijke actoren of verspreid door migranten).

In een aantal reeds gesignaleerde berichten zijn er aanwijzingen voor een malafide intentie van de maker van het bericht. Wanneer deze berichten vervolgens weer gedeeld worden door andere personen, is het moeilijk vast te stellen of ook zij de intentie tot schade toebrengen hebben, of dat zij onbedoeld foutieve informatie verder verspreiden. Zo gaan des- en misinformatie gemakkelijk hand in hand.

Waarom

Omdat de crisis zich in alle onderdelen van de samenleving laat voelen, is er een breed palet aan aangrijpingspunten voor de verspreiding van des- en misinformatie: van overvraagde gezondheidszorg, wereldwijde recessie, beurskrach, instorten reisbranche, failliete MKB-ers tot vereenzaamde ouderen, angst over voedselvoorziening etc. Door deze berichtgeving kan het vertrouwen in de instellingen die verantwoordelijk zijn voor beleid en maatregelen worden ondermijnd. Specifieke motieven om desinformatie te verspreiden zijn onder meer te verdelen in: financieel gewin, propaganda, buitenlandse inmenging of kattenkwaad.

Hoe

Foutieve of misleidende informatie kan diverse vormen aannemen. Zo is er bijvoorbeeld sprake geweest van gemanipuleerde screenshots van nieuwssites of overheidsinstanties die rondgingen via sociale media. Verder zijn het veelal berichten die linken naar vaak twijfelachtige bronnen. Daarnaast zijn ook tekst- en audiobereichten een manier om misleidende informatie te delen. Door onze digitale verbondenheid, kracht van social media en open samenleving verspreidt informatie, en dus ook misleidende informatie, zich razendsnel.

Waar

- Verschillende sociale media platformen (Youtube, Reddit, Facebook, Twitter, etc.)
- In gesloten apps (zoals Telegram en Whatsapp d.m.v. doorgestuurde berichten) en Facebook groepen (publiek en gesloten)
- Alternatieve media, websites en blogs, junk news (zoals Fenixx, Scepter, Xandernieuws, de Dagelijkse Standaard² en Amalek)

¹ Kamerstukken II, 2019/20, 30821, nr. 91: beleidsinzet bescherming democratie tegen desinformatie

² Rogers, R en Niederer, S. (2019). *Politieke en sociale mediapropaganda*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam. P. 167

Wie

Foutieve of misleidende informatie rond COVID-19 wordt verspreid door verschillende bronnen. Op nationaal niveau lijkt het momenteel vooral te gaan om burgers die misinformatie verspreiden, niet met de intentie om schade te berokkenen. Op internationaal niveau wordt ook berichtgeving van staatsgesponsorde media waargenomen. Daarnaast wordt desinformatie verspreid door personen met een financieel motief en in rechtsextremistische groepen.

Een rapport van de Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO) signaleert desinformatie over het virus en propaganda van pro-Kremlin media.³ Doel zou vooral zijn om te polariseren en vertrouwen in de EU uit te hollen. Uit het rapport blijkt echter niet dat er rond COVID-19 sprake zou zijn van een desinformatiecampagne gericht op Nederland. In de BZK-Kamerbrief van oktober jl. heeft het kabinet wel opgemerkt dat er online continue beïnvloedingactiviteiten uit Rusland zijn, maar met beperkte impact. Vooralsnog zijn geen signalen ontvangen dat statelijke actoren betrokken zijn bij een gerichte desinformatiecampagne rondom COVID-19 richting Nederland. Conclusieve uitspraken over de eventuele betrokkenheid van statelijke actoren zijn nu (nog) niet mogelijk.

Voorbeelden in Nederland

- DEF: bij Defensie is het vooral fysieke aanwezigheid van bijvoorbeeld voertuigen die leidt tot veel verspreide misinformatie. Daarbij gaan er audioberichten rond die via Whatsapp worden verspreid die een totale lockdown aankondigen waarbij alleen het leger nog op straat zou mogen zijn⁴.
- EZK: op verschillende platforms worden er links gelegd tussen de uitbraak en het coronavirus. De links tussen 5G en het coronavirus is dat de elektromagnetische velden (EMV) van 5G het immuunsysteem aantasten. De energie van de EMV worden geabsorbeerd door cellen in het lichaam en tasten op deze manier het immuunsysteem aan. Het bewijs dat hiervoor geleverd wordt is dat Wuhan als een van de eerste Chinese steden een breed aangelegd 5G-netwerk had.⁵
- VWS: onder meer via Whatsapp wordt een over ibuprofen verspreid. Zo zou een neuroloog bij Treant Zorggroep hebben gewaarschuwd voor ibuprofen. Dit bericht was volgens de zorgorganisatie nep en kwam niet van een neuroloog bij Treant. Ook de bewering dat onderzoek van de universiteit van Wenen had aangetoond dat het coronavirus zich door het gebruik van ibuprofen sneller vermeerderd, bleek nep te zijn. De onderwijsinstelling vertelde onder meer aan factchecker Politico dat de universiteit dit helemaal niet onderzoekt.⁶
- Politie/DEF: er ging een gemanipuleerd bericht zogenaamd van de politie rond op social media. Hierin werd aangekondigd dat mensen binnen moesten blijven omdat de luchtmacht op een bepaald tijdstip Nederland zou gaan desinfecteren.⁷
- Ziekenhuis: het Amphia-ziekenhuis heeft onder andere te maken met een bericht dat via Whatsapp wordt verspreid. Hierin luidt een arts op de Intensive Care (IC) de noodklok over situatie in het ziekenhuis. Het ziekenhuis zou de zorg niet langer aankunnen.⁸

Gevolgen

- Mis- en desinformatie kan ertoe leiden dat mensen niet meer weten wat te geloven, en daarmee een effect hebben op de medische voorlichting en het vertrouwen van burgers, bijv. in de overheidsmaatregelen, de informatie die de overheid verstrekt over covid-19, etc.
- Daarnaast kan het polarisatie en discriminatie aanwakken. Des- en misinformatie over de uitbraak van het coronavirus en de gesuggereerde relatie met de hygiënische standaarden en eetgewoonten van Chinezen, kunnen raciale stereotypen aanwakken en xenofobie voeden.
- Desinformatiecampagnes van statelijke actoren kunnen tot bilaterale spanningen leiden.

³ <https://euvsdisinfo.eu/eeas-special-report-disinformation-on-the-coronavirus-short-assessment-of-the-information-environment/>

⁴ <https://twitter.com/Defensie/status/1238493602768195592>

⁵ <http://stralingsleed.nl/blog/heeft-het-coronavirus-een-link-naar-5g/>

⁶ <https://www.nu.nl/coronavirus/6038713/ema-geen-bewijs-dat-ibuprofen-klachten-door-coronavirus-verergert.html>

⁷ <https://www.human.nl/medialogica/lees/corona-debunker/politie-nepnieuws.html>

⁸ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/nepnieuws-kost-artsen-onnodig-veel-tijd-sommigen-zeggen-dat-wij-aan-censuur-doen~b1187468/>

Conclusie en aanbevelingen

Zowel des- als misinformatie rondom COVID-19 circuleren op (sociale) media. Wel is het in de voorbeelden vaak lastig om de intentie om te misleiden aan te tonen. Het is daarom relevanter om te focussen op de impact en het effect van een bericht. Zo hebben burgers naar aanleiding van het bovengenoemde voorbeeld van de politie 112 gebeld met vragen.⁹ Ook is het duidelijk dat er in Nederland gehamsterd wordt, zoals met paracetamol¹⁰, wat een gevolg kan zijn van des- en/of misinformatie.

Wanneer gefocust wordt op de impact en effecten van onjuiste berichtgeving, kan daar een handelingsperspectief aan gekoppeld worden voor communicatieafdelingen. Hier ligt een duidelijke rol voor de interdepartementale werkgroep desinformatie om dit uit te werken. Ook zou er bij nieuwe maatregelen van de overheid vooraf gekeken kunnen worden welke mogelijke mis- en desinformatie hierdoor verspreid zou kunnen gaan worden; en wat daar het effect of impact van die berichten zou kunnen zijn. Door op deze wijze te anticiperen en scenario's voor nieuwe maatregelen voor te bereiden kunnen handelingsopties mogelijk vooraf worden geïdentificeerd.

⁹ <https://twitter.com/Politie/status/1241800078878277640>

¹⁰ <https://www.parool.nl/amsterdam/grote-run-op-paracetamol-je-doet-andere-mensen-tekort~bc285e57/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.nl%2Furl%3Fsa%3Dt%26rct%3Dj%26q%3D%26esrc%3Ds%26source%3Dweb%26cd%3D1%26ved%3D2ahUKewjvqLGz6LroAhXG0KQKHVLYCqwQFjAAegQIAhAB%26url%3Dhttps%253A%252F%252Fwww.parool.nl%252Famsterdam%252Fgrote-run-op-paracetamol-je-doet-andere-mensen-tekort%7Ebc285e57%252F%26usg%3DAOvVaw1hPiqfW19vNZONUheBpZtq>

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 15:23
Aan: 5.1.2.E; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E - BD/DVCB/AGV; 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E - BD/KA; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E@minezk.nl; 5.1.2.E@rvo.nl; 5.1.2.E@rvo.nl; 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E@minjenv.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E@minbzk.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E@minezk.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E
CC: 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E
Onderwerp: Definitieve twopager MID
Bijlagen: MID twopager def.docx

Allen,

Veel dank voor de tweede ronde feedback. Hierbij de definitieve versie van de twopager (die nu niet helemaal een twopager meer is maar toch ;))

Fijn weekend alvast,

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: donderdag 26 maart 2020 23:11
Aan: 5.1.2.E; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E - BD/DVCB/AGV; 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E - BD/KA; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E@minezk.nl; 5.1.2.E@rvo.nl; 5.1.2.E@rvo.nl; 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E@minjenv.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E@minbzk.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E - BD/PSD; 5.1.2.E; 5.1.2.E@minezk.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E
Onderwerp: RE: Bijeenkomst MID - 23 maart - COVID19

Dag allen,

Op basis van de feedback die ik ontvangen heb, heb ik een nieuwe versie opgesteld. Zouden jullie hier uiterlijk **morgen om 12.00 uur** op willen reageren? Streven is om voor het weekend begint een definitieve versie rond te kunnen sturen.

Verder bijgevoegd de concept Kamerbrief waar maandag op gereageerd moet worden. Deze is al gedeeld binnen de Interdepartementale Werkgroep desinformatie. Hierin zal ook een korte passage over het MID worden opgenomen. Nu staat er een concepttekst in, op basis van de definitieve versie kan ik deze eventueel aanpassen.

Hartelijke groet,

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: woensdag 25 maart 2020 13:19
Aan: 5.1.2.E@minbuza.nl; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl; 5.1.2.E@minbzk.nl; 5.1.2.E@minbuza.nl; 5.1.2.E - BD/DVCB/AGV; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl; 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E@minvws.nl; 5.1.2.E - BD/KA; 5.1.2.E@nctv.minjenv.nl; 5.1.2.E

S. - BD/PSD' <5.1.2.E@nctv.minvenj.nl>; 5.1.2.E@minezk.nl' <5.1.2.E@minezk.nl>;
5.1.2.E @rvo.nl' <5.1.2.E @rvo.nl>; 5.1.2.E @rvo.nl' <5.1.2.E @rvo.nl>;
5.1.2.E @mindef.nl' <5.1.2.E @mindef.nl>; 5.1.2.E @minvws.nl>; 5.1.2.E
@minvws.nl>; 5.1.2.E @minvws.nl>; haren2NET
<5.1.2.E @minbzk.nl>; 5.1.2.E @minjenv.nl' <5.1.2.E @minjenv.nl>; 5.1.2.E
@minbzk.nl>; 5.1.2.E <5.1.2.E @minbzk.nl>; 5.1.2.E
@minezk.nl>; 5.1.2.E @mindef.nl' <5.1.2.E @mindef.nl>; 5.1.2.E @minbzk.nl'
<5.1.2.E @minbzk.nl>
CC: 5.1.2.E @minbuza.nl>; 5.1.2.E @minocw.nl>;
5.1.2.E - BD/PSD' <5.1.2.E @nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.E
@minezk.nl>; 5.1.2.E@minezk.nl' <5.1.2.E@minezk.nl>; 5.1.2.E
@minbzk.nl>; 5.1.2.E @minbzk.nl>; 5.1.2.E @minbzk.nl>;
5.1.2.E@nctv.minjenv.nl' <5.1.2.E@nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.E @minbzk.nl>; 5.1.2.E
@minbzk.nl>

Onderwerp: RE: Bijeenkomst MID - 23 maart - COVID19

Dag allen,

Dank voor jullie aanwezigheid afgelopen maandag. Zoals afgesproken heb ik een eerste poging gedaan tot het opstellen van een twopager. Veel geleund op het NCTV stuk, waarvoor dank. Lukt het jullie om hier uiterlijk morgen voor **11 uur** op te reageren? Alle ideeën en suggesties zijn welkom, het liefst in track changes.

Hoor het graag.

Hartelijke groet,

5.1.2.E

Inleiding

De uitbraak van COVID-19 en de bestrijding van het virus zijn gepaard gegaan met een zogenaamde 'infodemic': een overvloed aan informatie, waarbij sommige berichten accuraat en andere juist niet. Door de hoeveelheid informatie en de gevoelde onzekerheid over het virus, kan het voor mensen moeilijk zijn om af te gaan op betrouwbare informatie en bronnen. Daarnaast is vaak moeilijk aan te tonen of en welke foutieve informatie doelbewust verspreid is. Juist rondom de uitbraak van COVID-19 kan mis- en desinformatie een effectieve bestrijding van dit virus ondermijnen, en voor maatschappelijke onrust zorgen. Deze twopager vat een analyse samen van het informatiedomein rond COVID-19 met als doel de verschijningen van mis- en desinformatie te duiden. Deze twopager maakt gebruik van open bronnen en baseert zich op onder meer informatie van (social) media en internationale rapporten.

Definitie

Desinformatie is het *doelbewust* verspreiden van misleidende informatie, met het *doel om schade toe te brengen* aan het publieke debat, democratische processen, de open economie of nationale veiligheid¹. Desinformatie hoeft niet altijd alleen onjuiste informatie te bevatten. Het kan een combinatie zijn van feitelijke, aantoonbaar onjuiste of deels onjuiste informatie, maar altijd met de intentie om te misleiden en te schaden. Misinformatie daarentegen is aantoonbaar onjuiste informatie, maar niet gecreëerd met de intentie om te schaden.

Wat

Rond COVID-19 is zowel sprake van misinformatie als desinformatie. De onderwerpen die aangehaald worden in dergelijke berichten lopen uiteen. Zo is er foutieve informatie rondom het aantal besmettingen en doden, besmettingen in bepaalde locaties, de dodelijkheid van het virus, de symptomen, situatie in de ziekenhuizen, medicatie en voorzorgsmaatregelen, verschillende aanpak van landen, inzet van Defensie maar ook diverse complottheorieën over o.a. de oorsprong van het virus en hoe het zich verspreidt (bijv. ontwikkeld door statelijke actoren of verspreid door migranten).

In een aantal reeds gesignaleerde berichten zijn er aanwijzingen voor een malafide intentie van de maker van het bericht. Wanneer deze berichten vervolgens weer gedeeld worden door andere personen, is het moeilijk vast te stellen of ook zij de intentie tot schade toebrengen hebben, of dat zij onbedoeld foutieve informatie verder verspreiden. Zo gaan des- en misinformatie gemakkelijk hand in hand.

Waarom

Omdat de crisis zich in alle onderdelen van de samenleving laat voelen, is er een breed palet aan aangrijpingspunten voor de verspreiding van des- en misinformatie: van overvraagde gezondheidszorg, wereldwijde recessie, beurskrach, instorten reisbranche, failliete MKB-ers tot vereenzaamde ouderen, angst over voedselvoorziening etc. Door deze berichtgeving kan het vertrouwen in de instellingen die verantwoordelijk zijn voor beleid en maatregelen worden ondermijnd. Specifieke motieven om desinformatie te verspreiden zijn onder meer te verdelen in: financieel gewin, propaganda, buitenlandse inmenging of kattenkwaad.

Hoe

Foutieve of misleidende informatie kan diverse vormen aannemen. Zo is er bijvoorbeeld sprake geweest van gemanipuleerde screenshots van nieuwssites of overheidsinstanties die rondgingen via sociale media. Verder zijn het veelal berichten die linken naar vaak twijfelachtige bronnen. Daarnaast zijn ook tekst- en audiobereichten een manier om misleidende informatie te delen. Door onze digitale verbondenheid, kracht van social media en open samenleving verspreidt informatie, en dus ook misleidende informatie, zich razendsnel.

Waar

- Verschillende sociale media platformen (Youtube, Reddit, Facebook, Twitter, etc.)
- In gesloten apps (zoals Telegram en Whatsapp d.m.v. doorgestuurde berichten) en Facebook groepen (publiek en gesloten)
- Alternatieve media, websites en blogs, junk news (zoals Fenixx, Scepter, Xandernieuws, de Dagelijkse Standaard² en Amalek)

¹ Kamerstukken II, 2019/20, 30821, nr. 91: beleidsinzet bescherming democratie tegen desinformatie

² Rogers, R. en Niederer, S. (2019). *Politieke en sociale mediamipulatie*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam. P. 167

Wie

Foutieve of misleidende informatie rond COVID-19 wordt verspreid door verschillende bronnen. Op nationaal niveau lijkt het momenteel vooral te gaan om burgers die misinformatie verspreiden, niet met de intentie om schade te berokkenen. Op internationaal niveau wordt ook berichtgeving van staatsgesponsorde media waargenomen. Daarnaast wordt desinformatie verspreid door personen met een financieel motief en in rechtsextremistische groepen.

Een rapport van de Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO) signaleert desinformatie over het virus en propaganda van pro-Kremlin media.³ Doel zou vooral zijn om te polariseren en vertrouwen in de EU uit te hollen. Uit het rapport blijkt echter niet dat er rond COVID-19 sprake zou zijn van een desinformatiecampagne gericht op Nederland. In de BZK-Kamerbrief van oktober jl. heeft het kabinet wel opgemerkt dat er online continue beïnvloedingactiviteiten uit Rusland zijn, maar met beperkte impact. Vooralsnog zijn geen signalen ontvangen dat statelijke actoren betrokken zijn bij een gerichte desinformatiecampagne rondom COVID-19 richting Nederland. Conclusieve uitspraken over de eventuele betrokkenheid van statelijke actoren zijn nu (nog) niet mogelijk.

Voorbeelden in Nederland

- DEF: bij Defensie is het vooral fysieke aanwezigheid van bijvoorbeeld voertuigen die leidt tot veel verspreide misinformatie. Daarbij gaan er audioberichten rond die via Whatsapp worden verspreid die een totale lockdown aankondigen waarbij alleen het leger nog op straat zou mogen zijn⁴.
- EZK: op verschillende platforms worden er links gelegd tussen de uitbraak en het coronavirus. De links tussen 5G en het coronavirus is dat de elektromagnetische velden (EMV) van 5G het immuunsysteem aantasten. De energie van de EMV worden geabsorbeerd door cellen in het lichaam en tasten op deze manier het immuunsysteem aan. Het bewijs dat hiervoor geleverd wordt is dat Wuhan als een van de eerste Chinese steden een breed aangelegd 5G-netwerk had.⁵
- VWS: onder meer via Whatsapp wordt een over ibuprofen verspreid. Zo zou een neuroloog bij Treant Zorggroep hebben gewaarschuwd voor ibuprofen. Dit bericht was volgens de zorgorganisatie nep en kwam niet van een neuroloog bij Treant. Ook de bewering dat onderzoek van de universiteit van Wenen had aangetoond dat het coronavirus zich door het gebruik van ibuprofen sneller vermeerderd, bleek nep te zijn. De onderwijsinstelling vertelde onder meer aan factchecker Politico dat de universiteit dit helemaal niet onderzoekt.⁶
- Politie/DEF: er ging een gemanipuleerd bericht zogenaamd van de politie rond op social media. Hierin werd aangekondigd dat mensen binnen moesten blijven omdat de luchtmacht op een bepaald tijdstip Nederland zou gaan desinfecteren.⁷
- Ziekenhuis: het Amphia-ziekenhuis heeft onder andere te maken met een bericht dat via Whatsapp wordt verspreid. Hierin luidt een arts op de Intensive Care (IC) de noodklok over situatie in het ziekenhuis. Het ziekenhuis zou de zorg niet langer aankunnen.⁸

Gevolgen

- Mis- en desinformatie kan ertoe leiden dat mensen niet meer weten wat te geloven, en daarmee een effect hebben op de medische voorlichting en het vertrouwen van burgers, bijv. in de overheidsmaatregelen, de informatie die de overheid verstrekt over covid-19, etc.
- Daarnaast kan het polarisatie en discriminatie aanwakkeren. Des- en misinformatie over de uitbraak van het coronavirus en de gesuggereerde relatie met de hygiënische standaarden en eetgewoonten van Chinezen, kunnen raciale stereotypen aanwakkeren en xenofobie voeden.
- Desinformatiecampagnes van statelijke actoren kunnen tot bilaterale spanningen leiden.

³ <https://euvsdisinfo.eu/eeas-special-report-disinformation-on-the-coronavirus-short-assessment-of-the-information-environment/>

⁴ <https://twitter.com/Defensie/status/1238493602768195592>

⁵ <http://stralingsleed.nl/blog/heeft-het-coronavirus-een-link-naar-5g/>

⁶ <https://www.nu.nl/coronavirus/6038713/ema-geen-bewijs-dat-ibuprofen-klachten-door-coronavirus-verergert.html>

⁷ <https://www.human.nl/medialogica/lees/corona-debunker/politie-nepnieuws.html>

⁸ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/nepnieuws-kost-artsen-onnodig-veel-tijd-sommigen-zeggen-dat-wij-aan-censuur-doen~b1187468/>

Conclusie en aanbevelingen

Zowel des- als misinformatie rondom COVID-19 circuleren op (sociale) media. Wel is het in de voorbeelden vaak lastig om de intentie om te misleiden aan te tonen. Het is daarom relevanter om te focussen op de impact en het effect van een bericht. Zo hebben burgers naar aanleiding van het bovengenoemde voorbeeld van de politie 112 gebeld met vragen.⁹ Ook is het duidelijk dat er in Nederland gehamsterd wordt, zoals met paracetamol¹⁰, wat een gevolg kan zijn van des- en/of misinformatie.

Wanneer gefocust wordt op de impact en effecten van onjuiste berichtgeving, kan daar een handelingsperspectief aan gekoppeld worden voor communicatieafdelingen. Hier ligt een duidelijke rol voor de interdepartementale werkgroep desinformatie om dit uit te werken. Ook zou er bij nieuwe maatregelen van de overheid vooraf gekeken kunnen worden welke mogelijke mis- en desinformatie hierdoor verspreid zou kunnen gaan worden; en wat daar het effect of impact van die berichten zou kunnen zijn. Door op deze wijze te anticiperen en scenario's voor nieuwe maatregelen voor te bereiden kunnen handelingsopties mogelijk vooraf worden geïdentificeerd.

⁹ <https://twitter.com/Politie/status/1241800078878277640>

¹⁰ <https://www.parool.nl/amsterdam/grote-run-op-paracetamol-je-doet-andere-mensen-tekort~bc285e57/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.nl%2Furl%3Fsa%3Dt%26rct%3Dj%26q%3D%26esrc%3Ds%26source%3Dweb%26cd%3D1%26ved%3D2ahUKEwjvqLGz6LroAhXG0KQKHVLYCqwQFjAAeqQIAhAB%26uri%3Dhttps%253A%252F%252Fwww.parool.nl%252Famsterdam%252Fgrote-run-op-paracetamol-je-doet-andere-mensen-tekort%7Ebc285e57%252F%26usg%3DAOvVaw1hPiqfW19vNZONUheBpZtq>

Contactpersoon

512E MA

T 512E

512E @minocw.nl

Onze referentie

Datum

26 maart 2020

Nummer

Bijlagen

Geen

verslag

Mis- en desinformatie rondom COVID-19

Vergaderdatum en -tijd

26 maart 2020, 11.30 uur

Deelnemers:

Netwerk Mediawijsheid, OCW: directie Media en Creatieve
Industrie, BZK: directie Democratie en Bestuur

Algemene bevindingen

Er is berichtgeving over een toename in verspreiding van foutieve informatie rondom COVID-19. Verschillende spelers zoals media en zijn hier op eigen beweging mee aan de slag, bijvoorbeeld door fact-checken van berichten en door actief te verwijzen naar officiële kanalen. Er is nog verbetering te behalen in coördinatie en afstemming. Er is op dit moment beperkt overzicht over activiteiten van betrokken spelers in het maatschappelijk middenveld en semi-overheid.

Tijdens de epidemie staat voorop dat mensen betrouwbare informatie kunnen ontvangen. Er gaat uiteraard veel informatie rond over het virus en de ontwikkelingen daaromheen. Daarom is het van belang om mensen handvatten aan te reiken om twijfel weg te nemen en zo weerbaar te maken tegen pogingen tot misleiding.

Bijdrage Netwerk Mediawijsheid

Netwerk Mediawijsheid¹ onderhoudt contacten met verschillende professionals op gebied van zorg en maatschappelijke ondersteuning die een rol kunnen spelen bij het juist informeren van hun doelgroep en het wegnemen van twijfel. Het Netwerk is aangehaakt bij het door VWS geïnitieerde overleg tussen communicatie-afdelingen binnen de Rijksoverheid en aan de Alliantie Digitaal Samenleven.

Het Netwerk kan in de huidige situatie bijdragen door:

- 1 - inzichtelijk te maken welke partijen actief ondersteuning bieden als het gaat om mis- en desinformatie over COVID-19 en ontwikkelingen daaromheen;
- 2 - witte vlekken te constateren t.a.v. specifieke doelgroepen;
- 3 - te adviseren over mogelijke verbeteringen in coördinatie en afstemming;

¹ Het netwerk wordt aangestuurd door het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, ECP Platform voor de InformatieSamenleving, Human, Kennisnet en de Koninklijke Bibliotheek.

<https://www.mediawijzer.net/>

4 - indien nodig bij te dragen middels voor verschillende partijen handzame voorlichtingsproducten.

1 t/m 3 worden begin week 14 door het Netwerk opgeleverd.

Media en Creatieve Industrie

Datum

26 maart 2020

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 10:51
Aan: 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E
CC: 5.1.2.E; 5.1.2.E; 5.1.2.E
Onderwerp: Overleg met Netwerk Mediawijsheid
Bijlagen: gespreksverslag Netwerk Mediawijsheid OCW BZK 26032020.docx

Dag allen,
Gisteren hebben we samen met OCW een overleg gehad met Netwerk Mediawijsheid. Bijgevoegd een kort gespreksverslag, belangrijkste hieruit is dat het Netwerk een inventarisatie maakt met hun kernpartners waarin het volgende wordt meegenomen:

Het Netwerk kan in de huidige situatie bijdragen door:

- 1 - inzichtelijk te maken welke partijen actief ondersteuning bieden als het gaat om mis- en desinformatie over COVID-19 en ontwikkelingen daaromheen;
- 2 - witte vlekken te constateren t.a.v. specifieke doelgroepen;
- 3 - te adviseren over mogelijke verbeteringen in coördinatie en afstemming;
- 4 - indien nodig bij te dragen middels voor verschillende partijen handzame voorlichtingsproducten.

Punten 1 t/m 3 worden volgende week maandag verwacht. Deze inventarisatie kan jullie ook helpen bij vervolgstappen. Zodra we deze hebben ontvangen zullen we deze delen en kunnen we jullie ook direct in contact brengen met het Netwerk.

Hartelijke groet,

5.1.2.E

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 09:56
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Dagelijke Desinfo Update 26-03

Hoi 5.1.2.e,

Zou het geen idee zijn om er twee brieven van te maken? Informatievoorziening over Covid-19 is actueel en prioritair. Sowieso zou ik de volgorde omdraaien dan informeer je kamerleden met datgene waar ze nu het meest behoefte aan hebben.

Ik reageer vandaag nog op de tekst.

Mvg, 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: donderdag 26 maart 2020 18:54
 Aan: 5.1.2.e
 cc: 5.1.2.e
 Onderwerp: FW: Dagelijke Desinfo Update 26-03

Ook de update voor jullie ter info!
 Zelfde geldt voor jullie, feedback op de brief krijg ik graag (in tracks).
 Volgens mij hadden jullie het COM stuk ook nog tegoed (andere bijlage).

Groeten,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: donderdag 26 maart 2020 18:29
 Aan: 5.1.2.e . S. - BD/PSD' 5.1.2.e @nctv.minijenv.nl>; 5.1.2.e
 @minbuza.nl>; 5.1.2.e . - BD/DRC/CV' 5.1.2.e @minijenv.nl>; 5.1.2.e
 @minbuza.nl>; 5.1.2.e @minocw.nl' 5.1.2.e @minocw.nl>; 5.1.2.e BD/PSD'
 5.1.2.e @nctv.minijenv.nl>; 5.1.2.e BD/PSD' 5.1.2.e @nctv.minijenv.nl>; 5.1.2.e
 @minezk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>;
 5.1.2.e @mindef.nl>; 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e @mindef.nl'
 5.1.2.e @mindef.nl>; 5.1.2.e BD/PSD' 5.1.2.e @nctv.minijenv.nl>; 5.1.2.e
 @minvws.nl>
 cc: 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @rijksoverheid.nl>; 5.1.2.e
 @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>;
 5.1.2.e @minbzk.nl>
 Onderwerp: Dagelijke Desinfo Update 26-03

Hoi allen,

Hierbij weer de ~~bijna~~ dagelijkse desinformatie update.

Nieuwe versie brief

Dank voor de alle input tot nu toe! Er staan nog 3 PM's in, maar kunnen jullie alvast feedback geven op de rest van de tekst?

Het MID krijgt een tweede feedback ronde heb ik begrepen, deze versie van de brief gaat daarbij mee. Suggesties van jullie op dat stukje tekst zijn uiteraard ook welkom.

Ik weet inmiddels dat DEF hem langs de minister wil sturen, ik neem aan OCW ook? Zijn er nog meer departementen?

Afstemmingstraject is als volgt:

- Akkoord van jullie: hopelijk uiterlijk dinsdag na IWG
- Lijn in richting ministers
- Na akkoord onze DG naar IAO (ambtenaren), die geven schriftelijk feedback naar mij en de adviseur van MBZK.
- Akkoord MBZK
- NCC/NCTV bepaalt of iets hoger in de crisisstructuur (ICCB – MCCB) moet worden geagendeerd of afgestemd.

IWG dinsdag 31 maart

De stukken volgen morgen. Jullie hebben allen de uitnodiging gekregen, we kijken nog even via welke manier we gaan videobellen.

Overheidscampagne COVID-19 'alleen samen krijgen we corona onder controle'

Ook is er inmiddels een overheidscampagne gestart over het virus. Zie hier

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/communicatiemiddelen-nederlands>

O.a. dmv een filmpje en infographics worden tips gegeven over het 1,5 afstand houden, de maatregelen van de overheid en info waar mensen terecht kunnen met vragen.

Goede initiatieven dus om de betrouwbare informatie meer bij de burger te krijgen.

Helaas zijn de eerste mensen al creatief geweest met de campagne infographics:

Rijksoverheid

Vragen over het coronavirus?

Dan heb je pech want wij zijn in de
Kamer bezig om elkaar politieke vliegen af te vangen

Facebook werk weer samen met fact-checkers in NL

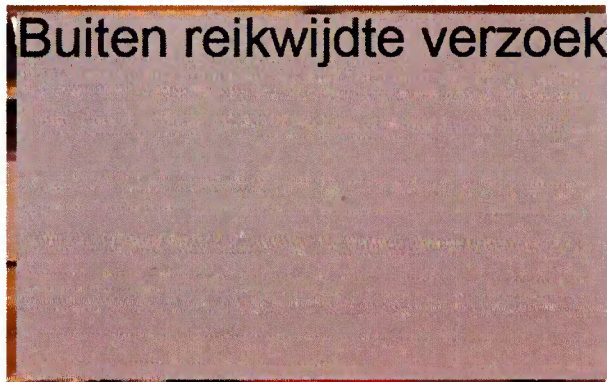
Daarnaast liet FB vandaag weten weer met fact-checkers in Nederland te werken nadat eerdere samenwerkingen met nu.nl en nieuwscheckers stuk liep.

In Nederland zullen Agence France Presse (AFP) en Deutsche Presse Agentur (DPA) partners worden in het factcheckprogramma. Beide organisaties zijn gecertificeerd via het International Fact-Checking Network.

Dat was het weer voor nu.

Groeten,

Buiten reikwijdte verzoek

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e @minocw.nl>
 Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 09:35
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Wil ingevoegde passage hier wel voor akkoord langs MBVOM doen. Verwacht geen bezwaren.

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 9:30
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Kamerbrief desinformatie COVID-19
 Dank, zet m hier ook nog even uit. Actie van OM vermelden we niet? Weet eigenlijk niet hoe die verhoudingen liggen qua communicatie.

Van: 5.1.2.e @minbzk.nl
 Verzonden: donderdag 26 maart 2020 18:44
 Aan: 5.1.2.e

cc: 5.1.2.e @minjenv.nl; 5.1.2.e

Onderwerp: Kamerbrief desinformatie COVID-19
 Beste allen,

Dank voor jullie inbreng tot nu toe!
 Ik stuur jullie hierbij de huidige versie. 5.1.2.e van EZK kijkt of ze nog tekst kan aanleveren m.b.t. merken/auteursrecht.

Hoor graag jullie feedback op de huidige tekst. Als het lukt uiterlijk maandag, dan kan hij hopelijk dinsdag hier de lijn in.
 Laat even weten als dat echt niet lukt, ik snap dat iedereen nu ook druk is met andere urgente zaken.

Afstemmingstraject is overigens als volgt:

- Dinsdag 31^e akkoord van interdepartementale werkgroep desinformatie (met collega's van jullie ministeries)
- Lijn in richting ministers (in ieder geval ook DEF, waarschijnlijk OCW naast uiteraard BZK)
- Na akkoord onze DG naar IAO (crisis overleg op ambtelijk niveau), die geven schriftelijk feedback naar mij en de adviseur van MBZK.
- Akkoord MBZK
- NCC/NCTV bepaalt of iets hoger in de crisisstructuur (ICCB – MCCB) moet worden geagendeerd of afgestemd.

Voel je overigens vrij me te mailen/bellen voor overige vragen.

Groeten,

5.1.2.e

.....
 Afdeling Democratie
 Directie Democratie en Bestuur
 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
 Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
 Postbus 20011 | 2500 EA | Den Haag

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e @minezk.nl>
 Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 15:05
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Kleine nabrander en slag om de arm nog. Mogelijk wil ons MID-lid de brief wel voorleggen aan een EZK-bewindspersoon. Ik acht de kans klein, maar in het kader van verwachtingsmanagement wel zo netjes om te melden.

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 14:42
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Hoi 5.1.2.e,

Nog één suggestie. Zie bijlage.

En volgens mij ging je er al van uit, maar bij deze bevestiging dat ik geen noodzaak zie om de brief aan onze Staatssecretaris voor te leggen.

Groet,
 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e @minbzk.nl>
 Verzonden: donderdag 26 maart 2020 18:44
 Aan: 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e @minezk.nl>; 5.1.2.e @minezk.nl>; 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e @minjenv.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>
 cc: 5.1.2.e @minezk.nl>; 5.1.2.e @minocw.nl>; 5.1.2.e @minjenv.nl>; 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @rijksoverheid.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>
 Onderwerp: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Beste allen,

Dank voor jullie inbreng tot nu toe!
 Ik stuur jullie hierbij de huidige versie. 5.1.2.e van EZK kijkt of ze nog tekst kan aanleveren m.b.t. merken/auteursrecht.

Hoor graag jullie feedback op de huidige tekst. Als het lukt uiterlijk maandag, dan kan hij hopelijk dinsdag hier de lijn in.

Laat even weten als dat echt niet lukt, ik snap dat iedereen nu ook druk is met andere urgente zaken.

Afstemmingstraject is overigens als volgt:

- Dinsdag 31^e akkoord van interdepartementale werkgroep desinformatie (met collega's van jullie ministeries)
- Lijn in richting ministers (in ieder geval ook DEF, waarschijnlijk OCW naast uiteraard BZK)

- Na akkoord onze DG naar IAO (crisis overleg op ambtelijk niveau), die geven schriftelijk feedback naar mij en de adviseur van MBZK.
- Akkoord MBZK
- NCC/NCTV bepaalt of iets hoger in de crisisstructuur (ICCB – MCCB) moet worden geagendeerd of afgestemd.

Voel je overigens vrij me te mailen/bellen voor overige vragen.

Groeten,

5.1.2.e

.....
Afdeling Democratie
Directie Democratie en Bestuur
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20011 | 2500 EA | Den Haag

.....
E 5.1.2.e @minbzk.nl
M 06 5.1.2.e
.....

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e @minocw.nl>
 Verzonden: 30 maart 2020 15:24
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Dag allen,

Dank voor deze update, ik heb nog niets gehoord van het Netwerk Mediawijsheid nav hun analyse naar de witte vlekken. Dit zou mogelijk nog iets kunnen opleveren voor de brief, maar nu nog niet goed te zeggen.

Ik neem aan dat BZK die update ook gelijk krijgt, anders zal ik het doorsturen naar jullie.

Met vriendelijke groeten,

5.1.2.e

.....
 Directie Media en Creatieve Industrie
 Afdeling Mediabeleid
 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
 Hoftoren | Rijnstraat 50 | 2515 XP Den Haag | Verdieping 7
 MENC/MB | Postbus 16375 | 2500 BJ Den Haag

.....
 T 06-5.1.2.e
 E 5.1.2.e@minocw.nl
 W www.rijksoverheid.nl/ocw

.....
 Werkdagen ma t/m vrij

Van: 5.1.2.e @minbzk.nl
 Verzonden: maandag 30 maart 2020 15:17
 Aan: 5.1.2.e
 cc: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Ze sturen net dit:

Het valselijk optreden als overheidsfunctionaris en het misbruiken van auteursrechtelijk beschermde logo's is inderdaad in veel gevallen strafbaar, nl. als bedrog (art 326 ev. Sr) of als overtreding van strafbaarstellingen in het intellectueel eigendomsrecht.

Maar weet niet echt wat ik hier nu mee moet in de brief, dus laat het er maar uit en focussen op het merk gebruik (zoals in politie voorbeeld) ;)

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: maandag 30 maart 2020 15:13
 Aan: 5.1.2.e
 cc: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Dank. Als JenV niet reageert best om verwijzing naar optreden als overheidsfunctionaris eruit te laten.

Van: 5.1.2.e @minbzk.nl
 Verzonden: maandag 30 maart 2020 15:12
 Aan: 5.1.2.e
 cc: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Dank! Ik zet het er in.

Stuur zo een nieuwe versie. Heb trouwens wel vastgehouden aan 'misleidende informatie' ipv feitelijk onjuist aangezien het soms ook deels waar is/deels niet en hiermee focus je op het effect (dat mensen misleid worden, over bv het aantal gevallen, geneesmiddelen etc.).

Stukje van EZK 5.1.2.i / 5.2.1 is dit:

5.1.2.i / 5.2.1

Denk voldoende algemeen, geeft een algemeen overzicht van de verschillende opties zonder gelijk te zeggen dat dat moet gebeuren.

Van: 5.1.2.e @minocw.nl>

Verzonden: maandag 30 maart 2020 13:08

Aan: 5.1.2.e @minbzk.nl>

cc: 5.1.2.e @minocw.nl>

Onderwerp: RE: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Hi 5.1.2.e

Hierbij onze input. Leek ons best om qua mediawijsheid alleen algemene vermelding te doen.

Verder benieuwd naar input van EZK en JenV over merkenrecht e.d.

Gr.

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e @minbzk.nl]

Verzonden: donderdag 26 maart 2020 18:44

Aan: 5.1.2.e

cc: 5.1.2.e @minjenv.nl; 5.1.2.e

Onderwerp: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Beste allen,

Dank voor jullie inbreng tot nu toe!

Ik stuur jullie hierbij de huidige versie. 5.1.2.e van EZK kijkt of ze nog tekst kan aanleveren m.b.t. merken/auteursrecht.

Hoor graag jullie feedback op de huidige tekst. Als het lukt uiterlijk maandag, dan kan hij hopelijk dinsdag hier de lijn in.

Laat even weten als dat echt niet lukt, ik snap dat iedereen nu ook druk is met andere urgente zaken.

Afstemmingstraject is overigens als volgt:

- Dinsdag 31^e akkoord van interdepartementale werkgroep desinformatie (met collega's van jullie ministeries)
- Lijn in richting ministers (in ieder geval ook DEF, waarschijnlijk OCW naast uiteraard BZK)
- Na akkoord onze DG naar IAO (crisis overleg op ambtelijk niveau), die geven schriftelijk feedback naar mij en de adviseur van MBZK.
- Akkoord MBZK
- NCC/NCTV bepaalt of iets hoger in de crisisstructuur (ICCB – MCCB) moet worden geagendeerd of afgestemd.

Voel je overigens vrij me te mailen/bellen voor overige vragen.

Groeten,

5.1.2.e

5.1.2.e

Afdeling Democratie

Directie Democratie en Bestuur

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag

Postbus 20011 | 2500 EA | Den Haag

E5.1.2.e@minbzk.nl

M5.1.2.e

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 30 maart 2020 16:03
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Yes, aangepast.

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 30 maart 2020 15:58
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Thanks!

Dat laatste zinnetje loopt niet helemaal lekker, kun je ervan maken: 5.1.2.i / 5.2.1

[Redacted]

Groet,
5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@minbzk.nl>
Verzonden: maandag 30 maart 2020 15:25
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@minezk.nl>
Onderwerp: RE: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Voila!

Hebben nog een zinnetje toegevoegd dat dit vaak ook niet toegestaan is in de gebruikersvoorwaarden van de online platforms zelf (en indirect dus dat zij ook kunnen handelen, niet alleen de overheid/de merkelgenaar).

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@minezk.nl>
Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 11:42
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@minbzk.nl>
Onderwerp: RE: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Mooi zo. Mag ik het laatste concept nog even meelezen?

Dank alvast!

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@minbzk.nl>
Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 11:39
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@minezk.nl>
Onderwerp: RE: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Super dankje, hier kan ik wel wat mee 😊

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@minezk.nl>
Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 11:29
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@minbzk.nl>
Onderwerp: RE: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Hoi 5.1.2.e,

Zie hieronder een tekstje dat je onderaan de brief kun toevoegen over ongeoorloofd gebruik van logo's. Dit geldt bij ieder gebruik van logo's zonder toestemming van de rechthouder, of de bijbehorende boodschap nu nepnieuws bevat of niet. We kiezen er bewust voor om niet teveel in te gaan op de strafrechtelijke handhaving, omdat dit doorgaans geen prioriteit is van het OM.

Ik hoop dat je hiermee uit de voeten kan. Mail of bel gerust bij vragen!

5.1.2.i / 5.2.1

Groet,
5.1.2.e

Van: 5.1.2.e @minbzk.nl>

Verzonden: donderdag 26 maart 2020 18:44

Aan: 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e @minezk.nl>; 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e @minjenv.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>

cc: 5.1.2.e @minezk.nl>; 5.1.2.e @minocw.nl>;

5.1.2.e @minjenv.nl>; 5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e

5.1.2.e @minvws.nl>; 5.1.2.e @minbzk.nl>; 5.1.2.e @rijksoverheid.nl>;

5.1.2.e @minbzk.nl>

Onderwerp: Kamerbrief desinformatie COVID-19

Beste allen,

Dank voor jullie inbreng tot nu toe!

Ik stuur jullie hierbij de huidige versie. 5.1.2.e van EZK kijkt of ze nog tekst kan aanleveren m.b.t. merken/auteursrecht.

Hoor graag jullie feedback op de huidige tekst. Als het lukt uiterlijk maandag, dan kan hij hopelijk dinsdag hier de lijn in.

Laat even weten als dat echt niet lukt, ik snap dat iedereen nu ook druk is met andere urgente zaken.

Afstemmingstraject is overigens als volgt:

- Dinsdag 31^e akkoord van interdepartementale werkgroep desinformatie (met collega's van jullie ministeries)
- Lijn in richting ministers (in ieder geval ook DEF, waarschijnlijk OCW naast uiteraard BZK)
- Na akkoord onze DG naar IAO (crisis overleg op ambtelijk niveau), die geven schriftelijk feedback naar mij en de adviseur van MBZK.
- Akkoord MBZK
- NCC/NCTV bepaalt of iets hoger in de crisisstructuur (ICCB – MCCB) moet worden geagendeerd of afgestemd.

Voel je overigens vrij me te mailen/bellen voor overige vragen.

Groeten,

5.1.2.e

5.1.2.e

.....
Afdeling Democratie
Directie Democratie en Bestuur
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20011 | 2500 EA | Den Haag
.....

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 15:21
Aan: 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E
CC: 5.1.2.E
Onderwerp: RE: Oefening desinfo

Akkoord

Van: 5.1.2.E@mindef.nl
Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 14:53
Aan: 5.1.2.E; 5.1.2.E
CC: 5.1.2.E; 5.1.2.E
Onderwerp: FW: Oefening desinfo

Dag BZK-collega's,

Wegens de verlenging van de corona-maatregelen willen 5.1.2.E en ik de counter desinfo-oefening van 16 april uitstellen. Lijkt me niet verantwoord om dan met een groep bij elkaar te komen.

Het zijn natuurlijk drukke tijden, ik heb nog niets van 5.1.2.E gehoord. Even bij jullie een check: zijn jullie akkoord met uitstel (geen afstel ☺)?

En kunnen jullie dan ook doorgegeven worden aan het secretariaat van DCO?

Hartelijke groet,

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E BD/PSD <5.1.2.E@nctv.minienv.nl>
Verzonden: donderdag 26 maart 2020 12:28
Aan: 5.1.2.E - BS/AL/HDB/Belmdwrs <5.1.2.E@mindef.nl>; 5.1.2.E@minbzk.nl
CC: 5.1.2.E@minbzk.nl
Onderwerp: RE: Oefening desinfo

Mee eens wat de oefening betreft. Qua voorbereidingen laten we gewoon doorgaan bv met dry run ☺

Greets

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E@mindef.nl 5.1.2.E@mindef.nl
Verzonden: dinsdag 24 maart 2020 12:18
Aan: 5.1.2.E - BD/PSD <5.1.2.E@nctv.minienv.nl>; 5.1.2.E@minbzk.nl
CC: 5.1.2.E@minbzk.nl
Onderwerp: Oefening desinfo

Dag 5.1.2.E en 5.1.2.E,

Gezien de verscherping van de maatregelen rondom COVID-19, stel ik voor de counter desinfo-oefening van 16 april tot nader bericht uit te stellen. Tenminste, ik interpreteer het verbod op bijeenkomsten en evenementen tot 1 juni ook als geldend voor dit soort events.

Zodra er meer duidelijkheid is over de duur en zwaarte van de maatregelen kunnen we een nieuw moment prikken.

Beiden akkoord? Dan stel ik de IWG op de hoogte.

@^{5.1.2.E}, geef jij dit door aan het secretariaat van het DO?

Groet!
^{5.1.2.E}

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 16:38
Aan: 5.1.2.E@mindef.nl; 5.1.2.E; 5.1.2.E
Onderwerp: RE: Oefening desinfo

Hoi 5.1.2.E,
 Akkoord met uitstel, even begrijpelijk als jammer; er rust geen zegen op deze exercitie helaas. Ik laat de reactie op je vraag over DCO even over aan 5.1.2.E.
 Groet!

Verzonden met BlackBerry Work
 (www.blackberry.com)

Van: 5.1.2.E@mindef.nl 5.1.2.E@mindef.nl>
Datum: vrijdag 27 mrt. 2020 2:53 PM
Aan: 5.1.2.E@minbzk.nl>, 5.1.2.E@rijksoverheid.nl>
Kopie: 5.1.2.E@minbzk.nl>, 5.1.2.E@minbzk.nl>
Onderwerp: FW: Oefening desinfo

Dag BZK-collega's,
 Wegens de verlenging van de corona-maatregelen willen 5.1.2.E en ik de counter desinfo-oefening van 16 april uitstellen. Lijkt me niet verantwoord om dan met een groep bij elkaar te komen.
 Het zijn natuurlijk drukke tijden, ik heb nog niets van 5.1.2.E gehoord. Even bij jullie een check: zijn jullie akkoord met uitstel (geen afstel ☺)?
 En kunnen jullie dan ook doorgegeven worden aan het secretariaat van DCO?
 Hartelijke groet,
 5.1.2.E

Van: 5.1.2.E BD/PSD
Verzonden: donderdag 26 maart 2020 12:28
Aan: 5.1.2.E BS/AL/HDB/Belmdwrs; 5.1.2.E@minbzk.nl
CC: 5.1.2.E@minbzk.nl
Onderwerp: RE: Oefening desinfo
 Mee eens wat de oefening betreft. Qua voorbereidingen laten we gewoon doorgaan bv met dry run ☺
 Greetings
 5.1.2.E

Van: 5.1.2.E@mindef.nl 5.1.2.E@mindef.nl>
Verzonden: dinsdag 24 maart 2020 12:18
Aan: 5.1.2.E BD/PSD 5.1.2.E@nctv.minienv.nl>; 5.1.2.E@minbzk.nl
CC: 5.1.2.E@minbzk.nl
Onderwerp: Oefening desinfo
 Dag 5.1.2.E,

Gezien de verscherping van de maatregelen rondom COVID-19, stel ik voor de counter desinfo-oefening van 16 april tot nader bericht uit te stellen. Tenminste, ik interpreteer het verbod op bijeenkomsten en evenementen tot 1 juni ook als geldend voor dit soort events.
 Zodra er meer duidelijkheid is over de duur en zwaarte van de maatregelen kunnen we een nieuw moment prikken.
 Beiden akkoord? Dan stel ik de IWG op de hoogte.

5.1.2.E geef jij dit door aan het secretariaat van het DO?

Groet!

5.1.2.E

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 30 maart 2020 18:21
Aan: 5.1.2.e @minocw.nl; 5.1.2.e @mindef.nl;
 5.1.2.e @mindef.nl; 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: IWG + (Korte) Dagelijke Desinfo Update 30-03

Dag allen,

Met dank aan de NCTV kunnen we morgen een conference call opzetten voor de IWG. Mocht je hier niet bij aanwezig kunnen zijn, laat mij dit aub weten.

Praktische gegevens:

Conference call telefoonnummer: 5.1.2.e

Toegangscade deelnemer: 5.1.2.e

Verder is de update vandaag kort!

Rapid Alert System (RAS)

Het RAS heeft 5.1.2.a

EU website

Verder heeft de CIE ook rondom COVID-19 en onjuiste informatie een website gelanceerd:

https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/fighting-disinformation_nl

Fijne avond en tot morgen!

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 30 maart 2020 15:38
Aan: 5.1.2.e @minocw.nl; 5.1.2.e @mindef.nl; 5.1.2.e
cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Agenda IWG + Dagelijke Desinfo Update 27-03

Beste allen,

Hierbij de nieuwste versie van de brief. Dank voor jullie input ☺
 We bespreken hem morgen in de IWG. Direct daarna wil ik hem de lijn in sturen.
 Zoals eerder gecommuniceerd gaat hij daarna in ieder geval nog naar het IAO.

@DEF/OCW, ik mail jullie nog morgen apart over het proces.

Groeten,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e @rijksoverheid.nl>
Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 16:34

Aan: 5.1.2.e 5.1.2.e @minbzk.nl; 5.1.2.e
5.1.2.e @nctv.minjenv.nl; 5.1.2.e 5.1.2.e @minbuza.nl; 5.1.2.e
5.1.2.e @minjenv.nl; 5.1.2.e 5.1.2.e @minbuza.nl; 5.1.2.e
5.1.2.e @minocw.nl; 5.1.2.e <m.hilali@nctv.minjenv.nl>; 5.1.2.e
5.1.2.e @nctv.minjenv.nl; 5.1.2.e @minezk.nl; 5.1.2.e
5.1.2.e @minbzk.nl; 5.1.2.e @mindef.nl' 5.1.2.e @mindef.nl; 5.1.2.e
5.1.2.e @minvws.nl; 5.1.2.e @mindef.nl; 5.1.2.e
5.1.2.e @nctv.minjenv.nl; 5.1.2.e @minvws.nl
cc: 5.1.2.e @minbzk.nl; 5.1.2.e @minbzk.nl; 5.1.2.e
5.1.2.e @minbzk.nl; 5.1.2.e @minbzk.nl; 5.1.2.e
5.1.2.e @minbzk.nl>

Onderwerp: Agenda IWG + Dagelijkse Desinfo Update 27-03

Dag allen,

Het is tijd voor de laatste update voor het weekend! Vandaag een combinatiemail inclusief de stukken voor de IWG van aanstaande dinsdag van 13.00 tot 14.30 uur.

IWG

Bijgevoegd agenda, de kennisupdate en de definitieve twopager van het MID. We laten jullie maandag weten hoe we precies gaan vergaderen, mogelijk wordt het een ouderwets telefonisch overleg bij gebrek aan goede video opties. Volgt dus in de maandag update.

Kamerbrief

Maandag volgt een nieuwe versie van de Kamerbrief n.a.v. jullie feedback. We gaan in ieder geval de volgorde van de brief aanpassen waardoor het COVID-19 gedeelte vooraan komt te staan en daarna het IViR gedeelte.

Call NAVO – min BZ

Via de PVEU werden we geattendeerd op de voorbereiding van een NAVO-bijeenkomst met ministers van BZ via VTC. In de context van Covid-19 bespreking wordt ook verwezen naar desinformatie als onderwerp van bespreking. Zullen vanuit BZK aanhaken op deze voorbereiding.

Overleg met Netwerk Mediawijsheid

Samen met OCW heeft BZK gisteren gebeld met Netwerk Mediawijsheid. Zij gaan via hun directe partners een korte inventarisatie uitzetten om:

- 1 - inzichtelijk te maken welke partijen actief ondersteuning bieden als het gaat om mis- en desinformatie over COVID-19 en ontwikkelingen daaromheen;
- 2 - witte vlekken te constateren t.a.v. specifieke doelgroepen;
- 3 - te adviseren over mogelijke verbeteringen in coördinatie en afstemming;

Verwachting is dat het Netwerk begin volgende week weer op de lijn komt.

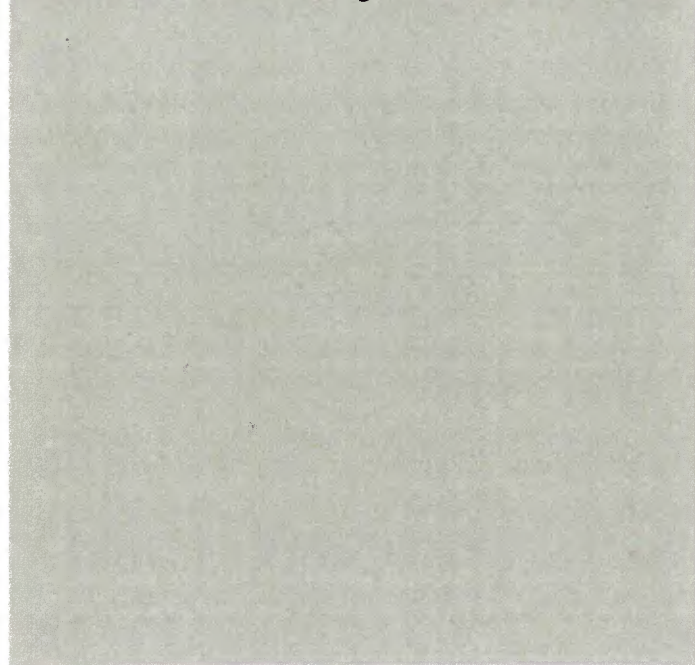
Buiten reikwijdte verzoek

Evenement

5.1.2.e kreeg uitnodiging van een evenement binnen, helemaal onderaan bijgevoegd. Mogelijk ook voor jullie interessant.

Heel fijn weekend toegewenst!

Buiten reikwijdte verzoek

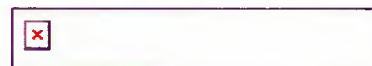
Groeten namens het desinfo-team,

5.1.2.e

Van: Alliance for Securing Democracy 5.1.2.e@securingdemocracy.org

Onderwerp: INVITATION: Tracking Chinese State-Backed Information Operations on Coronavirus

Having trouble reading this email? [View it in your browser](#)

Webinar Discussion: Tracking Chinese State-Backed Information Operations on the Coronavirus

ASD Expands Hamilton 2.0 Dashboard to Include China

Tuesday, March 31, 2020 | 10:00 - 11:00 a.m.

Please join Alliance for Securing Democracy (ASD) experts **Bret Schafer**, **Laura Rosenberger**, **Zack Cooper**, and Axios' **Bethany Allen-Ebrahimian** to discuss narratives and long-term trends in China's information manipulation efforts, including shifts in messaging and disinformation tactics during the coronavirus pandemic. Attendees will have the opportunity to interact with the panelists on these topics in a question and answer portion of the webinar.

On Monday, March 30, ASD will launch an expanded Hamilton 2.0 that tracks Chinese government-backed information operations on social media, state-sponsored information